

**KADIN
DANIŞMA
MERKEZİ
işleyişi
El Kitabı**

Bu Proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

**KADIN
DANIŞMA
MERKEZİ
İŞLEYİŞİ
EL KİTABI**

Aralık 2020 • Ankara

KADIN DANIŞMA MERKEZİ İŞLEYİŞİ EL KİTABI

Yazarlar

İlgi Kahraman ve Yasemin Özgün

Yayına Hazırlayan

Esma Nur Kaşram

“İstanbul Sözlüşmesi Standartlarına Uygun Olarak Kadınlara ve Kız Çocuklarına Erişilebilir ve Kaliteli Hizmet Sunumunu Sağlamak İçin Uzman Hizmetler Sunan Sivil Toplum Kuruluşları ile Yerel Hizmet Sağlayıcılar Arasında İŐbirliėinin Güçlendirilmesi” adlı proje kapsamında hazırlanan bu kitaptan kaynak göstermek kaydıyla yararlanılabılır. Bu kitap, **Kadın Dayanışma Vakfı**’nın izni olmadan, kismen de olsa, fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik yöntemlerle çoğaltılamaz.

Ankara, Aralık 2020

Kapak resmi ve tasarımı: **Azime Önl**

azimeonlu@gmail.com

Baskı: **Ően Matbaa**

Demirtepe-ANKARA

Sertifika No: 47964

“Bu yayın Avrupa Birliğinin finansal desteği ile üretilmiŐtir. Yayının içeriğinden sadece Kadın Dayanışma Vakfı sorumlu olup bu içerik herhangi bir biçimde Avrupa Birliğinin görüŐlerini yansıtmaq zorunda değildir. Bu yayının içeriği BM Kadın Biriminin ve Yönetim Kurulunun ya da BM ye Devletlerinin görüŐlerini yansıtmamaktadır. Bu yayındaki tespitler bir ülkenin ya da toprağın, o topraktaki otoritelerin ya da sınırların yasal statüsü hakkında herhangi bir görüş ifade etmez. Metin resmi yayım standartları uyarınca gözden geçirilmemiŐtir ve BM Kadın Birimi birimi hatalardan sorumlu değildir.”

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
BÖLÜM I.....	9
TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ.....	9
1. Toplumsal Cinsiyet.....	9
2. LGBTİ+ (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks) Bireyler ve Toplumsal Cinsiyet.....	11
3. Toplumsal Cinsiyet Kalıpları.....	14
4. Toplumsal Cinsiyete Dayalı İş bölümü	15
5. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	18
6. Toplumsal Cinsiyet ve Ayrımcılık.....	19
7. Mülteci Kadınlar	22
8. Şiddetsiz ve Eşit Bir Dünya Mümkün: Toplumsal Cinsiyet İlişkileri Nasıl Değişir?	24
BÖLÜM II.....	28
KADINA YÖNELİK ŞİDDET	28
1. Kadına Yönelik Şiddet: Temel Tanımlar	29
2. Erkek Egemen (Ataerkil/Patriyarkal) Sistem Nedir?.....	32

3. Erkek Şiddetine Feminist Bakış	33
4. Kadına Yönelik Şiddet Biçimleri.....	35
5. Pandemi Döneminde Kadına Yönelik Şiddet	51
6. Mülteci Kadınlar	53
7. Dünyada Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele.....	58
8. Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele	59
9. İstanbul Sözleşmesi	62

BÖLÜM III..... 66

KADIN DANIŞMA MERKEZLERİNİN İŞLEYİŞİ..... 66

1. Kadın Danışma Merkezleri Neden Önemli?	67
2. Kadın Danışma Merkezlerinin Temel İlkeleri.....	70
3. Kadın Danışma Merkezinin Fiziki Koşulları ve Teknik Donanımı	73
4. Kadın Danışma Merkezi Çalışanları ve Gönüllüleri...	75
5. Çalışanların ve Gönüllülerin Eğitimi.....	81
6. Kadın Danışma Merkezinin Yönetim Alanları	82
7. Kadın Danışma Merkezinde Hangi Çalışmalar Yürütülür?	83
8. Kadın Danışma Merkezlerinin Yönlendirme ve İş Birliği Yapabileceği Kuruluşlar	91
9. Kadın Danışma Merkezindeki Kayıt ve Raporlama Faaliyetleri Neden Önemlidir?	100
10. Kadın Danışma Merkezinin Finansmanı	105

11. Kadın Danışma Merkezleri Nasıl Tanıtılır?	106
12. Yerel ve Ulusal Düzeyde Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Yönelik Çalışmalar	107
13. Kadın Danışma Merkezinde Güvenlik	108
14. İzleme ve Değerlendirme Şiddetle Mücadelede Neden Önemlidir?	114

BÖLÜM IV 116

KADIN DANIŞMA MERKEZİNDE GÖRÜŞME İLKE VE YÖNTEMLERİ..... 116

1. Görüşmenin Hedefleri	116
2. Güçlendirici Bir Görüşme İçin Sosyal Çalışmacı veya Gönüllüde Olması Gereken Özellikler	119
3. Sosyal Çalışmacı veya Gönüllünün Farkındalığı.....	122
4. Dayanışma Sürecindeki İlkeler	127
5. Dayanışma Sürecinin Aşamaları.....	130
6. İlk Görüşme	131
7. Görüşmelerde Kullanılabilecek Teknikler.....	134
8. Mülteci Kadınlarla Yapılacak Görüşmelerde Nelere Dikkat Edilir?	138
9. Tercüman ile Birlikte Çalışırken Nelere Dikkat Edilir? ..	139
10. Telefonla Yapılan Başvurularda Nelere Dikkat Edilir? ...	140
11. Çocuklarla Çalışma İlkeleri	143

12. Çocuklara Yönelik Çalışmalar	149
13. Çocuklara Yönelik Sosyal Çalışmalar.....	151

BÖLÜM V..... 153

RUHSAL TRAVMA VE KORUNMA YÖNTEMLERİ..... 153

1. Ruhsal Travma	153
2. İkincil Travmatik Stres, Eşduyum Yorgunluğu ve Tükenmişlik.....	161

KAYNAKÇA 173

EKLER

1. KADIN DANIŞMA MERKEZİ ÖN BAŞVURU FORMU ..	181
2. KADIN DANIŞMA MERKEZİ GÖRÜŞME FORMU	183
3. KADIN DANIŞMA MERKEZİ GÖRÜŞME FORMU-ÇOCUK	187
4. BİREYSEL PLAN	190
5. ÇOCUKLAR İÇİN BİREYSEL PLAN	191
6. GÖNÜLLÜ BAŞVURU FORMU	192
7. İŞVEREN VE İŞ ARAYANLAR İÇİN FORM.....	193
8. GÜVENLİK PLANI.....	194
9. ŞİDDET UYGULAYANIN PROFİLİ.....	198
10. ŞİDDET DESTEK TELEFON HATTI BAŞVURU FORMU....	200

ÖNSÖZ

Kadın Dayanışma Vakfı 1993'ten bu yana kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadele ediyor. Şiddete maruz kalan kadınların başvurabileceği kadın danışma merkezimiz, kadının beyanı esas alınarak, dayanışmayla ve feminist ilkelerle çalışmalarını sürdürüyor. Kadın danışma merkezimiz kadınlara, şiddetle mücadele ederken ihtiyaç duyabilecekleri sosyal, hukuki ve psikolojik desteği ücretsiz olarak veriyor. Vakfın yıllarca sabırla ve emekle yürüttüğü bu çalışma deneyimlerini Kadın Danışma Merkezi İşleyişi El Kitabı adı altında toplamaya çalıştık.

2015 yılında "Yerel İşbirlikleri Aracılığı ile Şiddetle Mücadele Mekanizmalarının Güçlendirilmesi" başlıklı proje kapsamında "Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı" yayımlandı. El kitabının belediyelerin ve kamu kurumlarının kadın danışma merkezleri ve sığınaklar gibi birimlerinde çalışanların ve kadına yönelik şiddetle mücadele eden kadın örgütlerinin çalışmalarını güçlendirecek bir kaynak olması amaçlandı. 2015 yılında Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilen, ana yararlanıcısı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olan proje Kadın Dayanışma Vakfı koordinatörlüğünde, İzmir Kadın Dayanışma Derneği ve Adana Kadın Dayanışma Merkezi ve Sığınmaevi Derneği ile birlikte yürütüldü.

2015 yılında başarılı ve etkili bir şekilde yürütölen bu projeden örnekle 2020 yılında Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler Kadın Birimi tarafından desteklenen "İstanbul Sözleşmesi Standartlarına Uygun Olarak Kadınlara ve Kız Çocuklarına Erişilebilir ve Kaliteli Hizmet Sunumunu Sağlamak İçin Uzman Hizmetler Sunan STK'lar ile Yerel Hizmet Sağlayıcılar Arasında İş Birliğinin Güçlendirilmesi" adlı proje hayata geçirildi. Bu proje ise Kadın Dayanışma Vakfı koordinatörlüğünde, İzmir Kadın Dayanışma Derneği ve Mardin Ortak Kadın İşbirliği Derneği ile birlikte yürütölmöyor.

Tüm bu çalışmalarımızı sürdürürken 2020 yılında COVID-19 virüsünün ortaya çıkması ve tüm dünyaya yayılması ile şaşkınlığa uğradık. Sağlığımızı korumaya çalışırken, evlerden çalışarak hiç alışık olmadığımız şekilde hayatımızı sürdürdüğümüz bir yıl geçiriyoruz. Bu durum hem bizleri hem de çalışmalarımızı etkilese de erkek şiddeti ile mücadele etmeye devam ettik ve ediyoruz.

2015 yılında Duygu Erseçen ve Zehra Tosun'un hazırladığı bu kitabı benzer ve yeni başlıklarla güncelleyen ve yeniden kaleme alan İlgi Kahraman ve Yasemin Özgün'e emekleri ve zamanlarını verdikleri için teşekkür ederiz. Bu projenin koordinatörlüğünü üstlenen ve kitabı yayına hazırlayan Esmâ Nur Kaşram'a, kitabın yayına hazırlık aşamasında fikirlerinin ve deneyimlerinin ışığında yapıcı eleştiriler ve öneriler sunan Vakıf gönüllöleri Büşra Süneci, Hatice Erbay, Nihan Damarlı'ya, ruhsal travma bölümüne katkı veren Vakfın gönüllü psikologları İpek Demirok ve Tölinay Kambur'a, redaksiyonu ve meşakkatli bir süreci üstlenen Aynur Demirdirek'e zamanlarını ayırdıkları ve emekleri için teşekkür ederiz.

KADIN DAYANIŞMA VAKFI

BÖLÜM I

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ

1. Toplumsal Cinsiyet

Yaşamımız karşılaştığımız durumlara, olaylara dair tavır almamızı kolaylaştıran kategorilerle şekillenir. Bu kategoriler çoğunlukla toplumsal eşitsizlikleri, eşitsiz ilişkileri içerir. Toplumsal cinsiyet bu kategorilerin en belirleyici olanlarından biridir. Toplumsal cinsiyet, topluma ve zamana göre değişen kadınlara ve erkeklere yüklenen sorumluluklar ve rolleri ifade eder. Ataerkil (erkek egemen)¹ bir düzen içerisinde yaşadığımız için toplumsal cinsiyetin getirdiği rol ve sorumluluklarda kadınlar dezavantajlı durumdadır.

Toplumsal cinsiyet aile, sosyal çevre, eğitim kurumları, din kurumları, iş yaşamı ile kurduğumuz ilişkilerde öğrenilir ve içselleştirilir. Bir insanın doğumundan ölümüne dek geçen her anda onu kuşatır, şekillendirir. Bir doğum haberi aldığımızda

1 Feminist literatürde, erkek egemenliği, ataerki ve patriyarka terimleri kullanılmaktadır. Zaman zaman birbirinin yerine geçebilen bu terimler arasında küçük farklar bulunmaktadır. Patriyarka, kapitalist sistem ile zaman zaman iş birliği yapan, zaman zaman çatışan bir ilişkiye vurgu yapmaktadır. Eşitsizliği tıpkı kapitalizm gibi uzun bir tarihi olan, kendi dinamikleri olan bir sistem olarak tanımlamaktadır. Ataerkil kelimesi ise daha çok antropoloji temellidir. Eşitsizliğin siyasal yönünü göz ardı ederek, kültürel bir durumu işaret ettiği söylenebilir. Kimi yazarlarca patriyarka kelimesinin Türkçe karşılığı olarak kullanılmaktadır. Erkek egemen terimi de patriyarka teriminin bir diğer Türkçeleştirilmiş halidir. Eşitsiz ilişkilerin failini işaret eder. Bu metin boyunca daha rahat bir okuma deneyimi amaçlandığı için zaman zaman ataerkil zaman zaman da erkek egemen terimi kullanılacaktır.

bebeğe dair ilk merak ettiğimiz şey kız mı oğlan mı olduğudur. Sonrasında bebeğe alınan hediyelerin rengi, oyuncakların çeşidi içine doğduğumuz toplumsal cinsiyet kalıpları ile şekillenir. Toplumsal cinsiyet, sonradan öğrenildiği ve toplumdan topluma, çağdan çağa değişiklik gösterdiği halde doğal ve mutlakmış gibi algılanır. Doğuştan geldiği, değişmediği düşünülür. Bu durum kadın erkek arasındaki eşitsiz ilişkilerinin sürmesine neden olur. Toplumsal cinsiyet rejimi içerisinde erkekler mülk ve üretim araçlarının sahibi olmak, karar alma mekanizmalarında yer almak bakımından avantajlı konumdadırlar. Toplumsal yaşamdaki eşitsizlik kadınların bedenleri ve emekleri üzerinde iktidar kurulmasıyla süreklilik sağlar (Kadın Dayanışma Vakfı, 2018b).

Kadının bedeni, cinselliği, doğurganlığı ve emeği üzerindeki baskı ve denetimden başlayarak yaşamın her alanında kadınları güçsüz bırakmaya yönelik düzenlemeler, erkeğin toplumsal olarak güçlü konumunu sağlamlaştırmaya hizmet eder. Kadınların hangi okullarda okuyacakları, hangi saatlerde dışarıda olacakları, ev dışında çalışıp çalışmayacakları, nerede çalışabilecekleri, nasıl giyinecekleri, ne zaman evlenecekleri ve nasıl davranacaklarını belirleyen şey "eril denetim-tahakküm" mekanizmalarıdır. Baskı, dışlama ve fiziksel şiddet gibi her tür şiddet ve şiddet tehdidi, kadınlar üzerinde denetim kurulmasını sağlamakta ve erkek egemenliğinin devamına destek olmaktadır (Kadın Dayanışma Vakfı, 2018b).

Toplumsal cinsiyet, meslek yaşamından eğitime, hukuksal haklardan gündelik yaşama dek hayatın her alanını kapsar, belirleyici bir rol oynar. Kadınların ve erkeklerin yapabileceklerinin sınırını belirler. Aynı zamanda bu sınırları meşrulaştırmak için kadın ve erkeklere evrensel bir çerçeve

çizer. Bu çerçeve erkek egemen sistemin süregelmesini haklı göstermeye çalışır. Çünkü toplumsal cinsiyet anlayışına göre kadınlar belli bağlamlarda tehlikeli ve kontrolü zor, genelde duygusal, zayıf, korunması gereken varlıklar olarak görülür. Erkek ise rasyonel, güçlü, koruyucudur. Toplumsal cinsiyet ilişkilerinden doğan eşitsizlik böylece gizlenmiş olur. Toplumsal cinsiyet, kadın erkek kimliklerine atfedilen kalıplarla varlığını sürdürür.

Ataerkil yapı etnisite, ırk, sınıf ve cinsel yönelime dayalı eşitsizlik biçimleri ile iç içe geçmiştir. Tarihsel ve toplumsal olarak değişkenlik göstermesinin yanı sıra diğer toplumsal eşitsizlik biçimleri ile ilişkisinde de farklılaşır. Örneğin mülteci bir kadının maruz kaldığı ayrımcılık, kentli, orta sınıf, vatan-daşlık statüsüne sahip bir kadından farklı biçimler içerebilir. Tarihsel, toplumsal olarak değişen ataerkil ilişkilerde ortak olan yan, kadın bedeni ve emeği üzerinde yer alan tahakküm mekanizmasıdır.

2. LGBTİ+ (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks) Bireyler ve Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet, cinsiyetin diğer yönleri yok sayılarak oluşturulmuş heteroseksüel kadın erkek kimlikleri üzerine kuruludur. Halbuki cinsiyet biyolojik cinsiyet, toplumsal cinsiyet, cinsiyet rolü ve cinsel yönelim kimliklerini içeren bir bütündür (KAOS GL, 2013). Toplumsal cinsiyet, cinsiyetin sadece bir yönünü işaret eder. Bebeğin cinsiyeti genetik ve biyolojik özelliklerine bakılarak tespit edilir. Kız veya oğlan bebek olmak biyolojik cinsiyetimizdir. Cinsiyetin biyolojik özellikler haricindeki bir başka yönü toplumsal cinsiyettir. Cinsiyet kimliklerine atfedilen kültürel kalıpları ifade eder. Doğduğumuz anda itibaren biyolojik özelliklerimize bakarak kız/oğlan bebekler

olduğumuz söylene de kadınsı veya erkeksi olmak biyolojik cinsiyetimizle doğrudan ilişkisi olmayan bir durumdur. Bireyler olarak toplumsal cinsiyet ile kurduğumuz ilişkide örneğin kadınsı veya erkeksi olmak toplumsal cinsiyet rolümüzdür. Son olarak cinsiyet kimliği, cinsel yönelimimizi de içerir. Biyolojik cinsiyetimizden bağımsız olarak; karşı cinse (heteroseksüel), hemcins (homoseksüel) ya da her ikisine (biseksüel) de arzu duyabiliriz. Tüm bu özellikler cinsiyetimizin farklı yönlerini ifade eder. Toplumsal cinsiyet alanında çalışmalar yürütürken öne çıkan terimleri bilmemiz ataerkil toplum yapısını tüm yönleriyle görmemizi sağlayacaktır:

Gey: Cinsel ve duygusal olarak hemcinslerine ilgi duyan kişilerdir. Erkek eşcinsel bireyler için kullanılır.

Lezbiyen: Cinsel ve duygusal olarak hemcinslerine ilgi duyan kadın eşcinsel bireyler için kullanılır.

Biseksüel: Birden fazla cinsiyete duygusal ve/veya cinsel ilgi duyan kadın veya erkekleri tanımlamak amacıyla kullanılır.

İnterseks: Tipik kadın erkek tanımına uymayan anatomik özelliklere (kromozomlar, genital ve/veya üreme organları) sahip kişilerdir (KAOS GL, 2019).

Trans: Transseksüel (kendini karşı cinsten biri gibi hisseden bireydir; bu durum dış görünüşe yansıtılmayabilir), travesti (dış görünüşüyle -giysi ve aksesuarlar da dahil olmak üzere- ve davranışlarıyla karşı cinse ait olma isteği ile davranan bireydir) ve transgender (biyolojik cinsiyetine ve görünümüne tıbbi müdahalede bulunan bireydir) bireyleri kapsayan adlandırmadır. Bu adlandırmalar, günlük dilde farklı şeyleri ifade edebilmektedir. Yaygın haliyle transseksüel cinsiyet geçiş ameliyatı olmuş kişileri, travesti ise geçiş ameliyatı olmamış

ancak giyimi ve dış görünüşü ile karşı cinsin kimliğine bürünenleri tanımlar (KAOS GL, 2013).

Queer: Heteroseksüel veya ikili cinsiyet sistemine uymayan, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim veya her ikisini de içine alan bir şemsiye terimdir.² Queer teoriden hareketle ikili cinsiyet kalıpları içerisinde kendini tanımlamak istemeyen bireyler tarafından kimlik olarak da kullanılır.³

Homofobi: Eşcinsellere yönelik önyargı ve nefret içeren eylem ve söylemleri anlatır. Toplumsal cinsiyetin heteroseksüel ikilikler üzerine kurulu olmasından doğan bir ayrımcılıktır.

Transfobi: Trans bireylere yönelik önyargı ve nefret içeren eylem ve söylemleri anlatır. Trans bireylerin şiddete uğramasına neden olan bu tutumlar, translara yönelik ciddi insan hakları ihlalleri doğuran bir ayrımcılıktır.

Heteroseksizm: Heteroseksüelliği doğal, normal, üstün ve kabul edilebilir tek cinsel yönelim olarak gören ve diğer yönelimleri sapkın ve hastalıklı görerek dışlayan, ayrımcı bir ideolojidir. Ataerkil sistem, devamlılığını sağlamak ve bu sistemi beslemek için heteroseksizme ihtiyaç duymaktadır. Yani sadece kadın bedenindeki kadın ile erkek bedenindeki erkeğin ilişkilenebilmesi üzerine kurulu bir yaşamı onaylar. Toplumsal cinsiyet rollerinin tamamı, heteroseksüel erkek ve kadın için eşitsiz zeminde üretilmiş kavramlardır. Bu rollerin tanımlanmasıyla farklı yönelim ve kimliklerdeki bireyler toplum

2 <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kuir> (Erişim: 23.10.2020)

3 Bu noktada Feminist hareketin bir parçası olan Queer Teoriden bahsedebiliriz. Queer Teori kadın-erkek ikiliği üzerine kurulu toplumsal cinsiyet algısını eleştirir. Bize ne olacağımızı söyleyen toplumsal cinsiyet ilişkileri aslında anne karnında çocuğun cinsiyeti tespit edildiğinde başlar. Cinsi-

tarafından dışlanır, hastalıklı ve ahlaksız olmakla suçlanır. Bu bireyler hasta olarak görülebilir, düzeltilmeye çalışılır ve eğer düzeltileniyorsa şiddet uygulanarak cezalandırılır. LG-BTİ+ bireylere yönelik nefret, şiddet uygulanmasının zemini oluşturur (Yılmaz, 2020: 25).

Heteronormativite: Heteroseksüel ilişkilerin tek normal cinsel yönelim biçimi olarak görülmesi, toplumsal düzenin heteroseksüel ilişkiler baz alınarak şekillendirilmesidir. Bu durum insanları kadın ve erkek olarak ikiye ayrılmış bir biçimde algılayan; cinsel ilişkilerin/evliliklerin sadece ve yalnızca karşı cinsiyetlere mensup kişiler arasında olabileceğini düşünen, her cinsiyetin kendine özgü rolleri olduğunu iddia eden, heteroseksüellik dışı ilişkileri yok sayan, anormal bulan hatta homofobik ve transfobik eylem ve söylemler içeren inançlar, düşünceler ve kurallardır. Ataerkil sistem heteronormatif ilişkilerle işler, heteroseksizme dayanır.

3. Toplumsal Cinsiyet Kalıpları

Cinsiyet kalıpları doğduğumuz andan itibaren bizi kuşatır. Soyut, genel geçer bir kadın erkek ikiliği üzerine kurulu olan toplumsal cinsiyet kalıplarına uygun hale getirmek için interseks bebekler iradeleri dışında, bedensel müdahalelere maruz bırakılır. Buradaki amaç, bebekleri toplumsal cinsiyet kalıplarına uygun bireyler haline getirmektir. İnsan haklarına aykırı bir şekilde yapılan bu müdahale çoğu zaman bireyin yaşamında sorunlara neden olur. Bu uygulama, kadın

yet insanların farklılıklarını yok sayan, tek tipleştirilen kategorilerdir. Sabit değildirler. Böylece Queer Teori cinsiyet sistemlerini yeniden düşünmemize olanak sağlar.

erkek idealinin toplumsal cinsiyet açısından ne denli önemli olduğunu gösterir. Öyle ki toplumsal hayatta var olabilmek, başkaları tarafından sevilip onaylanmak için kadın/erkek kategorilerinden birine dahil olmak zorunda bırakılırız. Halbuki her birey biriciktir, kadın erkek kimliklerine atfedilen özelliklerle bazen benzeşir, bazen çelişir.

Çocuğundoğduğundan itibaren karşılaştığı isimlendirmeler, ona alınan oyuncaklar, çocuktan beklentiler, onaylama ya da cezalandırmalar, çocukların çok küçük yaştan itibaren cinsiyet kalıplarına uygun biçimlenmelerine neden olur. Cinsiyet kalıpları toplumsal cinsiyetten hareket edilerek oluşturulan şemalardır. Bu kalıpları çocukluğumuzdan başlayarak toplumsal ilişkiler içinde öğreniriz. Aile içinde başlayan bu süreç, okul, iş hayatı, arkadaş çevresi, sokak ve tüm toplumsal ilişkilerle sürer. Cinsiyet kalıpları yaşanan yere, ailenin durumuna, zengin ya da yoksul olma gibi durumlara göre farklılıklar gösterir.

4. Toplumsal Cinsiyete Dayalı İş Bölümü

Cinsiyet kalıpları çerçevesinde kadınların ve erkeklerin yaptıkları işler de cinsiyetlendirilir. Kadınların ve erkeklerin günlük yaşamda yapacakları faaliyetlerin neler olduğu, geçimlerini nasıl sağlayacakları, hangi meslekleri yapacakları toplumsal cinsiyet ile şekillenir. Cinsiyet temelli iş bölümü doğal bir sonuçmuş gibi algılanır, çoğunlukla sorgulanmaz. Kadınların işleri, annelik ve aile içinde yaptıkları işler temeline yani bakım işleri ile belirlenirken, toplumsal ve kamusal alanda yapılan işler erkeklerin işi olarak görülür. Kadınlar evin sosyal hizmet uzmanlarıdır. Kadınlar iş yaşamında yer aldıklarında yine bakım işlerini üstlenirler. Bu sebeple bazı

mesleklerin kadınlara özgü meslekler olduğu düşünülür. Hemşirelik, çocuk bakıcılığı bu mesleklere örnek olarak görülebilir.

Cinsiyete dayalı iş bölümü sonucunda kadınlar, iş yaşamında güvencesiz, yarı zamanlı, düşük ücretli işlerde çalışırlar. İş yaşamında yer almalarına rağmen aile içindeki bakım yükümlülüğünü üstlenmeye devam ederler, yani iki işte birden çalışmış olurlar. Cinsiyet temelli iş bölümü sonucunda kadınlardan;

- Ev işleri yapmaları,
- Çocuklara, bakıma muhtaç yaşlı ve engellilere bakmaları,
- Aile, akrabalık, komşuluk ilişkilerini düzenlemeleri,
- Evin ekonomisini düzenlemeleri beklenir.

Tüm bu çalışmanın karşılığında ise;

- Belli çalışma saatleri yoktur.
- Ev işlerinden elde edebilecekleri ücret, sigorta, emeklilik hakları yoktur.
- İş yaşamında yer alsalar da ev işlerini yapmaya devam etmeleri beklenir.
- İş yaşamında güvencesiz, esnek, kısmi işlerde çalışırlar.
- Siyasal örgütlerde daha az yer alabilirler.
- Evde ve toplumda karar verici olarak görülmezler.

Cinsiyet temelli iş bölümünün erkekler açısından doğurduğu sonuçları ise şu şekilde sıralayabiliriz:

- Ev işleri yapmaları beklenmez, hatta tuhaf karşılanır.
- Aile içerisinde bakım yükümlülüklerini üstlenmeleri beklenmez.
- Çalışma saatleri bellidir.

- Ücret karşılığında çalışırlar, evin geçimini sağlamaları beklenir.
- Sigorta, emeklilik hakları, iş güvenceleri olan meslek alanlarında istihdam edilirler.
- Siyasal örgütlerde yer alırlar.
- Evde ve toplumda karar vericidirler.

Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünün sonuçlarını bakım işlerine ayrılan süreye dair istatistiklerde net olarak görebiliriz. Hane halkı ve aile bakımına ayrılan süre, çalışan erkeklerde 46 dakikayken kadınlarda 3 saat 31 dakikadır. Çalışmayan erkeklerde 1 saat 7 dakika iken kadınlarda 4 saat 59 dakikadır. Bakım emeğine ayrılan süredeki eşitsizlik eğitim sahibi olursa da devam etmektedir. Yüksek lisans veya doktora sahibi erkekler günlerinin 1 saat 2 dakikasını bakım işlerine ayırırken kadınlar 3 saat 36 dakikalarını ayırmaktadır (TÜİK, 2019). Bu veriler çerçevesinde açıkça görülmektedir ki kadınlar hangi sınıfsal pozisyonda olursa olsun, eğitilmiş veya eğitimsiz olsun günlerinin büyük bir çoğunluğunu, çocuk ve yaşlıların bakımına ve ev işlerine ayırmaktadır. Kadınlar çoğu zaman bu işlerin karşılığında ücret almazlar. Halbuki bakım ve yeniden üretim faaliyetlerinin tamamı hizmet olarak satın alınıyor olsaydı ücret ödemememiz gerekirdi. Bu yüzden kadınların ev içi emeği feministler tarafından “görünmeyen emek” olarak da adlandırılır.

Toplumun karar alma mekanizmalarında, toplumsal cinsiyet kaynaklı iş bölümünün eşitsizliğe yol açan sonuçlarını açıkça görebiliriz:

- TBMM’de yer alan 589 vekilin 102’si kadındır, bu sayı ile kadınların temsil oranı %17,32’dir.
- Yönetici pozisyonundaki işlerin %16,2’si kadınlar tara-

findan yapılırken erkekler %83,8'ini yapar.

- Üniversite yöneticilerinin cinsiyetlerine bakıldığında da durum diğer sektörlerden pek farklı değildir. 197 rektörün sadece %10,22'si kadındır.
- Bürokrasinin önemli alanlarından biri olan ve bütün dünyada erkeklerin egemen olduğu diplomatik görevlerde Türk Dışişlerinde görev yapan 254 büyükelçiden 60'ı kadındır.
- 81 validen sadece 2'si kadındır (TÜİK, 2019).

5. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği beden ve emek üzerinde somutlaşır. Kadınların ve erkeklerin yaptıkları işlere ve bu işlere verilen değere baktığımızda erkeklerin yaptığı işlerin daha önemli, statülü ve kazançlı olarak tanımlanan işler olduğunu görürüz. Bu durum toplumsal kaynaklara erişimi ve bu kaynakların bölüşümünü de büyük ölçüde etkiler.

Bu noktada, toplumsal cinsiyet eşitliği her yaşta kadın ve erkeğin ailede, toplumsal yaşamın her alanında;

- Eşit karar verme yetkisine sahip olmaları,
- Yasa ve politikalardan eşit fayda görmeleri,
- Kaynak ve hizmetlere erişimde ve bunları kullanmada eşit fırsatlara sahip olmaları şeklinde toplumsal tüm alanlardaki yapılanmalarda gözlemlenmesi gereken bir kıstas olarak karşımıza çıkar. Yaşamın her alanında eşitsizliğin tezahürlerini görebiliriz:
- Türkiye genelinde okur-yazar olmayan nüfusun %11,9'u kadın, %40,4'ü erkektir.
- Kadınların işgücüne katılım oranı %34,4 iken erkeklerin işgücüne katılım oranı %72'dir. Kadınların istihdam ora-

nı %28,7 iken erkeklerin istihdam oranı %63,1'dir (TÜİK, 2019).

Kadınların evlenip evlenmeyecekleri, çocuk yapıp yapmayacakları, kürtaj olup olmayacakları, nasıl giyinecekleri, makyaj yapıp yapmamaları ve cinsel yaşamları hakkında gündelik yaşamımızda bir sürü kalıp yargı ile karşılaşırız. "Kadın dediğin..." diyerek cümleye başlanan bu yargılar toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın bedeni üzerindeki sonucudur. Bedene yönelik söylem ve eylemlerin amacı kadının doğurganlığını, cinselliğini tahakküm altına almaktır. Kadınların mücadele tarihleri, hem kadın bedeni üzerindeki tahakkümle mücadele etmeye hem kadın emeğinin görünür hale gelip sömürülmesinin önüne geçilmesine hem de kamusal alanda eşit temsiliyet haklarının savunulmasına dayanan çok boyutlu bir mücadele olmuştur.

Cinsiyet ilişkilerinin sadece kadınları ilgilendirmediği, yol açtığı sonuçlara bakarak anlaşılabilir. Bu alan kadın erkek tüm toplumu ilgilendiren ilişkiler bütünüdür. Cinsiyetin yalnızca "özel alan" denilen kişisel ilişkiler-aile ilişkileri içinde değil, "kamusal" dediğimiz alanda, yani siyaset, ekonomi, bilim üretimi gibi alanlarda da önemli bir faktör olarak hesaba katılması önemlidir.

6. Toplumsal Cinsiyet ve Ayrımcılık

Ayrımcılık, toplumsal olarak dezavantajlı olan kimliklere, bireylere yönelik aşağılayıcı söz ve eylemlerdir. Toplumsal cinsiyet ilişkilerine dayanan ayrımcılığın önemli bir boyutunu cinsiyetçilik oluşturur. Cinsiyetçilik, erkek egemen toplumda kadınlara yönelik olumsuz tutumların hayata ayrımcılık ola-

rak yansıması sonucunda kadının sosyal, kültürel, politik ve ekonomik alanlarda erkeğe göre düşük konumlarda tutulması olarak tanımlanmaktadır (Dökmen, 2006:122). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin doğuştan gelen, değişmez nitelikte olduğu inancına dayanan cinsiyetçilik dışıl olanı aşağılama, eksik görme, hakaret edip aşağılamak için de dışileştirme pratiklerine dayanır. Günlük yaşamda sokakta, televizyonda, okulda, işte, sağlık kurumlarında, aklımıza gelebilecek her alanda sıkça cinsiyetçi ifadeler ve tutumlarla karşılaşırız. Kadının hamile kaldığı için işten çıkarılması, kız çocuklarının eğitim almak yerine ev işlerine yetenekli olduklarının düşünülmesi, öğretmenlik, hemşirelik gibi bakım emeğine dayanan işlere yönlendirilmeleri, kadın bedenini aşağılayan ifadelere maruz kalmaları cinsiyet temelli ayrımcılığa dair birkaç örnektir. Dışileştirme aynı zamanda bir aşağılama biçimi olarak da kullanılır, örneğin bir oğlan çocuğuna "kız gibi" demek sinik, pasif, hassas dolayısıyla eril olmayan olarak onu aşağılamaya yol açar.

Ayrımcılık hususunda değinmemiz gereken bir diğer konu farklı kimliklere sahip olmamız nedeniyle ayrımcılık ve cinsiyetçilikten farklı paylar alıyor oluşumuzdur. İnsanların toplumsal cinsiyet kimlikleri dışında birçok kimliği ve ait oldukları gruplar vardır. Örneğin kadın kimliğimizin yanı sıra engelli, Kürt, Alevi, mülteci, lezbiyen, biseksüel, trans kimliklerine dahil olabiliriz. Toplumsal olarak dezavantajlı olan bu kimlikler toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile bir arada işleyerek maruz kaldığımız ayrımcılığın boyutlarını farklılaştırabilir. Örneğin Kürt bir kadın olmak, kadın olmanın beraberinde getirdiği eşitsizliğin yanı sıra anadili üzerinden de ayrımcılığa maruz kalmak, kamusal alanda yer alabilmeyi daha da zor bir hale getirecektir. Trans olmak benzer şekilde heteroseksist bakış

ve transfobi ile birleştğinde maruz kalınan ayrımcılığın ve şiddetin boyutlarını derinleştirebilir.⁴ Engelli kadınların maruz kaldıkları şiddet ve ayrımcılığa ayrıca değinmek gerekir. Türkiye, Engellilerin İnsan Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin tarafıdır. Sözleşmenin önemli bir özelliği bugüne kadar engelli kadınlardan açıkça bahseden ilk uluslararası metin olmasıdır. Engellilerin erişilebilirliği⁵ hakkında yasal ve idari düzenlemeler sözleşme çerçevesinde yapılmış fakat uygulamada sorunlar büyük ölçüde devam etmektedir (Engelli Kadın Derneği, 2016). Bu durum engelli kadınların yaşamlarını erkek egemenliği nedeniyle daha zorlaştırıp bağımsız yaşama geçmelerine engel olmaktadır.

Bu çalışma içerisinde özellikle altını çizmek istediğimiz husus, sınıfsal, etnik, dini, kültürel, cinsel, biyolojik farklılıklarımızı göz önünde bulunduran bir yaklaşımın gerçek yaşamda işlerlik kazanabileceğidir. Bu nedenle yaşamın çoğulluğunu göz ardı eden, bilerek ya da bilmeyerek taraf tutan dolaşısıyla kadınların farklılıklarını gözetmeyen bir yaklaşımın toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyip pekiştiren bir yaklaşım olacağını her alanda vurgulamalıyız. Açıktır ki, farklılıkları görmezden gelmek, ötekileştirmek iktidar kaynaklı bir

4 Trans feminizm literatüründe kadınların trans kadın- kadın olarak ifade edilmesi ayrımcılık olarak görülmektedir. Alandaki aktivistler trans kadın nitelemesinin biyolojik cinsiyetle uyumlu yaşam süren kadınlar arasında hiyerarşik bir fark yarattığını savunurlar. Biyolojik cinsiyeti ile uyumlu yaşayan kadınlar (CIS) translik deneyimini bilmemekle beraber trans varoluşlara göre toplumsal olarak daha avantajlıdır. Avantajlı olan özne yerine kendilerini merkeze aldıkları bir yeniden adlandırmayı önerirler. Buna göre, kadın nitelemesi zaten tüm çeşitliliğiyle kadınlık deneyimini nitelemektedir. Biyolojik cinsiyeti ile uyum içerisinde yaşayan kadınları ise natrans (trans olmayan) olarak adlandırılır. Ayrıntılı bilgi için Pembe Hayat'ın yayınladığı Eşitlik Manifestosu'na bakılabilir: <http://www.pembehayat.org/yayinlar/de-tay/1641/18-haziran-esitlik-manifestosu>

5 Erişilebilirlik, engelli bireylerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına tam ve etkin katılımına sağlamak ve engelli bireylerin, engelli olmayan bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dâhil olacak şekilde, bilgi ve iletişim olanaklarına hem kırsal ve hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere, evrensel tasarım ilkesiyle erişiminin sağlanması olarak tanımlanıyor (Engelli Kadın Derneği, 2016).

tutumdur. Dolayısıyla toplumsal cinsiyete ilişkin eşitlikçi bir perspektif geliştirebilmek bu farklılıkların yok sayılmaması gerekir.

7. Mülteci Kadınlar

Toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık, çoğunlukla toplumsal olarak dezavantajlı kılınan kimliklerle yönelik ayrımcılıkla birlikte işler. Bu durumun en somut göstergesi mülteci kadınların hem mülteci olarak hem de kadın olarak yaşadığı ayrımcılıktır.⁶ 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı sonrasında Türkiye'ye doğru yoğun bir göç süreci yaşanması, bu süreç sonrasında mülteci haklarının daha görünür bir şekilde gündemimize girmesine yol açmıştır. Kadın danışma merkezleri açısından mülteci kadınlara yönelik faaliyetler son derece önemlidir. Mülteci kadınlar, mültecilik kimliği üzerinden mülteciler ile ilgili çalışmalar yürüten sivil toplum örgütlerinden destek alsalar da maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık ve şiddet için kadın danışma merkezlerinin desteği gereklidir. Kadın danışma merkezleri, toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadelede edindikleri deneyimleri geliştirerek mülteci kadınları kapsayıcı hale gelebilirler.

Türkiye'de yaşayan mülteciler iki tip hukuki statü altında tanımlanmaktadır: Uluslararası koruma altında olanlar ve geçici koruma altında olanlar. Geçici koruma statüsü Suriyeli mültecilere özgü bir statüdür ve bu statü Geçici Koruma

6 "İhtiyaçları Kavramak, Dayanışmayı Güçlendirmek: Suriyeli Kadınlara Yönelik Destek Sağlamak için Kadın Danışma Merkezinin Kapasitesinin Geliştirilmesi" projesinden hareketle hazırlanan "Kadın Dayanışması Yaşatır: Kadın Dayanışma Vakfı Suriyeli Kadınlarla Çalışma Deneyimi" adlı rapora Kadın Dayanışma Vakfı web sitesinden ulaşabilirsiniz.

Yönetmeliği'ne dayanan hak ve yükümlülükler içerir.

28 Nisan 2011'den sonra Türkiye'ye gelmiş olmayı gerektiren bu statüye ilişkin işlemler/düzenlemeler ise Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) tarafından yapılmaktadır. Ücretsiz temel eğitim ve ücretsiz sağlık sigortası hakkı veren bu statü, aynı zamanda çalışma hakkını, mahkemelerde temsil edilebilme ve adli yardım talebinde bulunma hakkını içerir. Suriye iç savaşının getirdiği yoğun mülteci göçü ile mültecilerin Türkiye'de kalmalarına yönelik olarak oluşturulmuş hukuki bir pozisyon olan geçici koruma statüsünde üçüncü bir ülkeye gitmek için başvuru hakkı bulunur (Kadın Dayanışma Vakfı, 2020a). Uluslararası koruma statüsü ise Suriyeli mülteciler dışında kalan ve üçüncü bir ülkeye gitmek amacıyla geçici olarak Türkiye'de ikâmet eden tüm mültecileri kapsar (Kadın Dayanışma Vakfı, 2019).⁷

Mülteci kadınlar, tıpkı vatandaşlık statüsüne sahip kadınlar gibi toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliğe maruz kalırlar, dolayısıyla cinsiyetçilik ve her türden heteroseksist tutum ve söylemle karşılaşırırlar (Kadın Dayanışma Vakfı, 2020b). Bunların yanı sıra mülteci olmaktan kaynaklı ayrımcılık ve eşitsizliğin de hedefi olurlar. Ulus devletteki vatandaşlık anlayışı toplumsal yaşam içerisinde mülteci gruplarına yönelik ayrımcılık yaratır, bu ayrımcılığın önemli bir boyutu kadın bedeninin hedef alınmasıyla gerçekleşir. Mültecilere ilişkin önyargıların yanı sıra mülteci kadınlar ele geçirilebilir, zarar verilebilir bedenler olarak görülür. Bu durum mülteci kadınların kamusal alandaki yaşamlarını sınırlar ve şiddete açık bir hale getirerek zorlaştırır.

⁷ Mülteci kadınlarla ilgili ayrıntılı bilgi için Mülteci Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyet Temelli Ayrımcılık ve Şiddetle Mücadele isimli kitapçığa Kadın Dayanışma Vakfı web sitesinden ulaşabilirsiniz.

Mülteci kadınlar söz konusu olduğunda değinmemiz gereken bir diğer ayrımcılık kamusal politikaların erkek merkezli oluşudur. Örneğin mültecilerin gittiği ülkeye uyum sağlama süreçlerini hızlandıran dil eğitimi, kadınların ihtiyaçları ve koşulları göz önünde bulundurulmadığında işlevsiz hale gelecektir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı iş bölümü nedeniyle mülteci kadınlar ev içi bakım işlerini üstlenirken dil eğitimi almaktan mahrum kalabilirler. Kamusal dil eğitimlerinin kreş hizmetleri gibi desteklerle birlikte sunulmadığı koşullarda mülteci kadınların dil eğitimi alma, bağımsız yaşama geçme süreçleri uzayacak hatta imkânsızlaşacaktır.

Dolayısıyla mülteci kadınlar cinsiyetçi işbölümü nedeniyle ev içerisinde eşitsizliğe ve ayrımcılığa maruz kalırken diğer yandan mültecilerle ilgili olumsuz tutumlar ve kamusal politikaların mülteci kadınların ihtiyaçlarını gözetmeyen ve eşitlikçi olmayan tutumları nedeniyle de ayrımcılıkla karşılaşmaktadırlar.

8. Şiddetsiz ve Eşit Bir Dünya Mümkün: Toplumsal Cinsiyet İlişkileri Nasıl Değişir?

Toplumsal cinsiyet yaşamın her alanını kuşatan bir tahakküm olarak işlerken cinsiyet ilişkilerinin asla değişmeyeceğini, eşitsizliğin sürekli olacağını düşünebiliriz. Bu düşünce toplumsal cinsiyetin evrensel, doğamızdan kaynaklı bir gerçeklik olduğu fikrinden doğar. Halbuki toplumsal cinsiyet eşitsizliğini mutlak kılacak bir insan doğası yoktur. Toplumsal cinsiyet tarihe, toplumlara göre değişiklik gösterir. İrk, sınıf, cinsel yönelim, kentte yaşamak/kırda yaşamak, mülteci olmak/vatandaş olmak gibi faktörler de farklı toplumsal cinsiyet pratikleri ile karşılaşmamıza neden olur. Dolayısıyla

toplumsal cinsiyet ilişkileri zaten değişken niteliktedir, mutlak ve değişmez olduğu fikri eşitsizliğin sebebi olan tahakkümden ileri gelir.

Kadın erkek eşitliğine dayanan, heteroseksist olmayan, yani tüm cinsel yönelimlerin özgürce yaşanabildiği, heteroseksüelliğin norm olarak dayatılmadığı bir yaşam elbette mümkündür. Bireylerin kendilerini oldukları gibi ifade edebilecekleri, yaşamlarını toplumsal cinsiyet kalıpları olmadan sürdürebilmeleri için eşitsizlikle mücadele edecek yapılara, kurumlara ve bireylere ihtiyaç vardır. Feminist ve LGBTİ+ hareketin bugüne dek edindiği bilgi ve tecrübeler ışığında, eşitsizliğin kaynağına müdahale edilebileceği gibi yeni bir yaşam kurmak da mümkün olacaktır.

Erkek egemenliği, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın bedeni ve emeği üzerindeki tahakküm ile varlığını sürdürür. Eşitlik ilkesine dayanan bir toplum olabilmek, öncelikle kadın bedeni ve emeği üzerindeki tahakkümü ortadan kaldıracak politikalar ve eşitliği koruyacak kurumlarla mümkün olabilir. Cinsiyetçilik ile mücadele etmek için pozitif ayrımcılık ilkesi işletilmelidir. Bu ilke toplumsal olarak daha az avantaj sahibi olan grupların korunması, eşitsizliği ortadan kaldıracak uygulamalarda bulunulması demektir. Örneğin siyasi partilerdeki cinsiyet kotası pozitif ayrımcılıktır. Kadınların siyasal mekanizmalarda daha fazla yer alabilmeleri için belli üye sayısı kadınlara ayrılır. Pozitif ayrımcılık, Türkiye hukuk sisteminde yer alan bir ilkedir. Anayasada kadın erkek eşitliği esas alınmıştır ve devlet, eşitsizlikle mücadele etmede pozitif ayrımcılık ilkesinin uygulanmasından sorumludur.

Madde 10 – Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım

gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadele etmek çok boyutlu bir alandır:

- Feminist ve LGBTİ+ örgütler eşitlik mücadelesinin ana unsurudur. Bu mücadele, toplumsal eşitsizliğe dikkat çekme, kamuoyunda farkındalık yaratma, ataerkil ve heteronormatif tahakkümün baskı kurduğu bireylerle dayanışma, eşitliği hayata geçirecek mekanizmaları dile getirme, bu mekanizmaları hayata geçirme ve yasal düzenlemelerin takipçisi olmayı gerektirir.
- Kadınlar söz konusu olduğunda ev içi emeğin, yani gündelik yaşamımızı sürdürmemizi sağlayan yemek, temizlik gibi işlerin yükümlülüğü eşit paylaşılmalıdır. Çocuk ve yaşlıların bakımı eşit bir şekilde üstlenilmeli, kadına özgü işler olmaktan çıkarılmalıdır. Bakım işleri devletin sorumluluğunda ücretsiz kreşlerle desteklenmelidir.
- Kadın bedeni üzerindeki tahakküm sona erdirilmelidir. Kadının fiziksel görünümü, doğurganlığı üzerine söz söyleme, tercihte bulunma hakları elbette kadınlara ait olmalıdır. Çocuk doğurup doğurmayacağına, kürtaj olup olmayacağına kadınların kendileri karar vermelidir.
- Kadınlara erkeklerle eşit istihdam olanakları sağlanmalıdır. Mesleklerin cinsiyetli olduğu algısı ortadan kaldırılmalıdır.
- Eğitim alanında anaokulundan başlayarak toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi ile hareket edilmeli, eşitlik ders materyallerine yansıtılmalıdır. Tüm kamu görevlileri gibi öğretmenler cinsiyet eşitliği perspektifi ile hareket etmelidirler.

- Tüm medya organları, gazeteler, televizyonlar cinsiyet eşitliği perspektifi ile hareket etmelidir.
- Siyasi rgtlerde, organlarda eşit temsil ilkesi ile hareket edilmelidir. Karar alma mekanizmaları erkeklere özgü alanlar olmaktan çıkarılmalıdır.
- Cinsiyet eşitliği kanuni dayanaklarla desteklenmelidir. Devlet eşitliğin sağlanması ve sürdürülmesinde aktif rol oynamalı, gerektiği hallerde pozitif ayrımcılık ilkesini iŐletmelidir. Toplumsal cinsiyet kaynaklı Şiddeti önlemek için mekanizmalar kurmalı ve bu mekanizmaları çalıŐtırmalıdır.

BÖLÜM II KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Son yıllarda kadınlara yönelik şiddetin, tacizin, cinsel saldırının, tecavüzün ve kadın cinayetlerinin hız kesmediği bir toplumda yaşıyoruz.

Şiddet, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hem nedenlerinden hem de sonuçlarından birisidir. Kadınların emeklerinin, bedenlerinin, kimliklerinin baskı ve denetim altında tutulmasında sistematik bir rol oynar. Bu baskı ve denetim karşısında kadınların özgürlük taleplerinin arttığı durumlarda şiddetin rolü daha açık görülmektedir. Belki hayatında "toplumsal cinsiyet" lafını bile duymamış olan bir erkek, karısını "konuşmuyordu", "yemek tuzluydu", "camdan baktı" gibi gerekçelerle (!) bıçakladığında, aslında onu dize getirmeye, itaat etmesini sağlamaya, bedenini ve zihnini kontrol etmeye çalışıyordu (Balta ve Barın, 2015).

Kadına yönelik şiddet, kadınların yaşama, sağlık ve beslenme, eğitim, gelişme, toplumsal ve ekonomik yaşama katılım gibi temel insan haklarını ve özgürlüklerini ihlal eden önemli bir toplumsal sorundur. Erkeklerin, kadınlara şiddet uygulamasının temelinde erkeklik kurgusunun, kadınlar ve diğer erkekler üzerinde üstünlük ve iktidar kurma iddiasıyla kuşatılmış olması vardır. Şiddet, erkeğin kadın üzerinde kurma-

ya çalıştığı iktidarı sürdürme, iktidarın sarsıldığı durumlarda ise iktidarı yeniden üretme işlevi görür. Kadını baskı altında tutmayı ve kadın üzerinde üstünlük kurmayı amaçlayan toplumsal cinsiyet temelli şiddet, erkek egemen toplumsal yapının etkisiyle oluşmakta ve toplum tarafından normal kabul edilmektedir. Kadınların eğitime, ücretli işgücüne ve karar mekanizmalarına katılımı konusunda yaşadığı eşitsizlik, ekonomik ve toplumsal kaynaklara ulaşmalarını olumsuz yönde etkileyerek (Öztürk, 2013) kadınların güçlenmesi yolunda engeller oluşturur ve erkek iktidarını besler.

Dolayısıyla yaşamın her alanında karşımıza çıkan erkek egemenliği, erkekleri şiddet uygulamak konusunda cesaretlendirirken kadınlar bir şey yapıp yapmamaktan değil sadece kadın oldukları için erkek şiddetine uğrarlar (Kadın Dayanışma Vakfı, 2018b).

1. Kadına Yönelik Şiddet: Temel Tanımlar

Kadına yönelik şiddet, toplumsal kurumları biçimlendiren köklü ataerkil (patriarkal) yapının devamı için kadının ikincilliğini ve bağımlılığını sürdürmeyi amaçlar (Ertürk, 2015: 39). Kadına yönelik şiddet kavramsallaştırması, uygulanan şiddetin farkını ortaya koyması ve buna karşı stratejiler geliştirmesi bakımından önemlidir. Ancak şiddetin failini vurgulamaması ve şiddete maruz kalan kadınların "mağdur" ya da "kurban" olarak görülmesini kolaylaştırması nedeniyle eleştirilmiş ve özellikle politik alanda yerini erkek şiddeti kavramına bırakmaya başlamıştır.

Erkek şiddeti, kadınları sindirmek, cezalandırmak, aşağılamak ve fiziksel bütünlükleri ile öznelliklerini yaralamak amacıyla özel ya da kamusal alanda onlara tehdit, baskı ya da

zor yoluyla fiziksel, cinsel veya psikolojik acılar veren bütün edimleri kapsar (Alemany, 2009: 312).

Eril şiddet ise, kimi zaman erkek şiddeti ile aynı anlama gelecek şekilde kullanılan bir kavram olmakla birlikte sadece kadına yönelik şiddeti değil LGBTİ+ bireylere yönelik şiddet, fiziksel ve cinsel yönden çocuk istismarı, akran zorbalığı, yetişkin erkekler arası şiddet biçimleri ve siyasi şiddet gibi farklı şiddet biçimlerini de kapsar. Eril şiddet kavramı, özellikle queer çalışmalar bağlamında şiddet bakımından ilişkisel ve bütünsel bir yaklaşım arayışı içinde daha sık kullanılmaya başlanmıştır (Özkazanç, 2016: 113-114).

Bu noktada dikkat çekilmesi gereken, erkek şiddetinin, eril şiddetten farklı olarak toplumsal cinsiyete dayalı her tür şiddete değil, erkekler tarafından kadınlara uygulanan şiddete karşılık geliyor oluşudur.

Bir başka temel kavram olan aile içi şiddet ise kadına yönelik şiddetin en yaygın ancak en gizli kalan türüdür. Şiddete uğrayan kadının fail erkek ile aynı hanede yaşayıp yaşamadığına bakılmaksızın; eski veya şimdiki eş, partner veya aile mensubu sayılan kişiler tarafından uygulanan her türlü şiddet "aile içi/ev içi şiddet" olarak kabul edilmektedir (Ünal ve Gülseren, 2020: 89). İstanbul Sözleşmesi, aile içi şiddeti, "aile içerisinde veya hanede veya mağdur failler aynı evi paylaşırsa da paylaşmasa da eski veya şimdiki karı-koca ve romantik ilişkideki eşler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet eylemi" şeklinde tanımlamıştır (Avrupa Konseyi, 2011). Böylece, ayrılmış ya da aralarında evlilik ilişkisi olmayan eşler arasında yaşanan şiddet olayları da kadına yönelik şiddet konusunun bir parçası olarak tanımlanmış, kadına yönelik şiddetin tanımı

daha kapsayıcı hale getirilmiştir.

Aile içi şiddet de dahil olmak üzere, kadınları orantısız bir biçimde etkileyen, kadına karşı her türlü şiddet için geçerli olduğu belirtilen İstanbul Sözleşmesi'nde şu ifadelere yer verilir: "Kadına yönelik şiddetten kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılacak ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsinler, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır."

Aile içi şiddet kavramının erkeğin uyguladığı şiddet olarak algılanması, ancak kadının erkeğe yönelik şiddetini nadiren temsil etmesi kimi geleneksel çevrelerden eleştiri alabilmektedir. Aslında bu durum kısaca şu şekilde özetlenebilir: Erkeklerin çoğu fiziksel şiddet uygulayıcısı değildir, ancak fiziksel şiddet uygulayanların çoğunluğu erkektir (Kilmartin ve McDermott, 2016). Eşler arasında aile içi şiddet denildiğinde genellikle erkeğin kadına uyguladığı şiddet gelmesinin birkaç sebebi vardır: a) Öncelikle kadının erkeğe fiziksel şiddet uygulaması çok daha nadir görülen bir durumdur. b) Erkeklerin uyguladığı şiddet sonuçları itibari ile daha tehlikeli ya da zarar verici olabilmektedir. c) Kadın eşine karşı şiddeti genellikle savunma amaçlı kullanmaktadır. d) Erkek hamilelik döneminde de kadına şiddet uygulayabilmektedir (İçli, 1994; Akt, Boyacıoğlu, 2016: 127).

Şiddete maruz kalmak önemli bir ruhsal travmadır. Aile içi şiddete maruz kalan kadınlarda çeşitli ruhsal bozukluklar (duygudurum bozuklukları, anksiyete bozuklukları, yeme

bozuklukları, travma sonrası stres bozukluğu, alkol/madde kullanım bozukluğu) ve bedensel hastalıkların (kardiyovasküler hastalıklar, kronik ağrı, uyku bozuklukları, gastrointestinal sistem problemleri, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, travmatik beyin yaralanması) ortaya çıkma riski artmaktadır. Aile içi şiddete maruz kalan kadınlarda maruz kalmayanlara göre depresyonun 4-5 kat daha yaygın olduğu, depresyonun kronikleşme ve özkıyım riskinin yüksek olduğu bildirilmektedir (Ünal ve Gülseren; 2020: 89).

2. Erkek Egemen (Ataerkil/Patriyarkal) Sistem Nedir?

Ataerki (erkek egemen sistem) kökeni kapitalizm öncesine uzanan erkeklerin kadınların emekleri ve bedenleri üzerinde tahakküm kurduğu eşitsiz cinsiyet ilişkileri sistemini ifade eder. (Yaman Öztürk, 2012: 72). Patriyarka (erkek egemenliği) dar anlamda aile içinde koca ve babanın egemenliğini ve eş ve çocuklarının tabi olma durumunu anlatır.

- Erkek egemen sistem sadece kadınlar üzerinde egemenlik kurmaz; aynı zamanda tüm cinsel yönelimlerin belli bir hiyerarşi içinde denetim altında tutulmasını sağlar. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu heteronormatif bir anlayıştır.
- Kadınların emeği üzerindeki denetim ve sömürü erkeklerin ataerkil sistemden maddi çıkar elde etmesine neden olur.
- Gelenek, töre ve din gibi yapıların yanı sıra tıp, hukuk ve sanat gibi toplumsal yaşamı düzenlemede etkin güçler, erkek egemenliğini destekleyecek şekilde örgütlenmiştir (Kadın Dayanışma Vakfı, 2018b).

- Erkek egemen sistem ev içinde çocuk, yaşlı bakımı gibi karşılığı ödenmeyen (görünmeyen emek) işlerden kapitalizm ile beraber çıkar sağlar ve kadın hem emek gücünün hem de neslin yeniden üretiminden sorumlu tutularak erkek egemen sistemin sömürüsüne maruz bırakılmış olur.

3. Erkek Şiddetine Feminist Bakış

Feminizm, kadınların özgül ve sistematik bir ezilmeye tabi tutulduklarının kabulüne, erkeklerle kadınlar arasındaki eşitsiz ilişkilerin doğadan kaynaklanmadığı iddiasına dayanır. Feminizm aynı zamanda kadınların ikincil ve dezavantajlı konumunun değiştirilebileceğini savunur. Böylelikle feminizm, toplumda cinsiyetler arasında erkeğin üstün, kadının ikincil konumunun politik bir ilişki olduğundan hareketle bu konunun politik bir mücadeleyle değiştirilebileceğini öne sürer.

Feminist teori; militarizm, milliyetçilik ve devlet şiddeti ile işgallerde, savaşlarda ya da toplumsal çatışmalarda kadınlara uygulanan çeşitli şiddet biçimleri, tecavüz, zora dayalı fuhuş, işkence arasındaki ilişkileri inceleyerek, şiddet analizini siyasal ve askeri iktidarın uygulamalarına kadar genişletmiştir (Cockburn, 2004).

Feminist bakış, kadına yönelik şiddetin kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikten kaynaklanan toplumsal ve politik bir sorun olduğunu ileri sürer. Kadına yönelik erkek şiddeti ve kadın cinayetleri, bir anlık öfke, cinnet gibi nedenlerle açıklanabilecek sıradan "adli" vakalar değildir; erkek egemen sistemin ve devletin kendi eliyle sürekli beslediği cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucudur. Öyle ki, bedenlerimizin ve hayatlarımızın

tasarrufunu "namus", "iffet", aile, din, gelenek, yasa adına erkeklerin kullanımına sunan erkek egemen sistemde öldürülmek için kadın olmak yeterlidir. Bu nedenle kadın cinayetleri, hâlâ toplumun büyük bölümünde "kabal" görmekte, "meşru" ve "haklı" sayılabilmektedir. Yani kadın cinayetlerinin kökeninde de -tıpkı politik cinayetler olarak adlandırılan diğerlerinde olduğu gibi- bir "politika", patriyarkanın esas/sirtını yasladığı, "erkeklik politikası" yer almaktadır. Bu nedenle feminist bakışa göre kadın cinayetleri politiktir (Eyüboğlu, 2011).

Şiddeti uygulayan özne, dünyanın her yerinde büyük bir çoğunlukla erkektir. Daha da ötesi, o kişi; yine çok büyük bir çoğunlukla, en yakınımızdaki kişi; babamız, abimiz, sevgilimiz, kocamızdır. Kadına yönelik şiddet, diğer şiddet türlerinden farklı olarak ağırlıkla ev içinde yaşanır. Yani kendimizi en güvende hissetmemiz gereken yer, hapisanemiz olur. Esas olarak erkek egemenliği, kadının erkekten duyduğu "korku" ve bu korkunun gerçekleşmesinin bir ihtimal olarak da olsa orda bir yerde duruyor olmasından, yani o korkunun nesnel zeminini oluşturan potansiyel şiddetten kaynaklanır (Balta ve Barın, 2015).

Kadına yönelik şiddetin toplumsal boyutu dikkate alınmadığında kadını yaşıadığı şiddetten dolayı sorumlu tutma ve suçlama çok yaygın bir tutumdur. Erkek egemen bakış, erkek şiddetinin nedenini şiddeti uygulayanda ve şiddetin sürmesine yol açan toplumsal ilişkilerde değil kadında görmektedir. Kadınlar da bu söylemin etkisinde kalarak, şiddeti hak ettiklerini düşünebilmektedir (Öztürk, 2013).

Feministler kadınların mağdur olarak değil hayatlarına sahip çıkan kadınlar olarak, yalnızca sisteme karşı değil, aynı

zamanda sistemin böylece sürmesinden çıkarı olan tek tek erkeklere karşı da mücadele etmesi gerektiğini ileri sürerler. Feminizm, bunun yanında erkeklerin toplumda ayrıcalıklı olmasını sağlayan ataerkil düzenin ortadan kaldırılması için kadın dayanışması ve kadın mücadelesinin gerekliliğinin altını çizer.

4. Kadına Yönelik Şiddet Biçimleri

Erkeklerin, yaşadıkları sorunlar karşısında pek çok başka yol varken şiddete başvurmaları, bilinçli ve tercih edilen bir davranıştır. Öyle ki erkek kamusal yaşamında öfkesini kontrol edebilirken ev içerisinde, özel alanında bilerek şiddet uygularlar.

Kadına yönelik şiddet kültürel ve siyasal sebeplerle normalleştirilir, yok sayılır. Bu nedenle yaşadıklarımızın hangilerinin şiddet olduğunu görebilmek için farklı şiddet biçimlerini tanımlamak önemlidir. Kadına yönelik şiddet denilince akla çoğunlukla fiziksel şiddet gelmektedir. Halbuki fiziksel şiddet kadınların maruz kaldıkları şiddet biçimlerinden yalnızca biridir. Araştırmalar fiziksel şiddetin olduğu ortamlarda diğer şiddet biçimlerinin de yaşandığını göstermektedir (Kadın Dayanışma Vakfı, 2019). Unutulmamalıdır ki bu biçimler tamamıyla birbirinden ayrı değildir ve çoğunlukla aralarında ilişkiler ve geçişler söz konusudur. Ayrıca kadınların birden fazla şiddet biçimine maruz kalmaları sıklıkla görülen bir durumdur. Şiddet biçimleri şu şekilde sıralanabilir:

Fiziksel Şiddet: Doğrudan temas ederek veya bir eşya, bir araç, bir hayvan ya da fiziksel üstünlük kullanılarak korkutucu, tehdit edici bir beden dili, yüksek ses tonu ve tahakküm edici jest ve mimiklerle sergilenen her tür tutum ve davranışı içerir.

Kısaca bedenimize yönelik her türlü saldırıdır (Kadın Dayanışma Vakfı, 2018b). En sık görünen biçimleri şu şekildedir:

- İtip kakmak, tartaklamak, tokatlamak, tekmelemek,
- Kesici ve vurucu aletlerle bedene zarar vermek,
- Sağlıksız koşullarda yaşamaya mecbur bırakmak,
- Sağlık hizmetlerinden yararlanmasına engel olmak suretiyle bedensel zarara uğratmak,
- Son nokta kadın cinayetleri yani öldürmek.

Psikolojik Şiddet: Çaresiz, yalnız, güçsüz hissetmemize neden olan her türlü söz, davranış duygusal şiddet olarak tanımlanabilir. Duygusal şiddet gözle görünür izler bırakmaz. Ancak bu, onun önemsiz olduğu anlamına gelmez. Kendimizi kötü hissetmemize neden olan psikolojik şiddet, ruh sağlığımızda ve duygularımızda derin izler bırakabilir. Genellikle psikolojik şiddetin ardından diğer şiddet türleri de gelir (Kadın Dayanışma Vakfı, 2019).

Oldukça yaygın görülen ve tanımlanması güç olan psikolojik ya da duygusal şiddetin en sık karşılaşılan biçimleri şu şekildedir:

Duygusal istismar yoluyla

- Aşağılamak,
- Suçlamak,
- Delirdiğini düşündürmek,
- Lakap takmak,
- Küçük düşürmek,
- Küsmek,

- Küfretmek,
- Kıskançlık,
- Söz kesmek, konuşurmamak,
- Başka kadınlarla karşılaştırmak.

Gözdağı vererek

- Mimiklerle veya eylemde bulunmak suretiyle gözdağı vermek,
- Sevdiği şeylere ve kişilere zarar vermek,
- Bir şeyleri kırmak, eşyaları parçalamak,
- Hayvanlara işkence etmek,
- Silah göstermek,
- Özgüvenine zarar vermek,
- Kültürel farklılıklarını reddetmek, bastırmaya çalışmak veya bu gerekçeyle kötü muamelede bulunmak.

Çocukları kullanarak

- Çocukları uzaklaştırmak,
- Çocuklarla ilgili olarak kendini suçlu hissettirmek,
- Mesajları iletmek için çocukları kullanmak,
- Çocuk bakımı ve ev işlerinde paylaşımı reddetmek,
- Öfkesini çocuklardan çıkarmak.

İzole ederek

- Yaptıklarını, görüştüğü ve konuştuğu kişileri, okuduk-

larını, gittiği yerleri denetlemek,

- Kadını yalnızlaştırmak ve çevresinden tecrit etmek,
- Dışarıyla ilişkisini sınırlandırmak,
- Kadının ailesine onunla ilgili yalanlar söylemek, onları görmesini engellemek,
- Telefonla görüşmesini engellemek,
- Yaptıklarını haklı göstermek için kıskançlığı kullanmak,
- Başka erkeklerle konuştuğunda öfkelenmek, sadakatsiz olduğu konusunda şüpheli olmak.

“Erkeklik ayrıcalıklarını” kullanarak

- Önemli kararları tek başına almak, karar alırken seçme hakkı bırakmamak, karar mekanizmalarına dahil etmemek,
- Evin efendisi gibi davranmak,
- Kadınlık ve erkeklik rollerini sık sık hatırlatmak,
- Kadına hizmetçi gibi davranmak.

Ekonomik Şiddet: Kadının yaşamını sürdürebilmek için gereksinim duyduğu ekonomik olanaklardan mahrum bırakılmasına, ekonomik kaynakların ve paranın kadının üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak kullanılmasına ekonomik şiddet denir (Kadın Dayanışma Vakfı, 2017).

Belli başlı biçimleri şöyledir:

- Kadının para harcamasını kısıtlamak,

- Çalışmasına izin vermemek,
- Zorla çalıştırmak,
- İş yerinde olay yaratmak suretiyle kadının işten atılmasına neden olmak,
- Kadının iş bulmasını kolaylaştırıcı becerileri geliştirecek etkinlikleri engellemek,
- Kadının iş hayatını olumsuz engelleyecek kısıtlamalar getirmek (iş gezilerine, toplantılara, kurslara katılmasına engel olmak),
- Para vermemek, kısıtlı para vermek, az para vererek çok şey beklemek,
- Aileyi ilgilendiren ekonomik konularda kadına bilgi vermemek, bu konulardaki kararları kadının fikrini sormadan tek başına almak,
- Kadının parasını, şahsi mallarını elinden almak.

Cinsel Şiddet: Onay almaksızın, onay inşa ederek veya onay almanın söz konusu olamayacağı durumlarda kişinin/kişilerin uyguladığı, cinselliğe yönelik teşebbüs ve tehdit içeren her türlü eylem, davranış ve müdahaledir. Cinselliğin araç olarak kullanıldığı ya da kişinin cinsiyetini, cinsel kimliğini, cinsel yönelimini, toplumsal cinsiyetini veya toplumsal cinsiyet ifadesini hedef alan, onayın olmadığı, istenmeyen, gerçekleşmiş, teşebbüs edilmiş, tehdit boyutunda kalmış eylem ya da davranışlardır. Eylem gerçekleşmiş bir eylem olabilir, gerçekleşmemiş ve girişimde kalmış olabilir. Cinsel şiddete yönelik gözdağı, şantaj ve farklı tehdit davranışları olabilir. Bir kişinin bedensel ve/veya cinsel bütünlüğüne yönelik bir

müdahale de olabilir. Örneğin cinsel sağlığı tehdit eden bir müdahale, üreme sağlığı ile ilgili ilaç ve hizmetlere erişimin engellenmesi, cinsiyet kimliğine karşı yapılan zorunlu operasyonlar gibi. Kişi alkol veya uyuşturucu etkisi altında ise, bedensel veya zihinsel/ruhsal olarak onay vermekte yetersiz durumda ise, kişinin ilaç vb. madde ile direnci kırıldı ise, çocuk ise (18 yaşın altında ise); hayvan ise onay almak söz konusu olamaz (CŞMD, 2019).

Cinsel şiddet örnekleri şunlardır:

- Kadının rızasının olmadığı her türlü cinsel eylem,
- Kadını istemediği yerde/istemediği zamanda/istemediği biçimde cinsel ilişkiye zorlamak,
- Çocuk doğurmaya zorlamak/kürtaja zorlamak,
- Fuhuşa zorlamak,
- Cinsel organlarına zarar vermek,
- Kadının cinsel bütünlüğüne yönelik saldırgan eylemler (zorla yapılan kızlık zarı ve bekâret muayeneleri),
- Cinsel özellikleri bakımından başka kadınlarla kıyaslamak (Kadın Dayanışma Vakfı, 2018b; Kadın Dayanışma Vakfı, 2017).

Cinsel taciz: Kişinin onayı olmaksızın gerçekleştirilen, fiziksel temas içermeyen rahatsız edici cinsel eylem, söz ve davranışlar cinsel taciz olarak adlandırılır. Örneğin onay olmaksızın cinsel içerikli mesaj atmak, laf atmak, şakalar yapmak, fotoğraf veya karikatür göstermek, ısrarla ilişki teklif etmek, cinsel organların teşhiri, yaşadığı cinsel deneyimleri anlatmak, kişiyi cinselliğiyle ilgili küçük düşürmek, aşağılamak.

Kişinin onayı olmaksızın gerçekleştirilen ve fiziksel temas içeren her türlü cinsel eylem ise cinsel saldırıdır. Cinsel saldırı tek ve ani bir hareketle de gerçekleşebilir. Örneğin onay olmaksızın makas almak, öpmek, ya da bir toplu taşıma aracında cinsel amaçlı fiziksel temasta bulunmak. Cinsel saldırı ilişki ya da evlilik içinde de gerçekleşebilir. Örneğin ilişki sırasında onay olmaksızın prezervatif çıkarmak, onay olmaksızın parterin üzerinde seks oyuncağı ya da diğer nesnelere kullanma (CŞMD, 2019).

Cinsel İstismar: Cinsel istismar, uluslararası sözleşmeler ve ulusal hukuk metinlerinde çocuk olarak tanımlanan bireylerin (18 yaşına kadar her birey çocuktur), bir yetişkin tarafından cinsel olarak sömürülmesidir. Cinsel istismar akranlar arası merak odaklı cinsel oyun ya da akranlar arası şiddet davranışları ile karıştırılmamalıdır. Bu durumun cinsel istismar olarak adlandırılması için taraflardan birinin yetişkin bir birey olması gerekir. Cinsel istismar sanal ortamda da gerçekleşebilir ve sadece temas içeren davranışlarla sınırlı değildir. Çocukları cinsel istismara maruz bırakan kişiler sınırlıdır. Çocuğun aksine yabancı değil genellikle çocuğun tanıdığı, güvendiği, saygı duyduğu ve belki sevdiği kişiler ve yakınlarıdır. İstismar eden yetişkinler istismarı çoğunlukla bu güven, saygı ve yaş farkı kaynaklı gücün kötüye kullanılması yoluyla gerçekleştirirler. Aile içinde gerçekleştiğinde "aile içi cinsel istismar" olarak adlandırılır. Çocuklar; korunma, destek ve doğru uzman yaklaşımıyla yaşadıkları cinsel istismar sonrasında şifa bulabilir, mutlu ve üretken bir yaşama sahip olabilirler. Sessizliği kırmak, her istismarın bildirimini yapmak ve cezasızlığı kaldırarak adaleti sağlamak ilk adımdır (CŞMD, 2019).

Dijital Şiddet: İnternete erişimin artması ile birlikte mobil

bilgi ve sosyal medyanın yaygın kullanımı toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin yeni bir biçimi olan dijital şiddeti karşımıza çıkarmaktadır. Sosyal medyada, internet ağlarını kullanmada aktif olan kadınlar, cinsiyetlerine, cinsiyet kimliklerine, güvenliklerine doğrudan saldıran tehdit veya yorumlar ile karşılaşmaktadır. Dijital şiddeti uygulayan kişi eski ya da şu anki eş/partner, komşu, iş/okul arkadaşı, bir yakın ya da bir yabancı olabilmektedir.

Dijital şiddette, şiddet uygulayan kişi; sosyal ağlar, mesajlaşma uygulamaları, Global Positioning System-Küresel Konumlama Sistemi (GPS) destekli uygulamalar, akıllı telefonlar ve/veya e-mail kullanılarak şiddete maruz kalan kişinin kendi güvenliğinden endişe etmesine neden olmaktadır.

Çevrimiçi kötüye kullanım ve cinsiyete dayalı şiddetin büyük bir kısmı adsız hesaplar veya takma adlar veya sahte isimler içeren hesaplar kullanarak gerçekleştirilmektedir ve bu da olayın faillerini belirlenmesini zorlaştırmaktadır (Şener vd, 2019).

Dijital şiddete dair kimi örnekler şunlardır:

- Cep telefonlarında bulunan uygulamalar ya da sosyal paylaşım siteleri yoluyla kadınları denetlemek, nerede olduğunu bildirmesini istemek,
- Kadının rızasıyla ya da zorla çekilen fotoğraf ya da görüntülerini çekip yaymakla tehdit etmek, bu yoldan kadının davranışlarını kontrol etmek,
- E-posta veya sosyal paylaşım sitelerindeki üyelik şifrelerini alıp buradaki bilgileri kullanmak,
- Sosyal paylaşım sitelerinde kadını küçük düşüren, ha-

karet ve nefret içeren paylaşımlarda bulunmak,

- Kadının telefonunu ya da bilgisayarını karıştırmak,
- Cinsel içerikli mesajlar paylaşmak,
- Zarar vermek amacıyla kadının hakkında bilgi toplamak, kadının özel hayatına ilişkin belgeleri, görüntüleri paylaşmak.

Israrlı Takip: Fiziksel olarak ya da sanal yollarla takip etmek, özel alanına ve sınırlarına saldırarak kişinin güvenli alanını daraltmak, "hayır" cevabını kabul etmeyerek tehdit ve korku uyandıracak şekilde ısrarlı ve sistematik şiddet uygulamak. Israrlı takip, İngilizcede stalking kavramından Türkçeye çevrilmiştir, musallat olma gibi bir karşılık da kullanılmaktadır. Bir birey veya grup tarafından başka bir kişiye yönelik istenmeyen ve/veya tekrarlanan takip ve gözetleme eylemidir. Israrlı takip davranışları, taciz ve korkutmayla ilişkilidir ve kişinin şahsen takip edilmesini veya izlenmesini içerebilir.

Örneğin;

- Israrlı mesaj ve aramalarla rahatsız etmek,
- Evinin/okulunun/iş yerinin önünde beklemek,
- Gittiği yerleri ve görüştüğü kişileri takibe almak,
- Sık gittiği mekânları tespit edip buralarda karşısında çıkmak, eylemleriyle ilgili hesap sormak (CŞMD, 2019).

Gaslighting: Kişiyi kendi algısından ve hafızasından şüphe duyacak hale getirecek şekilde sürekli manipüle etmek olarak tanımlayabileceğimiz bir duygusal şiddet türü. 1944 yapımı "Gaslight" filmiyle ortaya çıkmış ve sonraları psikolojide "gaslighting" kavramı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Fa-

ilin bir duygusal/maddi çıkar elde etme amacıyla bilinçli hareket etmesi ölçüttür. Uygulanabilecek manipülasyon yöntemleri çok farklılık gösterebilir. Gaslighting için sabit olan, maruz bırakılanın yaşadığı üzerinden "sürekli kendi gerçekliğinden, algı ve hafızasından şüpheye düşmesi" denilebilir. Ancak suçlu hissettirilme ve yaşadığı sorunu dile getirmek isterken kendini özür dilerken bulma gibi durumlar da failin bilinçli/bilinçsiz hareket etmesine bakılmadan gaslighting olarak nitelendirilmektedir. Duygusal bir şiddete maruz bırakıldığını hisseden ama ne olduğunu tanımlayamayan birçok insan için yaşadığını anlamlandırma konusunda oldukça yol gösterici olmuştur. Son zamanlarda Türkçede "gaz lambası" çevirisiyle kullanılmaya başlanmıştır (CŞMD, 2019).

Mansplaining: Man (erkek) ve explain (açıklamak) sözcüklerinin karışımıdır. Bir erkeğin iyi bildiği bir konu olsun olmasın karşısındaki kadını konuşturmayıp sözünü keserek üstten bir dille açıklama yapması anlamında kullanılmaktadır. Türkçede eril açıklama, erbilmişlik, erillemek, erkekleme, sikzah etmek, açıklamak gibi karşılıklar önerilmiş ve tartışılmaktadır.

Flört Şiddeti: Duygusal, romantik, cinsel bir beraberlik içerisinde ya da beraberlik bittikten sonra partnerlerden birinin diğeri ya da birbiri üzerinde güç ve kontrol kazanmaya çalıştığı, zarar verici davranış biçimleri. Flört şiddeti ve güvensiz davranışlar, ciddi ya da sıradan kısa ya da uzun süreli heteroseksüel biseksüel ya da eşcinsel tekeşli ya da çok eşli kişilerin farklı şekillerde tanımladığı ya da yaşadığı herhangi bir ilişki biçiminde gözlemlenebilir. Literatürde yaygın olarak flört şiddeti kavramı kullanılmakla birlikte "sevgili şiddeti", "romantik partner şiddeti", yakın partner şiddeti", "ilişkisel şiddet", "ilişki içi şiddet" gibi kavramlar da bu şiddet türünü ifade etmek için kullanılabilir.

Zarar verici davranışlar; partneri kontrol etmek için sözel, duygusal, sanal, fiziksel ya da cinsel şiddetin uygulandığı ya da tehdit olarak kullanıldığı pek çok farklı biçimde gerçekleşebilir:

- Bedenine kasıtlı olarak zarar vermesi,
- Başkalarının önünde küçük düşürme, isim takıp alay etme, aşağılama,
- İftira, hakaret, küfür etme,
- Ne yapması ne giymesi gerektiğini söyleme,
- "Koruma" veya "namus" bahanesi ile müdahale etme,
- Kıskançlık,
- Başkaları ile ilişkilerini kısıtlama, yalnızlaştırma (CŞMD, 2019; Kadın Dayanışma Vakfı, 2018b; Kadın Dayanışma Vakfı, 2017).

Erkeklerdeki Şiddet Eğiliminin Olası Belirtileri

- Genel olarak öfkeli bir tarza sahip olmak, öfke patlamaları yaşamak ve hoşgörüsüzlük,
- Olayların sorumluluğunu üstlenmeme, hatalarını kabul etmeme, hep başkalarını suçlama,
- Cinsiyetçi bir tavra sahip olma, kadınların ve erkeklerin nasıl davranması gerektiği konusunda çok kesin yargılarının bulunması,
- Genel olarak denetleyici, baskıcı, kısıtlayıcı davranışlar sergileme, gittiğiniz yeri, görüştüğünüz kişiyi, yaşam kararlarınızı kontrol etme arzusu,

- İsteddiği olmadığında küsme, surat asma, kendini acındırma, duygu sömürüsü,
- Dünyanın onun etrafında dönmesini, her zaman onu ve isteklerini kendi isteklerinizin önünde tutmasını bekleme,
- Sizin fiziksel, duygusal, cinsel sınırlarınıza saygı göstermeme, ihlal etme, "yapma" dediğiniz şeyleri bilerek ve zorlayarak yapma,
- Aşırı kıskançlık ve kıskançlığı normal gibi sunma (Kadın Dayanışma Vakfı, 2018c).

Erkek Şiddetine İlişkin Yanlış İnanışlar

"Erkek şiddeti abartılan bir durumdur."

2019 yılı Birleşmiş Milletler istatistiklerine göre dünyada kadınların %30'u partnerleri tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddet gördüklerini ifade etmiştir. Bianet'in 1 Ocak 2019-31 Aralık 2019 döneminde Türkiye'deki yerel, ulusal ve internet basınına yansıyan haberlerden derlediği güncel verilere göre, erkekler, 2019'da en az 328 kadını ve aralarında bebeklerin de olduğu 15 çocuğu öldürmüş, 51 kadına tecavüz etmiş, 712 kadını seks işçiliğine zorlamış, 232 kadını taciz etmiş, 279 çocuğu istismar etmiştir (Bianet 2020b). Bütün bu verileri görmezden gelen ve erkek şiddetinin görülme sıklığını küçümseyerek bu şiddeti sıradanlaştıran bir bakış açısıdır.

"Erkek şiddeti düşük gelirli ve eğitimsiz kadınların sorunudur."

Bu yaygın yanlış kanının nedeni, şiddete uğradıkları için ka-

dın danışma merkezlerine ya da diğer sosyal servislere başvuran kadınların birçoğunun eğitim olanaklarından mahrum bırakılmış düşük gelirli kadınlar olmalarıdır. Gelir ve eğitim düzeyi yüksek kadınlar, eşlerinden şiddet gördüklerinin bilinmesi halinde ekonomik ve sosyal alandaki statülerinin düşeceği kaygısı yaşamakta ve bu nedenle yaşadıkları şiddeti gizlemeye daha çok önem vererek, genellikle sosyal servislere başvurmadan, ihtiyaç duydukları hizmetler için ücret ödeyerek sorunla baş etmeye çalışmaktadırlar. Yapılan araştırmalar her gelir ve eğitim düzeyinden kadının erkek şiddetine uğradığını göstermektedir.

“Şiddet gören kadın bunu ister, hak eder.”

Şiddet gören kadının uzun yıllar şiddete boyun eğmesi, yaşadığı şiddeti hak ettiği veya şiddetten rahatsız olmadığı şeklinde yorumlanır. Oysa kadınlar, kocalarının kendilerine veya çocuklarına zarar vermesi, ekonomik bağımlılık, toplumsal baskılar, yetersiz destek mekanizmaları gibi birçok nedenle şiddet ortamından uzaklaşamazlar. Ayrıca şiddet, kadının kendine olan güvenini azaltarak, hiçbir şey yapamayacağını düşünmesine, geleceğinden endişe duymasına ve böylece mücadele azminin azalmasına neden olur. Kadın danışma merkezlerine gelen ya da telefon eden kadınların çoğu, kocalarının bu başvurudan haberdar olması halinde daha kötü şiddete uğrayacaklarına inandıklarını dile getirirler. Kadınların, yaşadığı şiddete karşı koyma girişiminde bulunması (şiddete uğradığında bağırarak, yakınlarına, karakola haber vermek, yasal haklarını kullanmak, evden ayrılmak ya da boşanma davası açmak gibi) şiddet uygulayan kişi tarafından tahrik edici neden olarak değerlendirilerek yeni bir şiddet bahanesi haline de getirilebilir.

“Alkol, işsizlik, ekonomik sıkıntılar ev içi şiddetin nedenidir.”

Şiddet uygulayanlar, sıklıkla şiddetin ya kadının kusurlarından ya da alkol, işsizlik, ekonomik sıkıntılar, iş yerinde stres gibi nedenlerden kaynaklandığını iddia ederler. Tüm bunlar, şiddet uygulayanın şiddet davranışının sorumluluğunu almaktan kaçınmak için kullandığı bahanelerdir. Alkol almayan ve gelir düzeyi yüksek olan erkekler de şiddet uygulayabildiği gibi her alkol alan düşük gelirli erkek de şiddet uygulamaz.

“Şiddet uygulayan erkekleri anneler yetiştirmektedir.

Dolayısıyla bu soruna neden olan kadınlardır.”

Erkek egemenliği toplumsal yaşamın her alanında etkisini gösterir. Bu etki kız ve oğlan çocukların nasıl yetiştirileceğine ilişkin normları da belirlemektedir. Kıyafetlerden oyuncaklara, oyunlardan masal kitaplarına kadar her şey bu etki altındadır. Aileler de çocuklarını bu normlar çerçevesinde yetiştirmeyi öğrenirler. Gündelik hayatta anneler, kadınlara biçilen rollerin bir sonucu olarak, çocuklarla daha fazla ilgilenmek zorunda kalırlar. Ancak annelerin, babalarla kıyaslandığında çocuklarına daha çok bakım emeği harcaması, çocuklarının kişiliğini annelerin belirlediği anlamına gelmez. Çocukların tutum ve davranışlarını etkileyen faktörlerin başında anne ve baba arasındaki güç ilişkisi gelir; özellikle oğlan çocukların babalarını model aldıkları bilinmektedir. Ayrıca yaşam boyu devam eden sosyalleşme sürecinde eril söylem ve değerlerin her gün yeniden üretildiği medyanın, okulun, askerlik döneminin, arkadaş ve iş çevresinin de etkileri olur. Ancak son tahlilde, şiddet uygulamanın sorumluluğu tamamen uygulayana aittir.

“Aile içinde uygulanan şiddet sadece o ailenin sorunudur.”

Kadına yönelik şiddet toplumsal bir sorundur. 1980'lerden sonra, dünyada ve Türkiye'de kadına yönelik ev içi şiddetin sadece şiddete uğrayan kadının ve şiddetin yaşandığı ailenin sorunu olmadığı anlaşıldığı için, bu sorunla mücadele devletin temel görevleri arasında değerlendirilmeye başlanmıştır. Çok sayıda uluslararası sözleşme ve yasalar da bunu desteklemektedir. Ayrıca ister kamusal ister özel alanda yaşansın şiddet yasalarımıza göre de suçtur, dolayısıyla özel alanda yaşanması toplumsal bir suç olduğu gerçeğini değiştirmez.

“Erkekler de ev içi şiddete uğrarlar.”

Erkekler de özellikle çocukluk, ergenlik ve yaşlılık dönemlerinde ev içi şiddete uğrayabilmektedirler. Yaşamlarının en uzun dönemi olan genç yetişkinlik ve orta yaşlılık boyunca genellikle ev içi şiddete maruz kalmazlar. Kadınlar ise tüm yaşamları boyunca, hatta doğum öncesinden başlayarak ev içi şiddete maruz bırakılırlar. Ülkemizde ve dünyanın çeşitli ülkelerinde yapılan araştırmalar da ev içi şiddete maruz kalanların neredeyse tamamının kadın ve çocuklar olduğunu göstermektedir. Çünkü erkek egemen toplumlarda kadınlar ve erkekler kadınların sürekli denetim altında tutulmaları gerektiğine, kadına şiddet uygulamanın erkeğin hakkı ve görevi olduğuna inanacak şekilde yetiştirilirler. Şiddet uygulamak erkeklik; şiddete boyun eğmek kadınlık görevi olarak öğretilir.

“Çocuk olursa erkek şiddeti biter.”

Kadının çocuğunun olmaması genellikle bir eksiklik olarak

algılanır. Şiddetin nedeninin bu “eksiklik” olduğunu düşünen birçok kadın, çocukları olursa gerçek bir aile olacaklarını, kocalarının daha sorumlu davranacağını ve her şeyin yoluna gireceğini umar. Ancak araştırmalar, hamileliğin şiddetin yoğun yaşandığı bir dönem olduğunu ortaya koymuştur. Hamilelik kadının daha zayıf ve çaresiz görülmesine yol açabilmektedir. Çocuk, şiddeti önleyen değil, kadının şiddete uğradığı evi ve ona şiddet uygulayan eşi terk etmesini zorlaştıran bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Erkekler şiddeti kontrol edemez, buna engel olamazlar.”

Erkeklik, toplum içinde öğrenilen rollerin bir bütünüdür. Şiddet uygulamak da erkeklığe atfedilen rollerden biridir. Ancak sıklıkla, şiddetin erkeklerin doğasında olduğu, istese de kontrol edemediği iddia edilir. Halbuki sosyal bir varlık olan kadınlar ve erkekler çeşitli dürtülerini kontrol edebilme yeteneğine sahiptirler. Örneğin şiddetin doğasında olduğunu iddia eden erkekler sosyal çevrelerindeki insanlara şiddet uygulamazken eşlerine ya da çocuklarına sistematik olarak şiddet uygulayabilmektedir. O halde kontrol edememe gibi bir durum yoktur. (Kadın Dayanışma Vakfı, 2018b; Kadın Dayanışma Vakfı, 2017).

Şiddet Döngüsü

Erkek şiddetinin en çarpıcı özelliklerinden biri, erkek şiddetine maruz kalan kadınların, şiddeti zaman içinde normalleştirmeleri ve kabullenmek için içselleştirme stratejileri geliştirmeleridir. Bu, erkek şiddetinin özellikle uzun süreli ilişkilerde görülen yaygın döngüsüdür. Şiddet döngüsü gerginlik ile başlar. Gerginliğin yoğunluğu zaman içinde artar ve erkek

şiddet uygular. Ardından gelen aşama “balayı” dönemi olarak adlandırılır. Çünkü bu dönemde şiddet uygulayan erkek ağlar, yalvarır, özür diler, hediyeler alır ve kadını ona tekrar şiddet uygulamayacağına inandırır. Ancak kısa süre sonra ilişkide gerginlik tekrar yükselir ve erkek artan şekilde şiddet uygular. Döngünün devamı şiddetin kadın tarafından “normalleştirilmesine” bağlıdır. Burada kadın çoğu kez şiddetin nedenini kendisinde ya da başka yerde arar. Oysa erkek şiddeti rastlantısal olarak değil sistematik biçimde üretilir. Şiddete başvuran erkek anormal olmadığı gibi patolojik bir davranış da sergilemez. (Lundgren, 2012: 39-53, 63-64) (Akçabay, 2020a).

5. Pandemi Döneminde Kadına Yönelik Şiddet

2020 Ocak ayında ilk Çin’de görülen ve ardından pandemiye dönüşen salgına karşı uygulanan sosyal izolasyon önlemleri ve karantina uygulamaları ile birlikte dünyanın çeşitli yerlerinde, suç oranları düşerken kadına yönelik ev içi şiddet vakalarının arttığı görülmüştür. Salgının ilk ortaya çıktığı yer olan Çin’in Wuhan şehrinde, Şubat 2020’de ev içi şiddet vakalarının bir önceki yıla göre üç kat arttığı, bu vakaların %90’ının Covid-19 epidemisi ile ilişkili olduğu bildirilmiştir (Ünal ve Gülseren 2020).

Sosyo-politik Saha Araştırması Merkezi, 3-8 Nisan 2020 tarihleri arasında gerçekleştirdiği “Covid-19 Kadının Etkilenimi ile Kadın ve Çocuğa Yönelik Şiddete İlişkin Türkiye Araştırma Raporu”na göre pandemi sürecinde kadına yönelik şiddet %27,8 artmıştır (Bianet, 2020a).

Salgınla birlikte kadınlar, şiddet uygulayan erkek ile birlikte bir anda eve kapanmış, istismarcı ilişkiler içine sıkışarak ev

içi şiddete maruz kalma riskinin daha da arttığı bir sürece girmiştir. Özellikle yaşlı, engelli, göçmen ve mülteci kadınlar gibi kırılgan gruplar için riskin daha yüksek olduğu bildirilmektedir. Ayrıca bu süreçte şiddet uygulayan erkeklerin kadına Covid-19 bulaştırma tehdidi gibi duruma özgü yeni şiddet biçimleri de ortaya çıkmıştır. Kadınlar bu süreçte şiddet uygulayan erkekler ile 24 saat bir eve kapanmışken destek mekanizmalarına ulaşmakta her zamankinden daha çok zorlanmaktadır. Ev içi şiddete maruz kalan bazı kadınlar Covid-19 bulaşma korkusu nedeniyle hastanelere gidip başvurmaktan da çekinmektedirler. Pandemi koşullarının getirdiği sosyal izolasyon sonucu, kadınların ihtiyaç duydukları aile veya arkadaş gibi sosyal desteklere erişimleri de zorlaşmış ve şiddetin izleri ev içinde gizlenmiştir.

Kadın Dayanışma Vakfı'nın hazırladığı "Pandemi ve Şiddet Kısacasında Kadın Mücadelesi Deneyimleri" adlı raporda, pandemiden önce de kadın danışma merkezimize ulaşan kadınların şiddetle mücadele mekanizmalarına ulaşmakta zorluk yaşadıkları ancak pandemiyle birlikte erişim zorluğunun daha da arttığı belirtilmektedir. Kadınların Kadın Dayanışma Vakfı ile paylaştığı kötü uygulama örnekleri arasında acil durumda karakoldan korunma tedbiri istendiğinde "Karantina var, 24 saat içinde koruma kararı çıkaramayız." cevabının verilerek 6284 Sayılı Kanunun uygulanmaması, 155 Polis İmdat Hattı arandığında "Zaten yoğunuz hemen gelemeyiz." denilmesi ya da bu hatta yapılan aramalarda operatöre ulaşmak için dakikalarca beklenmesi, savcılığa suç duyurusunda bulunmak amacıyla giden kadına "Sen neden evden çıkıp geldin, buraya gelip kalabalık ediyorsun hayatımızı riske atıyorsun." denilerek şikâyetin kayıt altına alınmaması ve KADES uygulamasının internet erişimini zo-

runlu kılması nedeniyle erişilebilirliğinin güç olması örnekleri bulunmaktadır. Tüm bu örnekler, olağanüstü durumlara hazırlıklı olunmaması nedeniyle sosyal desteğe sorunsuz ve doğrudan erişimin mümkün olmadığını ortaya koymuştur. Tüm bunların yanında kadınlar pandemi nedeniyle işten çıkarılmış veya ücretsiz izne ayrılmak zorunda bırakılmışlardır. Ekonomik kayıplar/güçlükler şiddet uygulayan eşi/partneri terk etmeyi ve böylelikle şiddetten uzaklaşmayı daha da zorlaştırmış görünmektedir.

6. Mülteci Kadınlar

Mülteci kadınlar, mültecilik deneyimleri süresince toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kalabilirler. Ataerkil hane içi eşitlik ve şiddetin yanı sıra göç öncesinde, göç sırasında ve göç sonrasında hane dışındaki kişilerin tarafından şiddete maruz bırakılabilirler. Göçmen kadınlar hakkındaki çalışmalar, sıkça kendi ülkesinden başka bir ülkeye yasal/yasadışı yollardan göç etmek durumunda kalan kadınların maruz bırakıldıkları cinsel şiddete odaklanmıştır. Halbuki mülteci kadınların göç süreci boyunca maruz kaldıkları cinsel şiddet dışındaki şiddet biçimlerinin de ele alınması gerekir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği mülteci deneyimi süresince kadına yönelik şiddeti cinsel şiddet merkezli bir şekilde aşağıdaki gibi özetlemiştir (BMMYK, 2001):

Aşama	Şiddet Tipi
Çatışma sırasında Kaçış öncesinde	<ul style="list-style-type: none"> • İktidarda bulunan kişiler tarafından taciz edilme, • Kadınların cinsel olarak işkence görmesi, • Askerler tarafından gerçekleştirilen cinsel şiddet, • Toplu tecavüz ve hamile bırakılma, • Çatışma halindeki tarafların silahlı mensupları tarafından kaçırılma.
Kaçış sırasında	<ul style="list-style-type: none"> • Haydutlar, sınır muhafızları tarafından cinsel saldırı, • İnsan tacirleri, köle ticareti yapanlar tarafından yakalanma.
Sığınılan ülkede	<ul style="list-style-type: none"> • Otorite sahibi kişiler tarafından cinsel saldırı, • Ailelerinden ayrı düşmüş kız çocuklara, bakıcı aile yanındayken cinsel taciz, • Aile içi şiddet, • Yakacak toplarken, su almaya giderken cinsel saldırı, • Hayatta kalabilmek için cinsel ilişkiye zorlanmak/zorla fuhuş, • Sığınma ülkesinde yasal bir statü beklerken ya da yardım ve kaynaklara erişmeyi beklerken cinsel taciz.

Mülteci kadınların cinsel şiddet dışında maruz kaldıkları şiddet biçimlerine değinelim:

Geri dönüş sırasında	<ul style="list-style-type: none">• Kadınlara yönelik zararlı geleneksel uygulamaların tekrar başlatılması,• Ailelerinden ayrı düşmüş kadın ve çocuklara yönelik cinsel taciz,• İktidarda bulunan kişiler tarafından cinsel istismar,• Haydutlar, sınır muhafızları tarafından cinsel saldırı, geri dönüşe zorlanma.
Yeniden toplumla bütünleşme sırasında	<ul style="list-style-type: none">• Geri dönenlere bir çeşit ceza olarak cinsel tacizde bulunmak,• Yasal statüyü düzene sokmak için cinsel zorbalık,• Kadınların karar alma süreci haricinde bırakılması,• Kaynaklara erişiminin engellenmesi.

Ev İçi Şiddet

Göç süreci ev içerisinde fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddeti doğurabilir, eğer göç öncesinde şiddet var ise arttırabilir. Göç süreci yerleşik toplumsal cinsiyet ilişkilerinin sarsıldığı, erkeğin ayrıcalıklarını kaybettiği bir süreç olarak deneyimlenir. Bu, erkeklerin kendilerine atfedilen erkeklik rollerini yerine getirememelerinden kaynaklanan değişiklikler doğurur. Kimi araştırmalarda yerleşik toplumsal cinsiyet rollerinin sarsılmasının ev içerisinde eşitlikçi sonuçlar doğurduğu gözlemlenmiştir. Kimi durumlarda ise erkeklik iktidarındaki bu kayıp ev içinde şiddete dönüşmüştür (Cankurtaran ve Albayrak, 2019).

Kadın Bedeninin Hedef Alınması

Aynı zamanda mülteci kadınlar toplumun mültecilere kar-

şı geliştirildiği tepkisel tavırların da doğrudan hedefi haline gelmektedirler. Özellikle kadın bedenini hedef alan tavırlar ve söylemler ile mültecilere yönelik ayrımcılıkla karşı karşıya geliriz. Göç edilen ülkede, mülteci kadınlar bedenenele geçirebilir, metalaştırabilir olarak görülebilir. Hatta mülteci kadınlar doğrudan saldırıya maruz kalabilirler. Bu durum kadınların kamusal alandaki yaşamlarını zorlaştırmakta, kendi kültürel çevreleri içerisinde hapsolmalarına neden olmaktadır.

Bir başka konu ikinci eş olmaya zorlanmaları, para karşılığında bu evliliklerin satın alınmasıdır. Mültecilikten doğan çaresizliği kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak isteyenler tarafından mülteci kadınlar cinsel, fiziksel, duygusal ve ekonomik şiddete maruz kalabilirler.

Hukuksal Hakları Konusunda Bilgilendirilmemek

Göç edilen ülkenin mültecilere karşı uluslararası sözleşmelerden ve insan haklarından doğan yükümlülükleri vardır. Mülteciler için insan onuruna yakışır bir yaşam sunmak bu yükümlülüklerin başında gelir. Mülteciler, göç ettikleri ülkede sahip oldukları haklarla ilgili bilgilendirilmelidir. Bu durum mülteci kadınlar için ayrıca önem teşkil eder. Geldikleri ülke ile göç ettikleri ülke arasındaki medeni hak farklarını öğrenmemeleri, hak kayıplarına yol açabilir. Aksi durum hane içerisinde veya dışında mülteci kadınların şiddete maruz kalmalarına, maruz kaldıkları şiddet içeren ilişkilere hapsolmalarına, şiddet döngüsünden çıkamamalarına neden olabilir.

Dil ve Eğitim İmkânlarından Yoksun Bırakılmak

Mülteci kadınlar söz konusu olduğunda dil bariyerinin yarattığı sorunlar maruz kaldıkları şiddet ile mücadele etmelerinde, bağımsız bir yaşama geçmelerinde, hak arama süreçlerinde önemli bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet temelli eşitsiz iş bölümü mülteci kadınların çoğunlukla ev içinde kalmalarına neden olur. Bu durum sığınılan ülkede kullanılan dili öğrenmelerini, bu sayede kamusal alanda bağımsız şekilde varlık göstermelerini güçleştirir. Kadınlar maruz kaldıkları şiddet ile mücadele etmek istediklerinde yeterli hukuksal bilgiye sahip olsalar dahi başvuruda buldukları kurumlardaki ön yargılar ve dil engeli ile karşılaşır. Aynı dili konuşan kişiler açısından bile son derece karmaşık olan bürokratik süreçler mülteci kadınlar için haliyle daha da zorlaşır. Dolayısıyla mülteci kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet mülteci olmanın beraberinde getirdiği zorluklarla beraber katmerlenir.

Mülteci kadınlara yönelik eğitim imkânları da kadın odaklı olmalıdır. Kadınların erişim imkânları arttırılmalı ve bağımsız yaşama geçmeleri hedeflenmelidir.

Sağlık Haklarından Mahrum Bırakılmak

Göç edilen ülke, mülteci kadınların cinsel sağlık, doğum sağlığı ve kürtaj imkânlarına ücretsiz ulaşabilmesini sağlamalıdır. Doğurganlıklarıyla ilgili tek başlarına karar verici konumda olabilmeleri desteklenmelidir. Kadınların bedenleri hakkında bağımsız karar alabilmeleri güçlendirici bir deneyimdir. Bu durum şiddet döngüsünden çıkmaları için sağlanması gereken koşullardan biridir.

Yoksulluk

Mülteci kadınların maruz bırakıldıkları ekonomik şiddetin bir boyutunu ev içindeki ataerkil ilişkiler oluşturmaktadır. Bir diğer boyutu ise göç edilen ülkedeki istihdam olanakları ile ilgilidir. Fakat her iki durumda da kamusal politikalar aracılığıyla kadınların bağımsız yaşama geçebilmeleri desteklenebilir. İstihdama yönelik kadın emeğini değerlendirebilecek, kadınlara istihdam yaratabilecek politikalar uygulanması, kadının partnerine ekonomik bağımlılığının önüne geçerek kendi adına karar alabilmesini sağlayacaktır.

7. Dünyada Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele

Kadına yönelik aile içi şiddetin, kamusal bir sorun olduğunun kabul edilmesinde feminist hareketin mücadelesinin rolü büyüktür. Kadına yönelik aile içi şiddet, 1970'lerde feminist hareketin çabalarıyla toplumsal bir sorun olarak kabul edilmeye başlanmıştır. İkinci dalga feminizm, "Kişisel olan politiktir" sloganıyla, cinsiyet temelli şiddete yönelik eleştirel bir bakış geliştirerek, kadına yönelik şiddetin toplumdaki eşitsiz cinsiyet ilişkilerinden kaynaklanan yapısal ve politik bir sorun olduğunu ortaya koymuştur.

1970'lerden sonraki dönemde feministler, cinsiyet eşitsizliğinin korunmasının nedeninin toplumda var olan cinsiyete dayalı iş bölümünün "siyasal" değil "doğal" bir sorun olarak görülmesinden kaynaklandığını ileri sürerler. Buna göre geleneksel olarak, siyaset, iş, sanat, edebiyat tarafından kuşatılan yaşamın kamusal alanı erkeklerin tasarrufundadır. Buna karşın kadının varlığı, aile ve eve ait sorumluluklardan oluşan özel alanla sınırlanmıştır. Feministler, kamusal ve özel hayatın bu biçimde erkek ve kadın arasında bölünmüş-

lüğüne karşı çıkarlar. Ancak, kamusal/özel ayrımının ortadan kalkmasının ne demek olduğu ve nasıl başarılacağı konusunda çok net oldukları da söylenemez.

Feminist mücadelenin etkisiyle oluşturulan, kadın erkek eşitliğini sağlama ve kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik uluslararası kurumlar ve sözleşmeler, sorunla ilgili duyarlılığın kamusal düzeyde gelişiminde etkili olmaktadır. Türkiye, 1979 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen ve kadınların uluslararası ilk hak bildirgesi olan Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne (CEDAW) 1985 yılından itibaren taraf olmuştur. Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu; Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi'nin ilgili mekanizmalarıyla beraber küresel toplumsal cinsiyet politikasının yerelleşmesine ve kadına yönelik şiddetle mücadele etme sorumluluğu taşıyan devlet mekanizmalarının dönüşmesine katkı vermektedir. Ulusötesi kurumların, kadına yönelik şiddet alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarına ve feminist harekete destek vermesiyle, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadına yönelik şiddet konusunda farkındalığın gelişmesi yönündeki çalışmalar güç kazanmıştır.

8. Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele

Türkiye'de yaygın bir toplumsal sorun olarak yaşanmakta olan kadına yönelik şiddet, en çok eş, baba, ağabey gibi ağırlıklı olarak aile içindeki erkekler tarafından uygulanmaktadır.

Kadına yönelik ayrımcılık ve şiddet ile mücadele konusunda Türkiye'nin iç hukukunda kabul edilmiş güçlü bir uluslararası

mevzuat söz konusudur. Örneğin Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul'da imzaya açılmış ve 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. BM Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW), CEDAW Komitesi, Kadına Yönelik Şiddete İlişkin 19 no.lu Tavsiye Kararı ve Kadına yönelik şiddeti işkence kabul eden CEDAW 35. No.lu Kararı da kabul edilen metinlerdir. Bu uluslararası belgelerin uygulanmasına karşı gösterilen direnç ve özellikle taraf devletlere mağdurların haklarını korumaya yönelik tedbirlerin alınması yükümlülüğü getiren İstanbul Sözleşmesi aleyhine yürütülen "toplum ve aile yapımıza, örf ve âdetlerimize aykırı olduğu" tartışmaları; sözleşmenin, kadın cinayetlerini önleme ve failer bakımından etkin kovuşturma, cezasız bırakmama rolünü gereği gibi yerine getirmesini engellemektedir.

Kadını erkek şiddetine karşı koruyan ve kadın cinayetlerini azaltma konusunda etkili olması muhtemel 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun da gerektiği gibi uygulanmamaktadır. Emniyette başlayıp, savcılıkta ve mahkeme karşısında devam eden cinsiyetçi tutum nedeniyle koruma taleplerinin ciddiye alınmaması, ısrarlı takip suçunun cezasız bırakılması, korunma kararını ihlalin kanunda yazılı cezası olduğu halde cezanın ertelenmesi ya da para cezasına çevrilmesi "kadınların ceplerinde koruma kararıyla öldürülmesi" sonucunu doğurmaktadır (Filmmor, 2016: 97-101). Benzer bir durum Türk Ceza Kanunu'nun uygulanması bakımından da söz konusudur. Cinayetlerde üst sınırdan ceza mümkünken, yargılama sırasında "haksız tahrik", "iyi hal", "pişmanlık" nedeniyle sanıklara cezada indirim uygulanması, "akıl sağlığının yerinde olma-

diği iddiası” ile gereken cezanın uygulanmaması ya da infaz yasası nedeniyle infazın ertelenmesi, hükümlülerin bırakılması erkeklerin kadınları “öldürülebilir” görmesine ve kadın cinayetlerinin sürmesine sebep olmaktadır.

Türkiye’de kadın hareketi, uzun yıllardır toplumsal muhalefetin en kalabalık, en coşkulu ve tüm sert müdahale ve baskılara rağmen en ısrarlı bileşenlerinden biri olmuştur. Kadınların haklarına ilişkin bütün hukuki düzenlemelerin arkasında feminist mücadele bulunmaktadır.

Türkiye’de özellikle 1980’lerden itibaren gelişmeye başlayan kadın hareketinin çalışmalarıyla kadına yönelik şiddetle mücadele gündeme gelmiş ve “Dayağa Hayır” kampanyasıyla kamuoyunda farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. Çeşitli sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütleri, ceza kanununun kadınların korunması yönünde değişmesi için önemli girişimlerde bulunmuştur.

Kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin yasa ve kurumsal düzenlemelerin geliştirilmesinde büyük emek sahibi olan Türkiye’deki kadın hareketi, uluslararası düzeydeki kazanımların etkisi ve yurtdışı kaynaklı fonların alınabilmesiyle, 1990’lı yıllardan itibaren kendi örgütlerini kurmaya başlamış ve devletin kadın sorunları konusundaki politikalarını etkileme gücü kazanmıştır. 1987 yılında erkek şiddetine karşı ilk kez bir araya gelen ve Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyasını örgütleyen kadınlar, ardından 1989’da Mor İğne, 1990’da Bedenimiz Bizimdir kampanyalarını yürütmüşlerdir. 1990 yılında İstanbul’da Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 1993’te Ankara’da Kadın Dayanışma Vakfı sığınaklarının açılması ve yaygınlaşması, aile içinde kadına yönelik şiddetin sona erdirilmesi amacıyla örgütlenmiştir.

Sivil toplum kuruluşları ile devletin iş birliğinin oluşturduğu etkileşim, yasal düzenlemelerde değişiklik yapılmasına, devletin içinde farklı kurumların oluşturulmasına, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna yeni işlev kazandırılmasına, baroların kadın komisyonları kurmasına ve yerel yönetimlerin kadına yönelik şiddeti önlemek için yeni birimler oluşturmasına katkı sağlamıştır (Altınay ve Arat, 2008: 20-23).

Türk Ceza Kanunu ve Medeni Kanun'la ilgili kampanyalar, bunların ardından yasalarda gerçekleştirilen kadından yana değişiklikler kadın hareketinin kazanımları olmuştur (Mor Çatı, 2008: 14).

9. İstanbul Sözleşmesi

İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik ayrımcılık ve şiddetle mücadele konusundaki uluslararası metinlerin en önemlilerinden birisidir. Asıl adıyla Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir ve İstanbul'da imzalandığı için İstanbul Sözleşmesi adıyla anılmaktadır. Türkiye, sözleşmeyi ilk imzalayan devletlerden birisidir. Sözleşme, Anayasanın 90. maddesi gereği kanun hükmündedir ve diğer kanunların sözleşmede düzenlenen hususlarda farklı hükümler içermesi halinde sözleşmenin hükümleri esas alınır. Sözleşme hakkında Anayasaya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurulamaz ve hükümleri yasama, yürütme, yargı organları ile idari makamlarla diğer kişi ve kuruluşları bağlar.

İstanbul Sözleşmesi'ni kadınların insan haklarına ilişkin

diğer sözleşmelerden ayıran özelliklerden ilki, sözleşmenin kadına yönelik şiddet konusunda bağlayıcılığı olan ilk uluslararası sözleşme olmasıdır. İstanbul Sözleşmesi ile kadına yönelik şiddetin kadınlarla erkekler arasındaki eşitsizlikten kaynaklandığı vurgulanmış; kadına yönelik şiddet bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık türü olarak kabul edilmiştir. Sözleşmede kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi için kadına yönelik şiddetle mücadelenin hukuki çerçevesi ayrıntılı biçimde çizilmiştir. Sözleşmenin kadın tanımı, 18 yaşının altındaki kız çocuklarını da kapsar. Sözleşmenin bir diğer ayırıcı özelliği ise toplumsal cinsiyetin tanınması ve tanımlanmasıdır. Sözleşmeye göre, toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek için toplum tarafından uygun görülen ve inşa edilen roller, davranışlar, eylemler ve niteliklerdir ve kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadınlara, kadın olmalarından dolayı uygulanan ve kadınları aşırı etkileyen şiddet anlamına gelir (Akçabay, 2020b).

Sözleşmenin amacı; kadınları her türlü şiddetten korumak, kadına yönelik şiddetle ve ev içi şiddetle mücadele etmek, şiddeti önlemek ve kovuşturmak; kadın erkek eşitliğini teşvik ederek kadına yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve şiddet mağdurlarını korumak ve desteklemektir. Bunun için de tüm kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması öngörülmektedir. Sözleşme bütüncül politikalar yaklaşımını benimser; buna göre önleme (prevention), koruma (protection), failleri kovuşturma/yargılama (prosecution) ve mağdur destek mekanizmaları oluşturma politikası (policy), sözleşmede hayli kapsamlı bir biçimde düzenlenmiştir. Bütüncül politikalar literatürde 4P ilkesi olarak ifade edilmektedir (Acar, 2014).

Sözleşme hem özel hem kamusal alandaki toplumsal cin-

siyete dayalı tüm şiddet eylemlerini yasaklamaktadır. Ne var ki sözleşme Türkçeye çevrilirken sözleşmede geçen "ev içi şiddet" yerine "aile içi şiddet» ifadesi kullanılmıştır. Bu durum tercüme tercihi meselesi değil politik bir tutumdur. Zira İstanbul Sözleşmesi'nin sağladığı haklardan yararlanmak için kadına yönelik şiddetin aile içinden (kan bağı ve evlilik gibi hukuki bağlarla kurulan bağlardan) gelmesi şart değildir. Evli olunmayan partner, eski partner, arada bağ olsun olmasın aynı evde yaşayan bireyler fail olabileceği gibi, şiddete maruz kalanın tanımadığı birileri de fail olabilir. Sözleşmenin çığır açıcı özelliklerinden birisi bu noktada belirir; sözde namus cinayetleri de olmak üzere hiçbir toplumsal alışkanlık, inanış, örf ve âdet kadına yönelik şiddete gerekçe olarak kabul edilemez.

Sonuç olarak kadının aile ve toplum içinde deneyimlediği ataerkil baskı mekanizmasının, şiddetle mücadele sürecinde kamu kurumlarıyla kurulan ilişkiyle yeniden üretilmemesi için feminist kadın örgütleriyle yakın iş birliği geliştirilmeli ve çalışmalarına destek olunmalıdır.

Sözleşmeye göre ev içi şiddet, cinsel şiddet, cinsel saldırı, zorla evlendirme, kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama, kadınların genital sakatlanması ve ısrarlı takip gibi fillere ceza yaptırımını yahut başka bir hukuki yaptırımın öngörülmesi zorunludur. Sözleşme ile ekonomik şiddet de kadınlara yönelik şiddetin bir türü olarak kabul edilmiştir. Sözleşme gereği sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerinde, arabuluculuk ve uzlaştırma da dahil olmak üzere zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerinin iç hukukta düzenlenmesi, bu yollara başvurulması ya da başvurulmasının teşvik edilmesi mümkün değildir (Akçabay, 2020b).

Kamusal alanda da kadına yönelik şiddeti önlemeyi amaçlayan sözleşmeye göre devletler sadece ev içindeki değil; işyerleri, okullar, kapalı kurumlar, karakollar vb. kamusal alanlardaki şiddeti de önlemek için gerekli tüm önlemleri almak zorundadır.

İstanbul Sözleşmesi hem barış hem de silahlı çatışma halinde geçerli bir sözleşmedir ve Türkiye’de yaşayan tüm kadınları kapsar, vatandaşlık bağı aranmaz. Dolayısıyla göçmen ve mülteci kadınlar da Sözleşmenin koruması altındadır. Ne var ki mülteciler ve göçmenler söz konusu olduğunda maliyet hesapları devreye girmekte ve devletler kadınları desteklemekten imtina etmektedir (Acar, 2014).

BÖLÜM III

KADIN DANIŞMA MERKEZLERİNİN İŞLEYİŞİ

Kadın danışma merkezleri, kadına yönelik şiddete maruz kalan kadınlara bu şiddetle mücadele ederken ihtiyaç duyabilecekleri farklı şekillerdeki desteği sağlayan; kadınların yaşadıklarını suçlanmadan ve yargılanmadan paylaşabilecekleri, şiddetle mücadele yollarına ve yasal haklarına dair bilgi alabilecekleri dayanışma esası ile işleyen ilk başvuru noktalarıdır. Kadınların şiddete uğradıklarında yüz yüze, telefonla, internet aracılığıyla ya da mektupla başvurabilecekleri dayanışma ve yönlendirme merkezleridir. Kadınlara ve çocuklarına şiddetle mücadele sürecinde ihtiyaç duydukları konularda ücretsiz destek sağlar ya da sağlayabilecek kuruluşlara yönlendirir. Sığınakların adresleri güvenlik sebebiyle gizli tutulduğundan kadın danışma merkezleri sığınaklar için başvuru noktası olarak da faaliyet gösterir.

Merkez tarafından sağlanan dayanışma ve yapılan yönlendirmelerin tümü, kadınların ihtiyaçlarının çeşitliliğine uygun olmalıdır. Bununla birlikte, engellilik, yaşlılık, hamilelik ve lohusalık, yerinden edilmişlik, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, kadın ticareti, mültecilik gibi durumlarda, kadınlar şiddetten farklı ve çoklu biçimde etkilenebilmektedir. Bu tür durumlarda, hizmetlerin özelleştirilmesi ve her kadının kendine özgü durumunu dikkate alan hassas bir hizmet

politikası izlenmesi önemlidir.

Kadın danışma merkezi, başvuruda bulunan kadınlara destek vermenin dışında, mevcut sosyal hizmet mekanizmasının gelişmesine katkıda bulunmaya çalışarak önemli bir işlev daha görür. Bu sayede, toplumsal cinsiyete dayalı ve kadına yönelik Şiddetle mücadele için ihtiyaç duyulan mekanizmaların ne tür eksiklikler taŐıdığını ve baŐvurulacak kurum ve kuruluşların iŐleyiŐindeki aksaklıkları yararlanıcının bakış açısından görebiliriz. Dolayısıyla sosyal çalışmacı veya gönüllüler, mevcut sosyal hizmet sisteminde gerçekte ge-reken değişimi görünür kılıp ifade etmeleri bakımından da önemli bir görevi yerine getirmiş olurlar.⁸

Kadın danışma merkezleri aynı zamanda, kadınların Şiddet algısının deęiŐmesine yönelik çalışmalar yaparlar. Toplumsal cinsiyet kaynaklı Şiddetin bireysel bir durum olmadığına, ataerkil ilişkilerden kaynaklandığına dikkat çekerek bu süreç içerisinde kişisel olanın politik olduğu ilkesi ile hareket ederler. Feminist ilke ve deneyimlerden hareket ederken temel amaç başvuruda bulunan kadınların dayanışma ilişkisi içerisinde güçlenmelerini sağlamaktır.

1. Kadın Danışma Merkezleri Neden Önemli?

Türkiye’de kadın danışma merkezleri, hem feminist kadın örgütleri tarafından yürütölmekte hem de kamu kurumları bünyesindeki sosyal hizmet mekanizması içinde yer al-

⁸ Feminist ilkelere dayanan çalıŐmalarımızda görüşmelerin tarafları arasında hiyerarşi içeren tanımlamalar kullanmamaya gayret ediyoruz. Bu sebeple danıŐmalar terimi yerine sosyal çalışmacı ve gönüllüler terimlerini tercih ediyoruz. Gönüllülüğu kadın danışma merkezlerinin Şiddet ile mücadelesinde kadınlar arasında dayanışmayı güçlendiren önemli bir bileŐen olarak görüyoruz.

maktadır. Her iki durumda da danışma merkezinin önemi, yaşadığı şiddet sebebiyle başvuruda bulunan bir kadının, mücadele sürecinde belirleyici rol oynamasındadır. Kadın danışma merkezi kadınların kendilerini ifade edebileceği, yargılanmayacağı, üstten bir bakış ile karşılaşmayacağı bir ortam sağlar. Kadınların bu merkezlerden dayanışma temeline alacağı destekler, şiddet ile mücadele sürecinde çok önemli rol oynar. Doğrudan başvuruların yanı sıra merkezlerin yürüttükleri çalışmalar, istatistiksel analizler şiddetle mücadeledeki aksaklıkları işaret etmek ve kamuoyunu bilgilendirmek açısından önem taşır.

Kadın danışma merkezlerinin bu süreçteki rollerine daha yakından bakalım:

- Kadına yönelik şiddetle etkin mücadelenin gerekliliklerinden biri, kadınların şiddete uğradıklarında doğru bilgiye ve ilgili kuruluşlara hızlı bir şekilde ulaşabilmesidir. Kadın danışma merkezleri, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında uzmanlaşmış yapılar olmaları nedeniyle başvuran kadınları doğru ve hızlı bir şekilde bilgilendirip yönlendirir. Doğru ve hızlı bilgilendirme mücadele sürecinde kadınların yığınlığa düşmeden daha güvenle hareket edebilmelerine imkân sağlar.
- Şiddetle mücadele sürecinin ilk aşamalarında yaşanacak olumsuz deneyimler kadınları umutsuzluğa sürükleyebilir ve diğer gerekli adımları atmaktan alıkoyabilir. Kadınların ilk başvuru yerlerinden biri olan kadın danışma merkezinin bilgi ve deneyimi şiddetle mücadele sürecinde ilgili kurumlara başvurularını konusunda kadınları cesaretlendirir, güçlerinin farkına varmalarına aracılık eder ve yalnız olmadıklarını

hissettirir.

Siğınakların adresleri güvenlik gerekçesiyle gizli tutulur. Bu nedenle kadınlar doğrudan siğınağa başvuramaz. Kadın danışma merkezleri siğınma evlerine ulaşmak için başvuru merkezi işlevini yerine getirir.

- Siğınakta kalan kadınlara yönelik bazı çalışmaların siğınakta gerçekleştirilmesi kimi zaman mümkün ya da uygun olmamaktadır. Kadın danışma merkezleri, siğınakta kalan kadınlara ve çocuklarına yönelik çalışmalar yürüterek siğınakları destekler.

- Siğınakta kalan kadınlara yönelik çalışmaların sıklıkla kadın siğınaktan ayrıldıktan sonra da sürdürülmesi gerekir. Ancak bu çalışmaların kadınlar ayrıldıktan sonra devam ettirilmesi mümkün olamamaktadır. Kadın danışma merkezleri, siğınaktan ayrılan kadınlara yönelik çalışmaların kesintisiz sürdürülebilmesi bakımından önemlidir. Böylece merkez ile kadın arasında kurulan dayanışma ilişkisi desteklenir, siğınak sonrasında kadınların yeni bir düzen oluşturma sürecinde kendilerini yalnız hissetmemeleri sağlanır.

- Merkezler, başvurulara ilişkin istatistikleri ve yürüttüğü araştırma sonuçlarını paylaşmak ve kadınların deneyimlerinden hareketle ilgili kurum/kuruluşlara ilişkin sorun ve ihtiyaçları gündeme getirmek suretiyle kadına yönelik şiddete ilişkin mevcut durum hakkında kamuoyunu ve ilgili kurum/kuruluşları bilgilendirir. Bu şekilde kadına yönelik şiddetin önlenmesi çerçevesinde sürdürülen çalışmalara katkı sunar.

- Kadına yönelik şiddet, bunun nedeni olan cinsiyete dayalı ayrımcılık ve cinsiyet eşitsizliği konularındaki farkındalık artırıcı çalışmaları sonucunda kadına yönelik şiddetin önlenmesi yönünde toplumsal dönüşümü destekler.

- Kadınlara ve çocuklara yönelik güçlendirici çalışmalarıyla şiddetin önlenmesine katkı sunar.
- Çalışmalarını yereldeki kuruluşlarla iş birliği halinde yürüterek, bu kuruluşların da kadına yönelik şiddeti önleme konusundaki kapasitelerini arttırmalarına ve birlikte yerel düzeyde kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmasının verimli, koordineli çalışmasına katkıda bulunur.
- Feminist ve LGBTİ+ örgütleri ile bilgi ve deneyim paylaşımında bulunur. Böylece şiddetle mücadeleye doğrudan katkı sağlar.

2. Kadın Danışma Merkezlerinin Temel İlkeleri

Kadın danışma merkezleri feminist ilkelerle hareket eder. Kadına yönelik şiddetin bireysel bir sorun değil, cinsler arasında eşit olmayan güç ilişkilerinin, ataerkil yapının bir sonucu ve toplumsal bir sorun olmasından hareket edilir. Kadınlar, sadece kadın oldukları için şiddete maruz kalırken yine sadece kadın oldukları için çeşitli biçimlerde ayrımcılığa uğrarlar. Bu koşullarda şiddete boyun eğmek, uygulanan ayrımcılığın bir sonucu olarak görülür. Kadın danışma merkezleri, ayrımcılık ve eşitsizliğin yarattığı engellerin kadın dayanışması yoluyla aşılmasını esas alır. Bu nedenle kadın danışma merkezlerinde yürütülen çalışmalar kamu hizmeti değil, politik bir faaliyet olarak görülür. Merkezlerin esas amacı kadınları rehabilite etmek değil, kadınların özgürleşmesine aracılık etmektir.

- Feminist ilkeler gereği kadınlar adına karar verilmez ve karar verme sürecinde baskı yapılmaz. Kadınlara kendi kararları ne olursa olsun destek verilir. Kararlarından dolayı kadınlar yargılanmaz.

- Karar alma mekanizmaları kolektiftir. Karar alma süreçlerinde oylama yapılmaz, karşıt görüşlerin birbirini ikna etmesi, ortak bir alanda buluşması beklenir. Hiyerarşik mekanizmalar bulunmaz, çalışanlar arasındaki farklılıklardan doğacak eşitsizlikler önlenmeye çalışılır.
- Merkez içerisinde hiyerarşik, eşitsiz güç ilişkileri oluşmaması için rotasyon uygulanır. Rotasyon, görevlerin belli bir değişim mantığıyla grup üyeleri tarafından sırayla üstlenilmesi anlamına gelir. Böylece bilgi ve deneyimin belli kişiler elinde toplanması engellenir.
- Çalışmalar gönüllülük esasına dayanır. Gönüllülüğün sınırları kişilerin kendi çizdikleri sınırlardır.

Toplumsal cinsiyet kaynaklı şiddet ve ayrımcılık tüm kadınlar için farklı düzeylerde maruz kaldıkları bir sorundur. Merkeze başvuruda bulunan bir kadın ile merkezde çalışan bir kadın arasında şiddet ve ayrımcılığa maruz kalma ihtimali bakımından fark görülmemelidir. Bu ortaklık bilinci danışma merkezine gelen kadınlar ve çalışanlar arasında hiyerarşik (asimetrik) güç ilişkilerinin oluşmasını engeller. Başvuruda bulunan kişi ile yardım etme, kurtarma mantığının aksine eşitlik vurgusunu ön plana çıkaran dayanışma ilkesi ile ilişki kurulur. Bu ilke kadının mücadele sürecinde güçlenebilmesinin ön koşuludur. Aksi takdirde toplumsal cinsiyet kalıplarına benzer, kadının korunması gereken bir varlık olarak mağdur görüldüğü bir ilişki kurulmuş olur.

Tarafsızlık, adil muamelenin temel bir koşulu olarak kabul edilmektedir. Ancak sorun kadına yönelik şiddet olunca şiddet uygulayana ve şiddete maruz kalana eşit mesafede durmaya çalışmak, kaçınılmaz biçimde şiddet görenin tarafında olma sonucunu doğurur. Kimin haklı ya da haksız olduğunun bir önemi yoktur. Şiddet hiçbir koşulda hak edilmez. Şiddetin

ortadan kaldırılabilmesi için şiddeti kınamak, şiddete maruz kalanın yanında olmak, onunla dayanışmak esas alınır.

Cinsiyet temelli şiddet ile mücadelede temel amaçlardan biri kadınların güçlenmesidir. Bu süreçte kadınların kendi kaynaklarını keşfetmesi ve güçlenmeleri yönünde dayanışma sunulur. Bütün faaliyetler yargılayıcı ve baskıcı olmayan bir tarzda sunulur. Kadınlara yaşı, ırkı, dini, cinsel yönelimi ve engelli olup olmadığı fark etmeksizin eşitlikçi şekilde yaklaşılır. Faaliyetler, kadınların istekleri ve gereksinimleri doğrultusunda farklılıklarını göz önünde bulundurarak şekillenir. Şiddet ilişkisi kadınların kendi yaşamlarının kontrolü kaybetmelerine neden olur. Kadın danışma merkezleri, kadınların kendileri ve çocuklarının yaşamlarının kontrolünü yeniden ele almalarını teşvik eder.

Çalışmalar "aile birliği" odaklı geleneksel bakış açısını içermemelidir. Temelinde ataerkil yapı olan aile odaklı bakış açısı, toplumsal cinsiyet rolleri ile kadına yönelik eşitsiz, tahakküm ve şiddet içeren ilişkileri normalleştirmektedir. Kadının rolü ev içi emeğiyle, doğurganlığı, çocuk ve yaşlı bakımıyla sınırlıdır. Kadınların hem bireysel hem de toplumsal olarak güçlenmelerini sağlamak için, kadını özerk bir birey olarak görmek çalışmanın temeli olmalıdır.

Bu süreçte çocuklar hem doğrudan şiddete maruz kalmakta hem de şiddete tanık olmaktadır. Bu nedenle çocuklar da aynen kadınlar gibi esas yararlanıcı olarak kabul edilmelidir. Çocukların özel gereksinimleri olduğu dikkate alınarak çocuklara yönelik özel faaliyetler yürütülür.

Kadınların güvenliği, şiddetle mücadelede birinci derecede önemli bir konudur. Güvenlik konusundaki riskler belirlenir, gerekli önlemler alınır, acil güvenlik planları kadın ile birlikte

hazırlanır ve farklı kurumlarla güvenlik konusunda iş birliği içinde çalışılır.

Merkeze başvuru yapan kadınlara ilişkin bilgiler kimseyle paylaşılmaz. Yapılacak ilk görüşmede bilgi gizliliği ilkesi kadın ile paylaşılmalıdır. Kadın ile kurulacak güven ilişkisi için önemli bir adımdır. Kadının lehine işleyen örneğin hukuki bir süreç söz konusu ise kadının bilgisi ve talebi doğrultusunda bilgiler gerekli ölçüde paylaşılabilir.

3. Kadın Danışma Merkezinin Fiziki Koşulları ve Teknik Donanımı

Kadın danışma merkezinin kolay ulaşılabilir, güvenli, merkezi bir yerde bulunması gerekir. Bu, hem kadınların daha az para ve zaman harcamaları hem de başvurularının gizliliği ve güvenliği açısından önemlidir. Şehrin ücra yerlerinden ziyade kadınların sıkça gittikleri şehir ya da ilçe merkezindeki hastane, çarşı, pazar vb. yerlere yakın olmalıdır. Sığınaklardan farklı olarak, kadınların ulaşabilmesi için çok dikkat çekmeyecek büyüklükte bir tabelası olur.

Kadın örgütleri önemli mali sınırlılıklar içinde faaliyetlerini yürütmeye çalıştıklarından ideal fiziki koşulları sağlamak çoğu zaman güç olmaktadır. Ancak kadın danışma merkezleri için ideal fiziki şartlar sağlanamasa da eldeki imkânların elverdiği ölçüde kadınlar ve çocukları, çalışan ve gönüllüler için en uygun şartlar yaratılmaya çalışılır.

Merkezin içi resmi kurum havasından uzak, kadınların kendini güvende ve rahat hissedebileceği bir şekilde düzenlenir. Bunun için ofis mobilyaları asgari düzeyde tutulmalı, rahat koltuk ve kanepeler tercih edilmelidir. Çok gösteriŐli ya da

çok eskimiş mobilyalar tercih edilmez. Mümkünse gerektiğinde çalışanların ve kadınların uzanabilmesine imkân veren bir kanepeler bulunur.

Merkez bir kamu kuruluşu, belediye vb. içinde yer alıyorsa, içerisi dışarıdan görünmeyecek şekilde düzenlenir. Merkezin içindeki odalarda da aynı gizliliğin sağlanması için cam bölme gibi düzenlemelerden kaçınılır.

Merkezde mümkünse iki bireysel görüşme odası, bir çocuk oyun odası, çalışan sayısına göre çalışma odaları, mümkünse eğitimler ve toplantılar için kullanılacak bir oda, bekleme odası ve mutfak bulunur.

Görüşme odası yeterli ölçüde aydınlatılır ve havalandırılır. Oda çok büyük veya çok küçük değildir. Görüşme odasının ses yalıtımı olur. İçeride konuşulanların dışarıdan duyulmaması son derece önemlidir. Görüşme odasında karşılıklı koltuklar ve sehpa bulunur. Aşırıya kaçmamak üzere tablo ve dekoratif ürünler yer alır. Görüşme odasında ofis mobilyaları, faks, fotokopi makinesi bulunur.

Çalışan odasında yeterli sayıda masa, sandalye, kilitli arşiv dolabı; bekleme odasında yeteri kadar kanepeler ve sehpa bulunur. Çocuk oyun odasında oyuncak, boya kalemleri, resim kâğıtları, öykü kitapları vb. olması gerekir. Kimi durumlarda kadın danışma merkezine anneleri ile birlikte gelen çocukların annelerinden ayrı bir odada tutulmaları onların kaygı düzeylerini artırır, annelerinden ayrılacakları endişesi geliştirmelerine neden olabilir. Bu konuda hassas bir yaklaşımla mekân düzenlenmesi de buna göre yapılır.

Merkezde; telefon, bilgisayar, yazıcı, telesekreter, faks, internet bağlantısı, fotokopi makinesi; tüm illerdeki ilgili kurum/

kuruluşların adres ve telefonlarını içeren bir rehber veya bilgisayarda bu bilgileri içeren bir program bulunur.

Merkez içerisinde herhangi bir alanda etnik, dini sembeler bulunmaz. Heteroseksüel vurgunun olduğu amblemler ve semboller kullanılmaz. Aksi takdirde bu durum kadına herhangi bir farklılığından, kimliğinden ötürü yargılanacağını, yadırganacağını hissettirebilir. Merkez kadınların kendilerini farklılıklarıyla ifade edebilecekleri bir yerdir.

4. Kadın Danışma Merkezi Çalışanları ve Gönüllüleri

Kadın danışma merkezi çalışmaları, toplumsal cinsiyet ilişkilerindeki eşitsiz güç ilişkilerinin farkında olan, danışma merkezi ilkelerini benimsemiş, konuyla ilgili gerekli eğitimleri almış kadın çalışan ve gönüllüler tarafından yürütülür. Bazı merkezler sadece gönüllüler ile çalışmalarını sürdürürken, bazı merkezler profesyonel çalışmayı tercih eder, bazıları da profesyonel ve gönüllü çalışmayı birlikte sürdürür. Çalışmalar, alanda uzman sosyal hizmet uzmanları ile yürütülebileceği gibi bu alanda mücadele eden ama formel bir eğitimi olmayan aktivistler tarafından da yürütülebilir. Burada önemli olan profesyonel ya da gönüllü olsun görev tanımı ve sınırları net bir çalışmanın yürütülmesidir. Yürütülen tüm faaliyetler ve her bir işten kimlerin sorumlu olduğu tespit edilir.

Merkezlerde koordinatör, sosyal çalışmacı, psikolog, avukat, çocuk gelişimci, muhasebe sorumlusu, tercüman, kaynak geliştirme uzmanı, lobi ve savunuculuk faaliyetlerinden sorumlu kişiler başta olmak üzere çeşitli alanlarda sorumluluk üstlenmiş çalışanlar bulunabilir.

Çalışanlar merkezde tam zamanlı yer alabildiği gibi yarı zamanlı ya da dönemsel olarak da yer alabilir. Her merkez kendi programı ve insan kaynağı doğrultusunda görev tanımlarını kendisi belirler. Kadın danışma merkezlerinde çalışan sosyal çalışmacılar ve psikologların iş tanımları içindeki sorumluluklarına bakabiliriz:

Sosyal Çalışmacının Sorumlulukları

- Kadın danışma merkezine telefonla, internet üzerinden ya da doğrudan yapılan başvuruları almak, kadının ihtiyaçlarını belirlemek, güvenlik durumunu tespit etmek, bireysel destek planlarını hazırlamak ve uygulanmasını sağlamak,
- Sığınakta kalmak isteyen kadınların başvurularını değerlendirmek ve gerekli yönlendirmeyi yapmak,
- Merkeze başvuran, sığınakta kalan ve sığınaktan ayrılan kadınlara iş ve meslek edinmeleri, sağlık ve hukuki sorunlarını çözmeleri konularında danışmanlık vermek, ilgili kurum ve kuruluşlarla iletişim kurmalarına ve gerekli hizmetleri almalarına destek olmak,
- Sığınakta kalan ve bu süre içerisinde danışma merkezlerinden danışma desteği alan kadınlara gerekli durumlarda kurum/kuruluşlarla ilgili işlerinde eşlik etmek,
- Kadınları, ilgi alanlarına uygun etkinliklere, eğitimlere yönlendirmek,
- Kadınlara yönelik güçlendirici grup çalışmaları yapmak, mahalle çalışmaları düzenlemek,
- Kadınlara yönelik toplantılar organize ederek, toplumsal cinsiyet, kadına yönelik şiddet, kadın danışma merkezleri ve kadın sığınakları konularında halkı bilgilendirici çalışmalar yapmak,

- Merkez çalışan ve gönüllülerinin hizmet içi eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanmasında görev almak,
- Kadın danışma merkezinde gerçekleştirilen haftalık değerlendirme toplantılarına katılmak, çalışmalarını aktarmak,
- Katılım sağladığı eğitim ve toplantıları raporlamak ve kadın danışma merkezi çalışanlarına aktarmak.

Psikoloğun sorumlulukları

- Merkeze başvuran kadınların ve uzmanlık alanı çerçevesinde çocukların psikolojik değerlendirmelerini yapmak, bireysel psikososyal destek planı hazırlamak,
- Kadınlara yönelik psikolojik destek çalışmalarını yürütmek,
- Kadınlara yönelik güçlendirici grup çalışmaları yapmak,
- Psikiyatrik desteğe ihtiyaç duyan kadın ve çocukları psikiyatrik tedavi görebilecekleri sağlık kuruluşlarına yönlendirmek,
- Gözlem, görüşme ve çeşitli ölçme araçlarıyla kadınların ilgi ve yeteneklerini belirlemek, ilgili kuruluşlara yönlendirmek,
- Merkez çalışan ve gönüllülerine yönelik eğitimlerin içeriğini oluşturmak ve çalışma alanına giren konulardaki eğitimleri uygulamak,
- Merkezde yürüttüğü faaliyetleri periyodik olarak raporlamak,
- Merkezin yürüttüğü farkındalık artırma çalışmalarına destek olmak,
- Kadın danışma merkezinde gerçekleştirilen haftalık

değerlendirme toplantılarına katılmak, çalışmalarını aktarmak,

- Katılım sağladığı eğitim ve toplantıları raporlamak ve kadın danışma merkezi çalışanlarına aktarmak.

Gönüllüler

Kadın danışma merkezinin işlerinin düzenli, aksatılmadan yürütülmesi ve sunulan hizmetin daha fazla kadına ulaştırılması için çoğu kez gönüllü desteğine de ihtiyaç duyulur. Gönüllüler merkezin şiddet ile mücadelesindeki dayanışma ağını büyüten unsurdur. Kadına yönelik şiddetle ve feminist mücadelenin bir parçası olan gönüllüler, merkezdeki varlıklarıyla hem kendilerini güçlendirir hem de merkeze destek sağlar. Dolayısıyla dayanışma ilişkisi kurulmuş olur. Merkezde gönüllülerin çalışmalara destek sunması hem merkezin profesyonel çalışanlarının görev yükünü azaltacak, hem de kadına yönelik şiddete ilişkin daha fazla çalışmanın planlanması ve gerçekleştirilmesini sağlayacaktır.

Kadın danışma merkezinde gönüllü olmak için konuya ilgi duyan üniversite öğrencileri, çeşitli meslek gruplarından kadınlar, merkezden daha önce hizmet almış ve merkeze katkı sunmak isteyen kadınlar ve daha farklı kesimlerden kadınlar başvuruda bulunabilir. Kadın danışma merkezinin gönüllü olmak için başvuran kadınlara yönelik, bir ön hazırlık ve planlama stratejisi olmalıdır. Bu hazırlık ve planlamanın bir parçası olarak gönüllü başvuru formları kullanılabilir.

Gönüllüler kadın danışma merkezlerinde bilgi ve birikimleri doğrultusunda çalışmalar yürütürler. Bir danışma merkezinde gönüllülerin sıklıkla yaptıkları çalışmalar şöyle sıralanabilir:

- Uzmanlık alanları ile ilgili çalışmalar (psikolog, sosyal hizmet uzmanı, avukat vb.),
- Aynı bađıŐların organizasyonu,
- Sosyal etkinlik düzenleme,
- Çocuklarla oynama, çocuklara yönelik etkinlikler düzenleme,
- Eğitim çalışmalarına destek olma,
- Kadınlara eşlik etme (polis-avukat görüşmeleri, duruŐmalar, hastane vb.),
- Kadınlardan ev ve iş bulmasına destek olma,
- Sportif ve sanatsal etkinlikler, kurslar düzenleme.

Gönüllülerle alıŐırken Őunlara dikkat edilir:

a. Gönüllü olarak yapılacak işler, amaçlar doğrultusunda yürütülecek etkinlikler, bu iş için ihtiyaç duyulan beceri ve nitelikler, işin tahmini süresi gibi özellikler danışma merkezince tanımlanır.

b. Gönüllü desteği, danışma merkezi tarafından ihtiyaç duyulan alanlara yönelik yöntem ve çalışmaları içerecek Şekilde planlanır. Kadın danışma merkezinin ihtiyaç duyuduğu alandaki gönüllü desteği için birtakım etkinlik ve çalışmalar gerçekleştirilir. Örneğin ihtiyaç duyulan hukuk, sağlık vb. konularda gerekli uzman desteği için bu alana yönelik meslek örgütleri ziyaret edilerek, üyelerine yönelik kadın danışma merkezi ve çalışmalarının tanıtıldığı ziyaret ve toplantılar düzenlenebilir. Üniversitelerin ilgili alanlarında okuyan öğrenciler için benzer çalışmalar organize edilebilir.

c. Gönüllünün sürekli liği ve etkin çalışması açısından, gönüllünün kurum/kuruluŐa destek vermeye başladığında, görev alabileceği alanlar, katkı sunabileceği program ve işler anla-

tılır. Gönüllülerin eğitimi için bire bir ya da topluluğa yönelik sunumlar, video gösterileri, bu amaçla hazırlanmış el kitabı vb. araçlar kullanılabilir.

d. Gönüllüler, kurum/kuruluştaki çalışmaya başlamadan önce bir eğitimden geçer. Özellikle kadın danışma merkezinde gönüllü olarak çalışmaya başlayacakların, kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet, iletişim, yasal haklar, şiddetle mücadele mekanizmaları ve danışma merkezi işleyişine yönelik temel bir eğitimden geçmeleri önemlidir. Ayrıca gönüllü olmak istenen alana göre eğitim programları da hazırlanarak, gönüllünün katılımı sağlanır.

e. Gönüllülerin sürekliliğinin sağlanması, çalışmalara etkin bir biçimde katılması ve isteğini koruyabilmesi, kendisini destek sunduğu kurum/kuruluş ile özdeşleştirebilmesi ve yapacağı işi benimsemesi için gönüllü motive edilir. Bunu sağlayacak başlıca yöntem de gönüllülerin, yapacağı iş ile ilgili sürecin tüm aşamalarına katılması, desteklenmesi, cesaretlendirilmesi, saygı ve yakınlık görmesi, verdiği destek için teşekkür edilmesi ve geri bildirimde bulunulmasıdır.

f. Gönüllü, çalışma öncesinde kendi beklentilerini, elde etmek istediği sonuçları tanımlayabilmeli ve çalışmasının sonunda bunlara ne derece ulaşabildiğini, destek sunduğu kurum/kuruluş ile birlikte değerlendirebilmelidir. Bu değerlendirme sürecinde merkezde yürütülen çalışmalardaki deneyimler esas alınır. Çalışmalardan edinilen deneyimlerin değerlendirilmesi aynı zamanda feminist ilkelerin gereğidir. Böylece çalışanlar ve gönüllüler arasında eşit bir ilişki kurulabilir.

5. Çalışanların ve Gönüllülerin Eğitimi

Çalışanlara yönelik, çalışmaya başlamadan önce ve baŐladıktan sonra düzenli aralıklarla tekrarlayarak ihtiyaç duyulan konularda eğitimler organize edilir; çalışanların diğer kurum ve kuruluşlar tarafından organize edilen eğitimlere katılımı sağlanır. Çalışanların mesleki becerilerini geliŐtirmeye yönelik eğitimlere ve farkındalık artırıcı grup çalışmalarına katılmaları desteklenir. Çalışanlara, yurt içi ve dışında faaliyet gosteren merkezlerde kısa süreli staj imkânı sağlanır. Eğitim çalışmalarının hazırlanması sürecinde gerekirse kadın danışma merkezi ve sığınak deneyimi olan kadın örgütleri ile iş birliği yapılır.

alıŐan ve gönüllülere yönelik örnek eğitimin aşağıdaki konuları içermesinde fayda vardır:

- Toplumsal cinsiyet ve ayrımcılık,
- Toplumsal cinsiyet temelli her türlü Şiddet, Şiddetin sonuçları ve mücadele yolları, yasal haklar,
- LGBTİ+ bireylere yönelik ayrımcılık ve Şiddete karşı mücadele yolları, yasal haklar,
- Mülteci kadınlara yönelik ayrımcılık ve Şiddete karşı mücadele yolları, yasal haklar,
- Dünyada ve toplumsal cinsiyet temelli Şiddetle mücadele tarihi,
- Kadın danışma merkezi işleyişi, feminist ilkeler,
- Kadın bedeni ve cinsel sağlığı,
- Doğum kontrol yöntemleri ve yöntemlere erişim imkânları,
- Cinsiyet temelli Şiddet ile mücadelede sanat merkezli yaratıcı mücadele yolları,

- Mesleki etik,
- Savunuculuk, lobicilik, aktivizm,
- Sosyal hizmet ilkeleri, temel danışma ilkeleri,
- Psikolojik travma, ikincil travma, tükenmişlik ve korunma yolları,
- Görüşme yöntemleri, yaratıcı drama yöntemleri,
- Başvuru takibi, risk değerlendirme,
- Gönüllülük, grup çalışması, mahalle çalışması,
- Stres, öfke, kriz yönetimi,
- Şiddetsiz iletişim ve grup içi çatışma çözme yöntemleri,
- Şiddetle mücadelede ilgili kurumların görevleri,
- Adli ve idari işlemler,
- Acil durum talimatlarını uygulama (saldırı, intihar, deprem, yangın),
- İlk yardım, güvenlik ve kişisel güvenlik,
- Cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve korunma yolları.

6. Kadın Danışma Merkezinin Yönetim Alanları

Her merkez yerel ihtiyaçlar ve mevcut imkânlar ölçüsünde danışma merkezlerinin işleyiş ilkelerine uygun bir çalışma programı hazırlar. Bu çalışma programı kısa, orta ve uzun vadeli hedefleri içermeli ve uygulanabilir olmalıdır. Merkez içerisindeki görev ve sorumluluklar netleştirilmelidir.

Her birinin ihtiyaçları ve imkânlarına göre farklılık gösterse de kadın danışma merkezlerinin, şiddet ile mücadele sürecindeki önemi ile aynı doğrultuda belli başlı faaliyet alanları vardır:

- Cinsiyet temelli şiddetle ilgili başvuru alma,
- Kadınlarla dayanışma kurma, danışmanlık ve destek verme,

- Görev ve etkinlik alanını aşan başvurularda diğer kurumlara yönlendirme,
- İç iletişim ve toplantıların koordinasyonu,
- Çalışanların, gönüllülerin ve stajyerlerin koordinasyonu,
- Mali işler,
- Kayıtlama, raporlama ve yayınlama,
- Planlama,
- Proje yürütme,
- Kurumlar arası koordinasyon, bilgi ve deneyim paylaşımı,
- Şiddetle mücadele amaçlı savunuculuk faaliyetleri,
- Tanıtım faaliyetleri,
- Eğitimler, bilgilendirme faaliyetleri,
- Medya ile ilişkiler,
- Kaynak yaratma,
- Bakım ve onarım,
- Çocuklara yönelik çalışmalar.

7. Kadın Danışma Merkezinde Hangi Çalışmalar Yürütülür?

Danışma merkezlerinde yürütülen çalışmaların iki temel eksenidir: Başvuruda bulunan kadınlarla talepleri doğrultusunda dayanışma ilişkisi geliştirmek, başvurulardan elde edilen bilgileri işleyerek raporlar, araştırmalar, yoluyla kamuoyuna sunmak. Bu iki eksen çerçevesinde danışma merkezlerinde yürütülen başlıca çalışmalar şunlardır:

Başvuru Alma, Bilgilendirme, Yönlendirme: Sosyal çalışmacı veya gönüllü, kadının bilgilendirilmiş onamını alarak ilk görüşmeyi yapar. Bu görüşmede kadının mücadele ettiği şiddete dair anlatısı, beyanı esas alınarak dinlenir, risk ve ihtiyaç analizi yapılır. Sosyal çalışmacı veya gönüllü, kadına

kendisiyle ve varsa çocuklarıyla ilgili sorunları için alabileceği hizmetler, güvenlik ve şiddet karşısındaki yasal hakları hakkında bilgi verir. Seçeneklerin birlikte değerlendirilmesinin ardından ihtiyacı doğrultusunda hangi kurumlardan ne şekilde destek alabileceği hakkında bilgilendirilir. Başka kurumlara yönlendirme gerektiğinde, ilgili kurumların adres ve telefon numaraları, bu kurumlarda görüşülecek kişilerin bilgileri verilir. Kadının talebine göre ilgili kurumdan randevu alınabilir. Bilgilendirme, sosyal çalışmacı veya gönüllü tarafından basit ve anlaşılır bir dille yapılmalıdır. Bunun yanı sıra, kolay anlaşılır ve erişilebilir şekilde (Braille alfabesi ve işaret dili dahil farklı dillerde hazırlanmış) form, broşür, katalog ve benzeri basılı araçlar yoluyla mevcut hizmet biçimleri ve temel haklar gibi konularda bilgi veren ve kadının acil olarak başvurması gerekebilecek kurumların iletişim bilgilerini de içeren bilgilendirme dosyaları olmalıdır. Engelli kadınlar için bu çalışmalar bağımsız yaşam hakları çerçevesinde gerçekleştirilmelidir.⁹ Sosyal çalışmacı veya gönüllü ile yapılan görüşmelerde amaç kadının şiddetten uzaklaşmanın yollarını konuşmak, içinde bulunduğu durumu anlamlandırmasını sağlamaktır. Bu nedenle kadının geçmişte yaşadığı şiddeti paylaşabileceği bir ortam yaratmak önemlidir.

Sığınağa Yönlendirme/Yerleştirme: Sosyal çalışmacı veya gönüllü sığınma ihtiyacı olan kadınların başvuruları doğrultusunda güvenli bir şekilde uygun bir sığınağa nasıl ulaşabileceklerini açıklar. Burada güncel değişimleri takip etmek, açık ve doğru bilgilendirme yapmak gerekir. Şiddete maruz kalan bir kadın için sığınağa başvurmak zor bir karar olabilir,

9 Ayrıntılı bilgi için: <http://engellikadin.org.tr/wp-content/uploads/2017/11/O%CC%88r-gu%CC%88tlenme-ve-Engelli-Kad%C4%B1nlar-BASIM.pdf> (Erişim: 21.10.2020)

bu noktada yapılan yanlış ve eksik yönlendirme kadınların kendilerini güvensiz, tedirgin hissetmelerine neden olabilir.

Psikolojik Destek: İhtiyaç duyan ve talep eden kadınlara alanda bilgisi ve deneyimi olan uzmanlar tarafından psikolojik destek sağlanır. Psikolojik destek toplumsal cinsiyet farkındalığına dayanır. Kadını eşit, özgür bir birey olarak temel alır, karar verme süreçlerinde destekleyici rol oynar. Psikoloğun şiddet nedeniyle yaşanan travma konusunda uzman olması beklenir.

Güçlendirici Grup Çalışmaları: Kadın danışma merkezi çalışanları bireysel çalışmalara ek olarak grup halinde güçlenme programları uygular. Kadının bedeni ve emeğinin kontrolü üzerine kurulu ataerkil sistem içinde kadınlar, yaşamlarının kontrolünü ellerine almalarının mümkün olduğunu görmekte güçlük çekebilirler. Grup çalışmaları yapılarak kadınların harekete geçme potansiyellerinin farkına varmaları, alternatifleri görmeleri sağlanabilir. Kontrol ve şiddet sarmalı içinden çıkma sürecinde, suçluluk ve öfkeyle başa çıkmaları ve iletişim becerilerini geliştirmeleri konusunda yardımcı olunabilir.

Kadınlarla ilgili çeşitli konuları içeren bilgilendirme çalışmaları, sohbet toplantıları, psiko-drama çalışmaları, grup terapileri yapılabilir. Bu çalışmalar, ilgili uzmanlar, sosyal çalışmacılar, psikologlar, psikiyatrlar tarafından gerçekleştirilir.

Merkezlerde bireysel çalışmaların yanı sıra, bilinç yükseltme grupları oluşturulabilir. Güçlenmeyi hedefleyen bu çalışmalar, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsiz ilişkiler konusunda duyarlı ve donanımlı uzmanlar tarafından yürütülür. Ataerkil toplum yapısını tanımak, toplumsal cinsiyet duyarlılığını geliştirmek, kadınlar arasındaki ortaklıkları vurgulamak ve

bu ortaklığın yarattığı dayanışma duygusunu ön plana çıkarmak gibi konulara vurgu yapılmalıdır. Bilinç yükseltme ve güçlenme çalışmaları, sosyal destek mekanizmasını işler kılacak temel araçlardır. Kadının ataerkil tahakkümden bağımsız ve şiddetten uzak bir hayatın mümkün olduğunun bilincine varması ve kendisini bu yaşamı kurabilecek kadar güçlü görmesi, dayanışmanın özünü oluşturur.

Hukuki Çalışmalar: Gönüllü avukatlar, şiddet gören kadınlara kadın danışma merkezlerinde ücretsiz hukuki destek verir. Genel olarak kadın danışma merkezlerindeki avukatlar dava üstlenmez, ihtiyaç duyan kadınlar baroların adli yardım merkezlerine yönlendirilir. Avukatlar halka yönelik farkındalığı artırıcı etkinliklerle gerek kadınları gerekse merkez çalışanlarını yasal konularda bilgilendirirler. Danışma merkezi temel yasal bilgileri içeren broşürler bastırır ve çeşitli etkinliklerle bunları kadınlara/halka ulaştırır.

Sağlık Desteği: Kadın danışma merkezleri, sağlık sorunu olan kadınları ilgili sağlık kuruluşlarına yönlendirir. Kadın sağlığı, cinsel sağlık, korunma yöntemleri ile ilgili toplantılar organize edebilirler. Kadın sağlığı açısından önemli bir nokta güvenli kürtaja erişimle ilgilidir. Merkez sağlıklı kürtaja erişim ile ilgili farkındalığa ve bilgiye sahip olmalıdır. Gerektiğinde kürtaj için maddi imkânlardan yoksun kadınlara destek sağlanır. Merkezde yer alanlar cinsel sağlık ve korunma yöntemleri ile ilgili farkındalık sahibidir. Kadınların talepleri doğrultusunda gerekli yönlendirmeleri yapabilirler. Burada da her süreçte olduğu gibi kadınları yargılamayan, ötekileştirmeyen bir yaklaşımla hareket edilir.

Ekonomik Destek Alabileceği Mekanizmalara Ulaşmasına Destek Olmak: Kadın danışma merkezleri, kadınları maddi

destek alabileceği kuruluşlara yönlendirir, çocuklara burs sağlayan sivil toplum örgütlerine yönlendirir, danışma merkezine yapılan giysi ve eşya bağışlarına ulaşmasına yardımcı olur.

İş Bulmasına Destek Olmak: Kadın danışma merkezleri, kadınları, iş bulmalarını kolaylaştıracak eğitim çalışmalarına yönlendirir. Ayrıca başvuran işverenlerin ve iş arayan kadınların iletişime geçmelerini sağlar. Bu süreçte işverenin iş güvencesi sağlayıp sağlamadığı, çalışma süresi ve mekânı dikkate alınmalıdır. Böylece merkez kadınların emeğinin sömürüldüğü iş ilişkilerine imkân yaratmamış olur. Ayrıca el ürünlerinin pazarlanmasına yardımcı olabilir, özgeçmiş hazırlama ve iş görüşmesi yapma gibi konularda eğitim çalışmaları organize edebilir.

Nüfus Kaydı Olmayan Kadınlarının Kaydedilmesine Yardımcı Olmak: Nüfus kaydı olmayan kadınların nüfus kayıtlarının yapılmasına yardımcı olunur. Bu husus çoğunlukla mülteci kadınlar ile ilgilidir. Kamu kurumlarında anadilleriyle iletişim olanağı bulamadıkları durumlarda mülteci kadınlar bürokratik işlemleri gerçekleştirmede zorlanabilir. Mümkünse tercümanın eşlik etmesi ile dil engeli aşılmaya çalışılır. Bu durumda kadınların yalnız olmadıklarını hissetmeleri önemlidir.

Tercüman Desteği Sağlamak: 6284 sayılı yasa gereğince kadınlar kamu kurumlarına başvuruda bulduklarında tercüman talep edebilir. Gündelik hayatta kurumlar çoğunlukla bu talebi karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle kadınların talepleri doğrultusunda tercüman desteği sağlanır. Tercümanların kadın olmasına ve mümkün olduğunca aynı kişilerin çağrılmasına dikkat edilir. Bu, kadınların kendilerini daha rahat ifade edebilmesini ve güvende hissetmesini sağlar.

Gerekli Durumlarda Kadına Eşlik Etmek: Kadın danışma merkezi çalışanları ve gönüllüleri kadınlara ihtiyaç duydukları dayanışmayı ve bilgiyi sunan kişilerdir. Çalışmaların temel amacı kadınların şiddet ile mücadele sürecinden güçlenerek çıkmasıdır. Bu nedenle kadın adına başvuru yapılmaz, eşlik edilmez. Tüm bu süreçleri aktif bir özne olarak kadının gerçekleştirilmesi teşvik edilir. Aksi takdirde kadınlar toplumsal cinsiyet ilişkilerine dayanan "kadın tek başına bir şey yapamaz" algısına sıkışabilir. Fakat bu hassasiyet göz önünde bulundurularak çok gerektiğinde, kadının talep etmesi halinde, adli rapor alma, mahkemeye başvurma ya da duruşmaya gitme gibi durumlarda kadına eşlik edilebilir. Kadına eşlik eden kişi bu işlemleri kadın adına yapmaz, sadece gerekli durumlarda destek olur.

Kadınları, Yararlanabilecekleri Sosyal-Kültürel, Sportif Etkinlikler ve Eğitimler Hakkında Bilgilendirmek: Kadınların ilgili merkezlerden yararlanmaları sağlanır, çeşitli kuruluşlar tarafından organize edilen etkinliklerin duyurusu yapılır, kadınların katılımları kolaylaştırılır. Okuma-yazma kursları, mesleki eğitimler kadınların bağımsız yaşama geçmelerine katkı sağlayacaktır.

Sığınaktan Ayrılan Kadınlara Yönelik İzleme ve Destek Çalışmalarını Sürdürmek: Sığınaktan ayrılan ve danışma merkezi ile iletişimini devam ettirmek isteyen kadınlara yönelik izleme çalışmaları yapılır. Kadınların bağımsız yaşama geçmelerini desteklemek amacıyla bu ilişkiyi onların kurması beklenir, merkez kadınları ilişkiyi sürdürmeye davet etmeyebilir. Sığınak sonrasında kadınların ihtiyaçları doğrultusunda dayanışma sürdürülür ve destek sağlanır.

Bilgilendirici Materyaller Hazırlamak: Kadın danışma merkezleri kadına yönelik Şiddet ve Şiddetle m¼cadele konularında bilgilendirici materyaller basar ve dağıtır. Bu materyaller merkeze ilişkin farkındalığın artmasına katkı sağlar, ayrıca merkeze ulaŐamayan, merkezden haberi olmayan kadınlar i¼in son derece yararlıdır. Danışma merkezinin adres ve telefon bilgilerinin olduğu kartvizit veya Şiddete maruz kalındığında baŐvurulacak mekanizmalar, telefon ve adres bilgilerinin olduğu k¼¼¼ broŐ¼rler hazırlanabilir. Bu materyallerin k¼¼¼ ölçekte olması kadınların saklayıp ihtiya¼ duyduklarında kullanmalarını kolaylaŐtır. Kadınlar arasında yayılmasını, paylaŐılmasını olanaklı kılar. Unutulmamalıdır ki a¼ık¼a görünmese dahi Şiddetten korunma, Şiddet ile m¼cadele etme s¼re¼lerinde kadınlar arasında g¼¼¼ dayanışma ağları vardır.

Kadına Yönelik Şiddet ve Şiddetle M¼cadele Konusunda Bilgilendirici, Farkındalık GeliŐtirici Faaliyetler Y¼r¼tmek: Kadına yönelik Şiddet her birimizin yaŐamlarımızda maruz kaldığımız bir olumsuzluktur. Bu nedenle Şiddet karşısında dayanışma kurmak, farkındalık sahibi olmak sınıf, dil, etnisite fark etmeksizin t¼m kadınların ihtiya¼ duyduğu bir durumdur. Şiddete ilişkin panel, konferans, etkinlik, atölyeler organize edilebilir. Bu etkinlikler merkezin elde ettiği deneyimi paylaşabileceği mecralar olarak ayrıca önemlidir. Merkez etkinliklerin oluşturulmasında feministlerden, akademisyenlerden, Şiddet ile ilgili ¼alıŐmalar y¼r¼ten kişilerden destek talep edebilir.

Şiddetle M¼cadele Ara¼larının İhtiyaca Uygun Bi¼imde İŐleyip İŐlemediđini İzlemek: Danışma merkezleri, kadınların kuruluŐlarda yaşadığı g¼¼¼kleri, hukuka aykırı uygulamaları kayıt altına alır, rapor eder ve ilgili kuruluşları bu konu-

lar hakkında bilgilendirir. Bu, merkezin işlemeyen, aksayan kamu kuruluşlarını harekete geçirme, hak savunuculuğu faaliyetleri ile ilgilidir.

Şiddetle Mücadele Konusunda Edinilen Deneyimleri Bilgiye Dönüştürmek: Kadın danışma merkezi, yürüttüğü çalışmalar sonucunda edindiği deneyimleri kayıt eder, yayına dönüştürür ve paylaşır. Deneyimler üzerinden elde edilecek bilgi, kadına yönelik şiddetin nedenleri ve sonuçlarının daha iyi anlaşılması sağlayacak, şiddetle mücadeleye katkı sunacaktır. Merkezlerden elde edilen bilgi şiddetle mücadele mekanizmalarının daha iyi işlemesi için kaynak olacaktır. Deneyiminin bilgiye dönüştürülmesi, danışma merkezleri için, kadınlarla yürüttüğü çalışmalar kadar hayati niteliktedir; şiddet ile mücadele sürecinde dayanışmanın ve hak temelli savunuculuğun temelidir.

Şiddetle Mücadele Faaliyetlerine Gönüllü Destek Vermek İsteyen Kadınları Bilgilendirmek: Kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışmalar yapmak isteyen kadınlara yönelik eğitim ve gönüllülük çalışmaları yürütülür. Böylece merkez dayanışma ağları güçlendirecek, yeni deneyimler kazanacak ve elde ettiği deneyimleri paylaşma imkânı bulacaktır.

Konuyla İlgili Araştırma Yapmak: Feminist yöntemlerle kadına yönelik şiddetin boyut ve sonuçlarını ortaya koyacak çalışmalar yürütülür. Yapılacak araştırmalarda kadınların kimlik bilgilerinin gizliliğine, tekrar travmatize olmamalarına dikkat edilir. Merkez ile kurduğu ilişkinin borçlandırıcı, karşılık beklenen bir ilişki olmadığı, aksine dayanışma esasına dayandığını anlatmak araştırma sürecinde önemlidir. Aksi bir tutum toplumsal cinsiyet ilişkilerindekine benzer bir eşitsizlik yaratacaktır. Kadınlar herhangi bir araştırmanın

nesnesi değil, şiddet ile mücadele eden aktif öznelere, hayatta kalanlardır.¹⁰

Mahalle Çalışmaları: Mahallelerde toplumsal cinsiyet, kadın ve çocuğa yönelik şiddet, başvurulabilecek kurumlar ve yasal haklar gibi konularda bilgilendirme çalışmaları yürütülür. Bu çalışmalar merkezde yer alan kadınlar ile başvuruda bulunan kadınlar arasındaki ilişkileri güçlendirecektir. Mahalle çalışmaları, merkezin kadınlara birtakım bilgiler verdiği tek yönlü ilişkileri içermez. Aksine farklı yaşam olanaklarının karşılaştığı, kadınların birbirini tanıma fırsatı bulunduğu çalışmalardır. Şiddete ilişkin bilgilendirmelerin yanı sıra kadınlar arasındaki dayanışmayı güçlendirir. Mahalle çalışmalarında üstten bir dil kullanılmaz ve kadınların kendilerini diledikleri gibi rahat ifade edebilecekleri bir ortam sağlanır. Toplumsal cinsiyet temelli şiddet "bazı kadınların" (cahil, yoksul, eğitimsiz, mülteci,) sorunu değildir, hepimizi etkileyen ortak bir sorundur. Bu farkındalığın olduğu mahalle toplantıları deneyimler ve paylaşımlarla zenginleşecek şiddet ile mücadeleye katkı sağlayacaktır.

8. Kadın Danışma Merkezlerinin Yönlendirme ve İş Birliği Yapabileceği Kuruluşlar

Toplumsal bir sorun olan kadına yönelik şiddetle mücadele, çok sayıda kurumun iş birliğine dayalı bir mekanizmanın işlenmesini gerektirir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Ba-

10 Başvuruda bulunan kadınlar aynı zamanda hayatta kalanlardır. Şiddete maruz kalan kadını mağdurlaştıran bir bakış ile görmek yerine güçlendirici, destekleyici bir tutumu tercih ediyoruz. Başvuruda bulunan her kadının kendi şiddet döngüsünden çıkmak adına çok büyük bir adım attığını biliyoruz. Bu farkındalıkla yaşam, direnç ve umut içeren bir tutumun bizi güçlendireceğini düşünüyoruz.

Bkz. <https://bunuyapabiliriz.tumblr.com/kavramlar> (18.10.2020)

kanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), kadın danışma merkezleri ve sığınaklar, baroların kadın hakları merkezleri ve adli yardım birimleri, valilik ve kaymakamlıklar, sağlık kuruluşları, belediyeler, aile mahkemeleri, polis ve jandarma yani kolluk kuvvetleri, bu alanda çalışan sivil toplum örgütleri, üniversiteler, medya organları, Türkiye'deki şiddetle mücadele mekanizmasının önemli birer parçasıdır. Aşağıda bu kurumlardan bir kısmı hakkında bilgi verilmektedir.

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Kanununa dayalı olarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına (AÇ-SHB) bağlı çalışır. ŞÖNİM, şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, rehberlik, yönlendirme ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmaların yedi gün yirmi dört saat (7/24) esasına göre yürütüldüğü merkezdir. Aralık 2013 itibarı ile, 14 pilot ilde ŞÖNİM kurulmuş ve çalışmalarına başlamıştır. Bu iller Ankara, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Gaziantep, İzmir, Samsun, Şanlıurfa, Malatya, Mersin, Trabzon, Antalya, İstanbul, Adana'dır. 2019 itibarı ile ŞÖNİM bulunan il sayısı 81'dir.¹¹

Şiddet nedeniyle başvuruda bulunan kadınların psikolojik ve sosyoekonomik durumu değerlendirilerek, hakları, destek

11 Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/iletisim/bakanlik-iletisim-bilgileri/bagli-ilkili-ve-ozel-kuruluslar1/sonim/> (Erişim: 10.10.2020)

alabileceği kurumlar, meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmayı da kapsayacak şekilde iş bulma ve benzeri konularda gelişmesi ve uyum sağlaması, gerekli olan seçimleri, yorumları, planları yapması ve kararları vermesine yarayacak bilgi ve becerileri kazandırmak ve psikolojik destek sağlamak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği içerisinde gerekli hizmetler verilir.¹² Bu merkezler İstanbul Sözleşmesi'nin şiddet ile mücadele için önerdiği bütüncül yaklaşıma uygun oluşturulmuştur. Dolayısıyla kadınların sadece şiddete maruz kaldıklarında başvuracakları bir kurum olmayıp başvuran kadınların şiddetten uzak bir yaşam kurması için gereken desteğin verilmesi de amaçlanmıştır.

İlk Kabul Birimleri

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine ya da Şiddetli Önleme ve İzleme Merkezlerine başvuran kadınların ilk gözlemlerinin yapıldığı, psikososyal ve ekonomik durumlarının incelendiği, geçici kabulleri yapılarak iki haftaya kadar kalabilecekleri birimlerdir. Kadın, ilde sığınak bulunmaması/kapasitesinin yeterli olmaması veya şartlarının doğrudan sığınağa yerleşmeye uygun bulunmaması durumunda ilk kabul biriminde daha uzun süre de kalabilir. Meslek elemanları tarafından yapılan ilk gözlem sonucuna göre uygun sosyal hizmet modeli/yapılacak işlemler belirlenir. Kadınlar ve varsa beraberindeki çocukları iki hafta içinde, durumlarına göre, sığınaklara yerleştirilir.

12 ŞÖNİM çalışmalarına ilişkin ayrıntılı bir değerlendirme için Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği'nin "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması İzleme Modeli" adlı yayınına başvurulabilir (CEİD, 2014).

Kadın Sığınakları

Sığınaklar, şiddetin hiçbir biçimini ayırt etmeksizin, fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddette uğrayan kadınların, şiddetten korunması, psikososyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlenmesi ve varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının karşılanması suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri yerlerdir. Sığınaklar feminist mücadele tarihinde kadınların önemli bir kazanımıdır. Burada kadınların çocuklarıyla birlikte, yaşadıkları şiddetle mücadele edebilmek için ihtiyaç duydukları, bağımsız yaşama geçebilecekleri güvenli ortama kavuşmaları amaçlanır. Sığındaki yaşam koşulları, çalışanların toplumsal cinsiyet farkındalığının olması bu süreçte son derece önemlidir. Kadın sığınaklarının adresleri gizlidir, paylaşılmaz. Türkiye’de Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına, belediyelere ve kadın örgütlerine ait sığınaklar bulunur.

Barolar

Barolar bünyesinde faaliyet yürüten Kadın Hakları Merkezleri ve Adli Yardım Büroları, şiddete maruz kalan kadınlara, Cumhuriyet Savcılığına yapılacak şikâyet de dahil tüm dava sürecini takip etmek için ücretsiz avukat (yargılama giderleri de Adli Yardım Bürosu tarafından karşılanmak üzere) tayin edecektir. Şiddete maruz kalan kadınların Adli Yardım Bürosunun ücretsiz avukat hizmetinden yararlanmak için kimlik, ikametgâh belgesi ve muhtardan alınan fakirlik belgesi gibi belgelerle başvurmaları gerekir. Ayrıca şiddete uğramış kadın, polis merkezinde yaptığı şikâyet sırasında avukat istediğini bildirdiğinde kendisine baro bünyesinde kurularak çalışan Ceza Muhakemeleri Kanunu (CMK) Bürosundan

ücretsiz avukat atanacak ve avukat Şiddet görmüş kadının Şikâyeti sonucunda açılacak ceza davasını yürütecektir.

Polis Merkezleri ve Jandarma Karakolları

Şiddet gören kadın, en yakın polis merkezine ya da jandarma karakoluna giderek Şiddet uygulayan kişi hakkında Őikâyetçi olabilir. Şikâyet polis ya da jandarma tarafından Cumhuriyet Savcısına bildirilecektir. Kolluk kuvvetleri, Şiddete uğrayan kadını 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun konusunda bilgilendirmeli ve kadının talebi doğrultusunda barınma ihtiyacı ve güvenliğini AÇSHB ile iş birliği içerisinde sağlamalıdır. Ayrıca 6284 Sayılı Kanun kapsamında acil durumlarda kolluk amiri tarafından birtakım önleyici ve koruyucu tedbirler alınabilir.

Kolluk, Şiddet nedeniyle başvuruda bulunan kadına Şiddet gördüğüne dair tıbbi tespitini yapılması için Adli Tıp Kurumuna giderken eşlik edebilir. Kadının başvuruda bulunduğu andan itibaren güvende olmasını sağlamakla yükümlüdür.

Bunun yanı sıra 7/24 hizmet veren 155 Polis İmdat ve 156 Jandarma İmdat hattından telefon yolu ile de Şikâyet süreci başlatılabilir.

Valilikler ve Kaymakamlıklar

6284 Sayılı Kanun ile kadına yönelik Şiddetle mücadele kapsamında mülki amirlere de çeşitli yetkiler verilmiştir. Bu kapsamda, kadınlarla ilgili olarak uygulamanın çabuk ve etkin olması bakımından mülki amir tarafından koruyucu tedbir kararları verilebilir. Bu çerçevede, başvuruda bulunan kadın hakkında mülki amir tarafından;

- Barınma yeri tespiti,
- Geçici maddi yardım yapılması,
- Psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal destek hizmetlerinin verilmesi,
- Re'sen geçici koruma altına alınması,
- Kreş imkânından faydalandırılması tedbir kararları alınabilir.

Ekonomik desteğe ihtiyaç duyan kadınlar valilik ve kaymakamlıklar bünyesinde hizmet veren Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından bu konuda destek alabilir.

Cumhuriyet Savcılığı

Şiddet gören kadınlar doğrudan Cumhuriyet Savcılığına da başvurabilir. Cumhuriyet Savcısı adli soruşturma açmasının yanında, durumu Aile Mahkemesine bildirecek, Aile Mahkemesi 6284 Sayılı Kanun kapsamında gerekli tedbirleri alabilecektir. Ayrıca Cumhuriyet Savcılığına yapılan şikâyetle birlikte Adli Tıp Kurumundan rapor alınması talep edilebilir. Cumhuriyet Savcısının soruşturma sonucunda suç işlendiğine kanaat getirdiğinde şiddet uygulayan hakkında kamu davası açması mümkündür.

Aile Mahkemeleri

Aile Mahkemeleri, aile hukukundan doğan dava ve işleri görürler. Dava süreci boyunca mahkemenin gerekli gördüğünde, istenilen konularla ilgili çalışmalar yapmak ve görüş bildirmek, mahkemece verilecek diğer görevleri yapmak üzere Adalet Bakanlığınca, birer psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı atanabilir.

6284 Sayılı Kanun başvurusu bulunan kadınların;

- İşyeri ve yerleşim yerinin değiştirilmesi,
- Aile konutu şerhi konulması,
- Hayati tehlikenin bulunması halinde Tanık Koruma Kanunu çerçevesinde kimlik ve diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi hakkında tedbir kararı verilmesi mümkündür.

Ayrıca "şiddet uygulayan ya da uygulama ihtimali olan kişiye" karşı;

- Kadına yönelik şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması,
- Evden uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsisi,
- Korunan kadına yaklaşmasının önlenmesi, korunan kişinin şahsi ve ev eşyalarına zarar vermemesi,
- Silahı varsa, silah taşınması zorunlu bir kamu görevi olsa dahi silahı ilgili birimlere teslim etmesi,
- Alkol, uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığı var ise hastaneye yatmak dahil muayene ve tedavisinin sağlanması kararları Aile Mahkemesi Hâkimi tarafından verilir.

Ayrıca şiddet uygulayan kişi tedbir kararlarına aykırı hareket ederse, uzaklaştırma kararına uymazsa Aile Mahkemesi Hâkimi tarafından zorlama hapsi kararı verilebilir.

Sağlık Kurum ve Kuruluşları

Kadınların şiddete maruz kaldıklarında başvurabilecekleri kurumlar arasında olan sağlık kuruluşları, hem şiddete uğ-

rayanın tıbbi tedavisinin yapılması hem de kadına yönelik fiziksel ve psikolojik şiddetin belgelenecek rapor edilmesi bakımından son derece önemlidir. Sağlık kurum ve kuruluşları; aile sağlığı merkezleri, hastaneler ve adli tıp kurumlarıdır. Ayrıca üniversite hastanelerinin acil servislerinde oluşturulan kriz merkezleri de şiddete uğrayan kadınların tedavi edilip psikolojik destek alabildiği ve yönlendirildiği birimler olarak faaliyet yürütmektedir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri, şiddet gören kadınlara ve çocuklarına sığınakta kalma, danışmanlık, bilgilendirme ve yönlendirme hizmetlerinin yanı sıra aynı ve nakdi yardım sağlamakla yükümlüdür.

Alo 183 Sosyal Destek Hattı

AÇSHB bünyesinde çalışan Alo 183 Sosyal Destek Hattı, engelliler ve yaşlıların yanı sıra şiddete uğrayan ya da uğrama riski taşıyan ve desteğe ihtiyacı olan kadın ve çocuklar için psikolojik, hukuki ve ekonomik danışma hattı olarak çalışmakta; bu kişiler bilgilendirilerek ilgili hizmetlere yönlendirilmektedirler. Bu hat haftanın 7 günü 24 saat ücretsiz olarak hizmet vermektedir.

Aile İçi Şiddete Son Acil Yardım Hattı

(0212 656 96 96-0549 656 96 96)

2007 yılında hizmete başlayan ve daha sonra yönetimini Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonunun üstlendiği telefon

hattında uzmanlar çalışmakta, Şiddet gören kadınlar için gerekli yönlendirmeleri yapmaktadırlar. Yönlendirme yapılan kadınların ilgili kurumlarda ihtiyaç duydukları hizmeti alıp almadıkları da takip edilmektedir.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

1990 yılında kadın erkek eşitliğini sağlamak üzere kurulan ulusal mekanizmadır. Günümüzde AŐSHB birimlerinden biridir.

Belediyeler

BüyükŐehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için sığınak sağlamak zorundadır. Ancak sığınak amayan belediyeler için herhangi bir yaptırım bulunmaması nedeniyle, gittikçe artan sayıda belediye kadın danışma merkezi ve sığınak gibi Şiddete uğrayan kadınların destek alabileceği merkezler sağlasa da sığınak sayıları yetersizdir. 2020 yılı itibariyle yalnızca 32 belediyenin sığınağı bulunmaktadır.

Sivil Toplum rgtleri

Toplumsal cinsiyet temelli Şiddetle mücadelede sivil toplum örgütlerinin rolü büyüktür. Danışma merkezinin eylem alanı dışındaki il ve ilçelerden gelen başvurular, bu bölgelerdeki sivil toplum örgütlerine yönlendirilebilir. Merkeze yapılacak baŐvurunun karŐılanamaması, faaliyet alanları dışında kalması, uzmanlık alanı dışında olması nedeniyle de diğer sivil toplum örgütlerine yönlendirme yapılabilir. Yönlendirme

yaparken dikkat edilmesi gereken husus yönlendirme yapılacak sivil toplum örgütleri ile ilgili bilginin güncel olup olmadığıdır. Ayrıca yapılan yönlendirme merkez tarafından takip edilir.

9. Kadın Danışma Merkezindeki Kayıt ve Raporlama Faaliyetleri Neden Önemlidir?

Kadın danışma merkezleri şiddete maruz kalan kadınlarla dayanışmanın yanı sıra, kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarının oluşturulmasında da önemli bir yere sahiptir. Kadınların yaşadığı şiddetin türü ve boyutları, şiddetle başa çıkma yolları, ilgili kurumların şiddetle mücadelede duyarsız ya da yetersiz kaldıkları durumlar, güncel sorun ve ihtiyaçlar, danışma merkezlerinde tutulan kayıtlar, gizlilik ilkesiyle değerlendirilip çeşitli kanallarla duyurulur, raporlanması yoluyla görünür kılınır. Bu nedenle danışma merkezlerinde iyi bir kayıt sistemi bulunur.

Başvurulara dair kayıtlar basılı veya dijital olarak, bu konuda eğitim almış kişiler tarafından gizlilik esasında tutulur. Başvurana kayıtlarla ilgili bilgi verilir, rızası olup olmadığı sorulur. Başvuran asla istemediği bir konuda bilgi vermeye zorlanmaz. Başvuru formuna odaklanması görüşmelere resmiyet kazandıracağından, başvuru formunun rehberliğinde görüşmeler doğal bir şekilde gerçekleştirilir. Formlar doldurulduktan sonra gizli bir yerde muhafaza edilir, dijital veri tabanı kullanılıyorsa erişim, merkezdeki herkese açık değildir, veri tabanına şifre konur, uygun bir istatistik programı ile bilgiler değerlendirilir ve raporlanır. Raporların özellikle ilgili kurumlarla paylaşılması son derece yararlıdır.

Danışma merkezi, aldığı başvuruların verilerini haftalık veya

aylık rapor haline getirir. Raporunda kaç kadının, nereden, nasıl, hangi taleplerle danışma merkezine başvurduğuna ve sunulan desteklere ilişkin bilgiler yer alır. Sığınak varsa burada yapılan çalışmalar da ayrı bir başlık altında ya da ayrı bir raporla kayıt altına alınır. Raporunda, başvuran kadınların mahremiyetini zedeleyecek ve öykülerini deşifre edecek isim ve ifadeler yer verilmez. Raporlamanın amacı çalışmaların etkisini ölçmek ve değerlendirmek, kadına yönelik her türlü şiddetin engellenmesi için sosyal politikaların geliştirilmesine yönelik bilgi üretmektir.

Danışma merkezinin tüm faaliyetlerini içeren aylık ve yıllık raporların hazırlanması da hem kurumun çalışmalarını değerlendirebilmesi hem bilgi/deneyim aktarımının sağlanabilmesi için önemlidir. Bu raporlarda, kuruma yapılan (şiddete ilişkin olsun olmasın) tüm başvuruların ve varsa sığınakta yapılan çalışmaların bilgisinin yanı sıra merkez çalışan ve gönüllülerinin gerçekleştirdikleri tüm eğitim, farkındalık, savunuculuk faaliyetlerinin, ulusal/uluslararası ağ ve platformlarla bağlantılı çalışmaların, hibe başvurularının, medyaya verilen demeçlerin, kuruma yapılan ziyaretlerin bilgileri, karşılaşılan güçlükler ve çözüm önerileri gibi hususlar yer alır.

Bilgilendirilmiş Onam

Bilgilendirilmiş onam, danışanla görüşmeye başlamadan önce hakları ve sınırlılıkları belirlemek adına yapılan bilgilendirme temelinde yazılı ya da sözlü kabul sözleşmesidir. Bu sözleşme feminist ilkeler bakımından da son derece önemlidir. Sosyal çalışmacı veya gönüllü ile kadın arasında eşitlikçi bir ilişki kurmanın ilk basamağıdır. Ayrıca, onun merkez ile güven ilişkisi geliştirebilmesinde önemli bir paya sahiptir. Bil-

gilendirilmiş onam, sözlü bir şekilde anlatılıp onay alındıktan sonra görüşmeye devam edilebileceği gibi, yazılı bir form haline getirilerek tarafların imzalamaları sonucunda da görüşmeye devam edilebilir.

Bilgilendirilmiş onamın hazırlanması sırasında aşağıdakilere dikkat edilir:

- Görüşmeyi yapan kişi kendisini tanıtır.
- Kadın danışma merkezini tanıtır, ne tip desteklerin sunulduğunu aktarır.
- Görüşme boyunca konuşulanların merkez içerisinde kalacağını, rızası olmadan kendisiyle ilgili hiçbir bilginin kullanılmayacağı ya da hakkında konuşulamayacağı, yani gizlilik ilkesi ile hareket edileceği bilgisini verir.
- Kayıt tutabilmek için izin ister. Neden kayıt tuttuğunu açıklar.
- Dayanışma temelinde bir ilişki kurulacağını anlatır.

Dosyalama

Kadın danışma merkezine yapılan başvuruların bilgisi basılı olarak ya da dijital veri tabanında saklanmaktadır. Bu dosyalar, çeşitli formlar, yazışmalar, yönlendirmeler ve başvurulara ait kimlik, rapor gibi evrakı içerir. Bilgilendirilmiş onam kısmında da belirtildiği gibi, kadın danışma merkezine başvuran bütün kadınların kendilerine ilişkin tutulan kayıtları ve bu kayıtların hangi koşullarda ve şekillerde diğer kişilerle ve kurumlarla paylaşılabilirliğini bilmeye hakkı vardır. Ayrıca danışma merkezine başvurduğunda kadınlara kendileriyle ilgili saklanacak evrakların bilgisi verilir. Bilgilendirilmiş ona-

mın yanı sıra kendileri ile ilgili evrakın yasal zorunluluklar dışında kalan durumlarda, izni ve bilgisi dışında kullanılmayacağı ve üçüncü kişilerin bilgisine açılmayacağı konularını da içeren bir gizlilik sözleşmesi düzenlenebilir. Bu sözleşme yasal zorunlulukların da ayrıntılarının açıklandığı daha detaylı bir belgedir. Kadın danışma merkezinin yanı sıra sığınağın da bulunması durumunda gizlilik ve şiddetsizlik kurallarına ilişkin (sığınağın yerinin deşifre edilmemesini ve sığınakta şiddet uygulanamayacağını belirten maddeler içeren) bir taahhütname imzalanır.

Danışma merkezinde kadınlarla ilgili kayıtlar yazılı evraklardan oluşan dosyalar şeklinde kategorize edilebilir. Dijital veritabanı üzerinden tutulan kayıtlarda ise bilgisayar üzerinden dosyalama yapılabilir. Hangi yöntemin kullanılacağı merkezin kendi sistemi olacaktır. Belli başlı dosya kategorilerine bakalım:

- Yapılan Tüm Başvurular İlişkin Formlar Dosyası: Danışma merkezine başvuran her bir kişi için Kadın danışma merkezi başvurusu kayıt altına alınır. Bu kayıt yazılı olabileceği gibi dijital veri tabanı üzerinden de oluşturulabilir. Önemli olan kayıt tutulmasıdır. Merkezin tercihine göre ya yazılı kayıt ya da dijital kayıt tutulur.
- Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Destek Talebi ile Yapılan Başvurulara İlişkin Belgelerin Dosyalanması: Bu görüşmelerde şiddet hikâyesine dair detayları da içeren form doldurulur. Yapılan yönlendirmelerin bilgisi ve bu yönlendirmelerle ilgili yazışmaların birer kopyası dosyalanır. Gizlilik sözleşmesi imzalandıysa bir kopyası dosyaya dahil edilir. Devam eden görüşmelerde dosya güncellenir.

Kadın Danışma Merkezi Görüşme Formu ile İlgili Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar:

1. Öykü alınırken kaç kişinin şiddet uyguladığı doğrudan sorulmaz, hikâyenin içinde anlaşılmaya çalışılır.
2. Form doldurulurken farklı şiddet uygulayıcılara ilişkin bilgiler farklı alanlara girilir. (Örneğin koca, erkek arkadaş, baba, işveren gibi.)
3. Çocuk varsa onun da şiddete maruz kalıp kalmadığı anlaşılır, gerekli bölüm ve form doldurulur.

Sığınakta Kalan Kadınların Dosyaları: Eğer aynı zamanda kadın danışma merkezi tarafından başvuru alınarak kabul yapılan bir sığınak varsa, sığınakta kalan kadınlara ilişkin bir dosya tutulur. Bu dosyada sığınağa kabul formu (kadının ve varsa çocukların nüfus cüzdanlarının fotokopisi ve gizlilik ve şiddetsizlik kurallarını içeren taahhütnameyle birlikte) ve sığınak sonrası sosyal çalışmacı raporu bulunur. Dosyada aşağıdaki belgeler bulunur:

- a. Danışma merkezi görüşme formu,
- b. Sığınağa kabul formu,
- c. Kadına ve çocuklara ait ilgili evrakın (nüfus cüzdanı, pasaport, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Dosya Numarası, darp raporu, boşanma ve diğer davalarıyla ilgili evrakları, avukatının kartı vs...) fotokopisi,
- d. Kadın ve çocuğa yapılan yönlendirmelerle ilgili yazışmaların fotokopileri,

- e. Sığınaktan gönderilen belgeler (değerlendirme, risk analizi),
- f. Çıkış formu,
- g. Takip formu.

Sığınma Talebi Reddedilmiş Kadınların Dosyaları: Sığınma talebi olan ancak karşılanamayan başvurular için yapılan görüşmelerde danışma merkezi görüşme formu doldurulur. Talebin karşılanamama nedeninin belirtildiği gerekçeli red tutanağı, yapılan yönlendirmeler ile ilgili tutanak ve bu yönlendirmelere ilişkin evrakın bir kopyası dosyalanarak saklanır.

10. Kadın Danışma Merkezinin Finansmanı

Kadın danışma merkezi mümkünse yıllık bütçe hazırlar ve kaynak bulma stratejilerini bu doğrultuda gerçekleştirir. Gider kalemlerinin ve gerekli bütçenin ayrıntılı olarak tanımlanması danışma merkezine kısmi destek sağlayacak bağışçılar açısından da kolaylık sağlar. Ayrıca hangilerinin aynı katkılarla karşılanabileceği belirlenmiş olur.

Kaynak yaratmak için danışma merkezi çalışmalarının görünür kılınması son derece önemlidir. Üyeler, belediyeler, fon kuruluşları, bireysel ve kurumsal bağışçılar, çeşitli sivil toplum örgütleri ile görüşmeler suretiyle kaynak sağlama girişimlerinde bulunulabilir. Bağışçı ya da destekçilerin görünür kılınması desteğin sürmesi açısından önemli bir motivasyon kaynağı olabilmektedir.

Kadın danışma merkezinin bütçe kalemleri her merkezin koşullarına göre farklılık gösterse de genel olarak aşağıdaki gibidir:

- Kira,
- Elektrik, ısınma, telefon, su, internet, internet programları,
- Çalışan ücretleri, kıdem tazminatı vb.,
- Tercüme hizmetleri,
- Çalışan ve gönüllülere yönelik eğitim, süpervizyon, psikolojik destek,
- Çalışanların şehir dışı toplantıları için harcırah,
- Destek talep eden kadınların ulaşım ve acil ihtiyaçları için nakit para,
- Bilgilendirme materyallerinin tasarımı, basımı, dağıtımı,
- Tanıtım ve farkındalık artırma çalışmaları,
- Kırtasiye ürünleri,
- Çocuklar için oyuncak, kitap vb.,
- Mutfak (çay, kahve, yiyecek),
- Posta,
- Tamir, bakım,
- Nakit para.

11. Kadın Danışma Merkezleri Nasıl Tanıtılır?

Kadın danışma merkezlerinin şiddete uğrayan kadınlar, destek sağlama potansiyeli olan kişi ve kurumlar, ayrıca ilgili resmi ve sivil örgütler tarafından bilinir olması son derece önemlidir. Bu amaçla her grup için uygun yöntemler tespit edilir. Kadın danışma merkezlerinin sıklıkla kullandıkları yöntemler şunlardır:

- Bilgilendirme broşürleri ve afişler hazırlamak,
- TV ve radyo programlarına katılım, gazetelere röportaj vermek,
- Mahalle çalışmaları,
- Kadınların bulunduğu merkezlere ziyaretler,
- İlgili kurumlara yapılan ziyaretler, kurumlarla toplantılar,
- Faaliyet raporları,
- Web sitesi, sosyal medya platformlarında etkinlikler,
- Sokak etkinlikleri,
- Kampanyalar,
- Panel, konferans, atölye çalışmaları gibi etkinlikler,
- Sivil toplum örgütleri ile ortak faaliyetler.

12. Yerel ve Ulusal Düzeyde Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Yönelik Çalışmalar

- Çeşitli kesimler için, kadına yönelik şiddete ilişkin duyarlılık ve farkındalık geliştirecek ve kamuoyu oluşturacak faaliyetler planlamak ve yürütmek,
- Kadına yönelik şiddetin görünürlüğünü sağlayacak ve önleyecek araştırmalar, projeler yapmak,
- Danışma merkezinin bulunduğu yereldeki kurum ve kuruluşları (Emniyet Müdürlüğü, danışma merkezine yakın karakollar, AÇŞHB bağlı çalışan tüm birimler, Halk Eğitim Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü, İş ve İşçi Bulma Kurumu, adli kurumlar, sağlık kurumları, özellikle danışma merkezine yakın sağlık ocakları, kaymakamlık ve valilikler, belediye ve il özel idareleri, üniversiteler, mesleki örgütlenmeler, çeşitli sivil toplum örgütleri ve kadın STK'lar) ziyaret ederek, çalışmalarını hakkında bilgi almak, merkezi ve faaliyetlerini tanıtmak.

mak, kadına yönelik şiddetle mücadele ekseninde işbirliklerini geliştirmek,

- Bu kurum ve kuruluşların, özellikle kadınların sıkça başvurduğu birimlerindeki çalışanlarına alana dair eğitimler vermek veya bilgilendirme toplantıları yapmak,
- Yerel yazılı ve görsel medya (gazete, radyo, televizyon, sosyal medya platformları) ile ilişkiler kurmak, kadına yönelik şiddet ve danışma merkezini tanıttacak çalışmaları yayınlamalarını sağlamak.

13. Kadın Danışma Merkezinde Güvenlik

Kadın danışma merkezlerinin adresleri açık olduğundan, şiddet uygulayan erkeklerin nadiren de olsa hedefi olabilmektedir. Bu nedenle merkez hem çalışanların ve gönüllülerin hem de destek talebinde bulunan kadınların güvenliğini öncelikli konu olarak görmelidir. Merkezin güvenliği için alınabilecek önlemler şöyle sıralanabilir:

- Yer için şehrin ücra bir köşesi değil, kadınların kolay ulaşabilecekleri, merkezi, hareketli bir bölge tercih edilir.
- Kapıda görüntülü zil sistemi tercih edilir.
- Sağlam giriş kapılarını tercih edilir.
- Zemin kat için pencerelerde parmaklıkları bulunur.
- Numarası görünmeyen ve şehirlerarası görüşmelere açık en az 2 telefon hattı bulunur.
- Evrak imha makinesi bulunur.
- Can güvenliği riski olan kadınlarla ilgili yazışmalarda kod isim kullanılır.
- Çalışanlar ve gönüllüler, başvuruda bulunan kadınla ilgili 3. şahıslara asla bilgi vermez.

- Kadın ve çocukların fotoğrafları çekilmez, hiçbir yayında kimliklerini deşifre edecek herhangi bir bilgi verilmaz.
- Saldırı, intihar, yangın ve deprem durumunda yapılacaklara ilişkin acil durum talimatları oluşturulur.
- Çalışan odalarına ve uygun görülen diğer yerlere acil durumda aranabilecek yerlerin telefon numaraları asılır.

Güvenlik Planları

Bir güvenlik planı yapmak şiddet karşısında kadınların ve varsa çocuklarının güvenliğini artırmaya yarar. Şiddet uygulayan kişinin davranışlarını kontrol etmek mümkün değildir ama kadınların ne yapacaklarını planlaması, kendilerini ve varsa çocuklarını güvende tutmaya yarar. Bu plan belli aralıklarla gözden geçirilip güncellenebilir. Bu sayede kadın hazırlıklı hale gelir.

Şiddete Uğrama Riski Bulunan Kadın Şiddet Öncesinde Neler Yapabilir?

- Bir çanta hazırlayıp çabuk ve kolay ulaşabileceği bir yerde saklayabilir.
- Çantada aşağıdakilerin olması işini kolaylaştırabilir: Evin ve varsa arabanın anahtarları, para, kimliği, varsa çocukların kimlikleri, banka kartları, pasaportlar, ehliyet, tapu/kira sözleşmesi, sigorta poliçesi, mahkeme belgeleri, adres defteri, şiddeti kanıtlayacak belgeler (darp raporu, fotoğraf vb.), ilaçlar, giysiler.
- Çok acil durumlar için parasını, kimliğini ve anahtarlarını üzerinde taşıyabilir.

- Kendi adına ayrı bir banka hesabı açtırabilir. Hesabın ve varsa kredi kartı ekstrelerinin başka bir adrese gönderilmesini isteyebilir.
- Kendisine şiddet uygulayan kişiyle ortak banka hesabı varsa hesapta ne kadar para olduğunu takip edip, acil bir durumda para çekebilir.
- Engellilik durumu nedeniyle evden çıkamıyorsa, şiddet uygulayan kişi orada değilken ulaşımını sağlaması için güvendiği biriyle konuşup ayarlama yapabilir.
- Sokakta şiddete maruz kalırsa bağırmaya ve hızla kalabalık bir ortama doğru uzaklaşmaya çalışabilir.
- Kendini fiziksel, psikolojik olarak savunmak ve geliştirmek için eğitime/kursa katılabilir.
- Gerekli durumlarda borç alabileceği kişileri belirleyebilir.

Şiddet Sırasında Neler Yapabilir?

- Şiddet ortamından çabucak uzaklaşmaya çalışabilir. Eğer şiddet uygulayan kişi ne yaptığını, nereye gittiğini sorarsa ona önceden planladığı cevabı verebilir.
- Ailesine ve/veya arkadaşına haber vererek yardım çağrılarını için önceden belirledikleri kodu söyleyebilir. Telefonunun hızlı arama tuşlarına 155'i ve acil durumda destek alabileceği kişilerin numaralarını ekleyebilir.
- Banyo, mutfak gibi içinde bıçak vb. olan zarar görebileceği odalardan uzak durur. Bulunduğu ortamda en iyi kaçış yerini düşünür.

- Sağduyusuna güvenir. Eğer kendisinin ve varsa çocuklarının can güvenliği tehlike altındaysa; şiddet uygulayan o anda elinde silahla, bıçakla öldürmeye çalışıyorsa ve kaçmaya çalışırken zarar görme olasılığı yüksekse onu sakinleştirmeye çalışır ve kendini korur.

Çocuklarının Güvenliği

- Çocuklarıyla kaçış planı yapabilir. Onlara 155 Polis İmdat ve 112 Acil Yardım ve Kurtarma telefon numaralarını öğretebilir. Telefonda nasıl konuşacaklarını önceden onlarla prova yapar. Adreslerini ezbere bildiklerinden emin olur.
- Güvendiği birinden acil durumlarda çocuklarına bakmasını isteyebilir. Şiddet sırasında çocuklarının yapabileceği en iyi şey kaçıp kendilerini korumalarıdır. Onlara şiddet başladığında hemen kilidi olan ve içinde telefon olan bir odaya kaçmalarını söyleyebilir.
- Telefonla yardım istemelerini, eğer evde güvenli şekilde telefona ulaşma imkânları yoksa, komşunun telefonunu ya da en yakındaki telefonu kullanmalarını söyler.
- Ev dışında çocuklarıyla buluşmak için güvenli bir yer belirler ve oraya nasıl gidebileceklerini onlara öğretir. Ortam güvenli hale geldikten sonra onlarla buluşabilir.

İşyerindeki Güvenliği

- Patronuna, çalışma arkadaşlarına, varsa güvenlik personeline durumu anlatabilir.

- Kendi telefonuna gelen aramaları izleyebilmek için telesekreter kullanabilir. Çalıştığı yerin operatöründen veya sekreterinden kendisine gelen aramaları izlemelerini isteyebilir.
- Eğer şiddet uygulayan kişinin e-postalarına erişimi varsa, şifresini değiştirebilir. Kendisine karşı hakaret ve tehdit içeren e-postaları, mesajları, telefon konuşmalarını, sosyal medyada yayınlanan yazıları kaydedip bunlarla birlikte Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunabilir.
- İşyerinden ayrılırken arkadaşına onunla arabasına, durağına kadar gelmesini rica edebilir. Sosyal medya hesaplarından kendisine şiddet uygulayan kişiyi engelleyebilir. Telefonunun konum bildirme özelliğini kapatabilir.

Yaşadığı Yerde Güvenliği

- Şiddet uygulayan kişinin anahtarı varsa kilitleri değiştirip pencerelere parmaklık koyabilir.
- Komşusuna evinden bağırma-kavga sesleri gelmesi halinde polisi aramasını söyleyebilir. Şiddet anında yardıma ihtiyacı olduğu anlamına gelen bir parolayı önceden komşularıyla belirleyebilir. Bu parola bir işaret, bir ses veya kelime olabilir. Çocuklarına, şiddet uygulayan kişi gelirse polisi vb. aramalarını söyleyebilir.
- Mahkeme kararlarının (koruma, uzaklaştırma, velayet vb.) fotokopilerini hep yanında taşıyabilir. Bunları çalıştığı yere, kreşe, vb. verip, şiddet uygulayan kişiyi gördüklerinde kendisine haber vermelerini isteyebi-

lır. Bu insanlara şiddet uygulayan kişinin fotoğraflarını verebilir, bu sayede onu tanıyabilirler. Çocuklarını okuldan kimin alacağını söyleyebilir.

- Gittiği marketi, hastaneyi vb. değiştirebilir ya da eskisine göre farklı saatlerde gidebilir. Adının oturduğu apartmanın ya da kapının zilinde yazmadığından emin olur.
- Kendisine şiddet uygulayan kişiyle buluşmayı kabul ederse kalabalık bir yerde buluşmalıdır.
- Şiddet uygulayanın uzaklaştırma kararına uymaması durumunda hemen polise haber verir ve ihlali kayda geçirir.
- Eğer mümkünse, işine her zaman aynı saatte gitmeye çalışır. Aynı şeyi eve dönüş saatleri için de uygular. Gidiş gelişlerde kalabalık saatleri tercih etmesi daha uygun olacaktır.

Şiddet Uygulayanın Profilini (Eşkâl, Fotoğraf...) Almak

Kadın danışma merkezleri, özellikle de sığınak çalışanları için güvenliği artıran bir uygulama da şiddet görerek başvuran kadınlarla yapılan risk değerlendirmesi sonrasında gerekli görüldüğü takdirde failin mümkünse bir fotoğrafını almak, fotoğrafı mevcut değilse de görsel olarak ayırt edici özelliklerini öğrenmektir. Failin sığınağı bulması durumunda sığınak çalışanları aldıkları bilgilere (failin aracının plakası, fiziksel özellikleri gibi) dayanarak kolluk kuvvetleriyle kısa sürede bağlantı kurabileceklerdir.

14. İzleme ve Değerlendirme Şiddetle Mücadelede Neden Önemlidir?

Kadın danışma merkezleri feminist hak mücadeleleri sonucunda, şiddete maruz kalan kadınların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geliştirilen kurumsal yapılardır. Bu anlamı ile şiddet ile mücadele çalışmaları gerçekleştiren özgün merkezlerdir. Merkezde gerçekleştirilen çalışmalarda amaç, şiddet ile mücadele sürecinde kadına feminist ilkeler doğrultusunda talep ettiği dayanışmayı sunmaktır. Kadın danışma merkezlerinin şiddet ile mücadele sürecinde önemli katkılarından biri çalışmalarından edindiği deneyimleri paylaşmaktır. Böylece şiddet ile mücadele mekanizmalarının aksayan, eksik kalan yönleri ortaya konur, gerekli mekanizmaların harekete geçirilmesi, aksayan yanların düzenlenmesi için kamuoyu farkındalığı oluşturulur. Merkezin deneyimlerinden hareketle elde edilecek yazılı materyaller izleme ve değerlendirme süreçlerinin bir parçasıdır.

İzleme/değerlendirme çalışmasının, destek hizmeti almak durumunda kalan kadınlarla ilgili politikaların geliştirilmesi için öneriler içermesi ve sürecin bilgilerini aktararak paydaşların uygulama sürecindeki rollerini ortaya koyması beklenmektedir.

İzleme/değerlendirme çalışması raporu, ilgili uygulama alanı içindeki değişimleri aktarırken, uygulama birimleri ve hizmet alanlarla yapılacak görüşmelere dayalı olarak değişimi yönlendirecek ipuçları verilir. Hizmeti alacaklarla ilgili değişen durumlar ve ihtiyaçlar özellikle aktarılır.

Danışma merkezinde kadınlarla yapılan çalışmaların değerlendirilmesi önemlidir. Örneğin aşağıdaki gibi göstergelerden hareket edilebilir:

- İhtiyaçlarını gidermek üzere yapılan yönlendirmeler öngörülen zaman içerisinde gerçekleşti mi? Örneğın sığınakta hazırlanan sosyal hizmet planında danışma merkezinden kaynaklı aksamalar oldu mu?
- Sığınak hizmetlerinden yararlanma derecesi nedir? Örneğın sığınak için başvuran kadınların talepleri ne ölçüde karşılanabildi?
- Sığınak sonrasında aldığı hizmetler nelerdir? Danışana tekrar ulaşıldı ve durumu hakkında bilgi alındı mı? İhtiyaçları doğrultusunda yönlendirme yapıldı mı?
- Sığınak desteğı sağlanamadığı durumlarda barınma ihtiyaçlarının karşılanması için yönlendirmeler yapıldı mı? Yönlendiril(e)meyen kadınlar oldu mu?
- Hukuki konularda bilgilendirilme ve destek için yönlendirme yapıldı mı? Toplumsal cinsiyet temelli şiddet ile ilgili kanuni hakları konusunda bilgilendirildi mi? Baronun Adli Yardım ya da Kadın Hakları Merkezi'ne yönlendirildi mi?

BÖLÜM IV

KADIN DANIŞMA MERKEZİNDE GÖRÜŞME İLKE VE YÖNTEMLERİ

1. Görüşmenin Hedefleri

Cinsiyet temelli şiddete maruz kalmış baskı ve tehdit altında bulunan kadının, ilk kez geldiği bir ortamda tanımadığı kişilerle ilişki kurması hiç de kolay değildir. Bu nedenle kadın danışma merkezine ya da sığınağa gelmiş olmasının ne denli değerli olduğu göz önünde bulundurulur. Bu kritik süreçte kurulacak dayanışmanın niteliği, kadının şiddetle mücadelelerinde önemli rol oynayacaktır. Görüşmelerde dikkat edilecek hususlara yakından bakalım:

Güvenli İlişki Kurma

Kadınlar ve varsa çocukları, yakın bir ilişki içerisinde (eş, baba, sevgili gibi) baskı, denetim ve korkutmayı içeren bir deneyim yaşamıştır. Bu nedenle insanlara yönelik güven duyguları önemli ölçüde zedelenmiş olabilir. Kendine ve diğer insanlara yönelik bu güvensizlik, şiddeti sonlandırmak için gerekli olan mücadele önünde engel teşkil eder. Bu kritik süreçte kadının sosyal çalışmacı veya gönüllü ile yaşayacağı şiddet içermeyen, olumlu ve güçlendirici ilişki tecrübeleri kendine ve diğer insanlara olan güvenini yeniden kurmasına yardımcı olacaktır. Bu nedenle kadınla güven temelinde bir

ilişki kurmak için çaba harcanmalıdır. Bu sebeple sosyal çalışmacı veya gönüllü, yapılamayacak şeyleri vaat etmekten kaçınmalı, görüşmelere yeterli zaman ayırıp ilgi göstermeli, verilen sözleri tutmalıdır. Görüşme için kararlaştırılan tarih ve saat çok gerekli olmadığı sürece değiştirilmemelidir. Değiştirilmesi zorunlu hallerde kadına değiştirilme gerekçesi açıklanmalıdır.

Farkındalık Artırma

Kadına yönelik şiddet, bireysel bir sorun değil; cinsiyete dayalı eşitsiz güç ilişkileri sonucunda ortaya çıkan yaygın, toplumsal bir sorundur. Kadınlar ataerkil cinsiyet rolleri nedeniyle şiddeti kendi yetersizliklerinin ya da hatalarının sonucu olarak yorumlayabilirler. Şiddetin bireysel bir sorun olmadığı, hiçbir koşulda hiç kimse tarafından hak edilmediğinin vurgulanması önemlidir. Görüşmelerde, şiddet uygulayanın kadın üzerinde kullandığı baskı ve kontrol stratejileri, şiddetle mücadelede dayanışmanın önemi gibi konularda farkındalık kazandırma amaçlanır.

Kadının Duygu ve Düşüncelerinin Farkına Varmasına Aracılık Etme

Mücadelenin ilk dönemlerinde kadınların kafası son derece karışık olabilir ve genellikle çelişkili duygular içinde olunur. Bu duygu ve düşüncelerin güvenli bir ortamda paylaşılması, kadınların kendilerini anlamaları ve şiddetin neden olduğu olumsuz duygu ve düşüncelerden kurtulmalarına yardımcı olur. Bu nedenle çalışma sürecinde kadınlar yargılanmadan ve suçlanmadan rahatça duygu ve düşüncelerini ifade ede-

bilmelidir. Görüşmelerde çelişkili duygular yaşamanın çok olağan olduğu, eşitsiz cinsiyet rolleri nedeniyle toplumsal destek bulmakta zorlanabileceği ama tüm bunlara rağmen şiddetsiz bir hayat yolunda ilk adımı atmanın çok değerli olduğu hatırlatılır.

Sorunların ve Çözüm Yollarının Tespitine Destek Olma

Dayanışma kurmanın temel hedeflerinden biri de kadınların içinde bulunduğu koşulların zorlayıcı ve pozitif taraflarını keşfetmelerini sağlamaktır. Güvenlik risklerinin değerlendirilmesi, ihtiyaçların tespit edilmesi, bir eylem planı yapılması ve uygulanması çalışma sürecinde mutlaka yer alır. Bu süreçte önemli olan kadınların karar verici olmasıdır, sosyal çalışmacı veya gönüllü sadece hukuki hakları ve destek mekanizmalarını aktarır. Eylem planı danışanla birlikte yapılır. Sosyal çalışmacı veya gönüllü görüşmelerinde kadınların etnik, sınıfsal, cinsel yönelim, mültecilik statüsünden doğan farklılıklarını her zaman göz önünde bulundurur. Eylem planı kadının bu farklılıklarını içerebildiği sürece gerçekçi olacaktır.

Güçlenme

Şiddet, kadının hem mücadele gücünü azaltan hem de mevcut gücünü fark etmesine engel olan bir süreçtir. Şiddet uygulayan, kadında zihinsel ve ruhsal olarak bir illüzyon yaratır; kadının her şeyi yanlış yaptığı, hiçbir şeyi beceremediği, kendi başına ayakta duramayacağı, kimsenin ona destek olmak istemeyeceği gibi olumsuz telkinlerde bulunur. Bu nedenle dayanışma sürecinde kadının bağımsız karar vermesi desteklenir, güçlü yönleri açığa çıkarılır ve dile getirilir, pozitif geribildirimlerde bulunulur, sosyal hayata katılımı teşvik edilir, kadınlar arasında dayanışma desteklenir. Dayanış-

ma sürecinin diğer amaçlarının, güçlenme amacına hizmet edeceği akılda tutulur.

Güçlenme perspektifi, kadınların özgüvenlerini ve özsaygılarını geliştirmelerine yardımcı olmak, gücü, becerileri, başarıları ve benzeri olumlu yönlerini vurgulayarak kadının kendisi hakkında olumlu düşünceler geliőtirmesini teşvik etmek gibi yaklaşımlar içerir. Her ne kadar, burada ifade edilen güçlenme, kişisel bir farkındalık süreci olsa bile, yine de toplumsal ve ekonomik mekanizmalar seferber edilerek desteklenir. Şiddetin ekonomik sonuçlarıyla başa çıkma ve kendi yaşamının kontrolünü ele geçirmenin önemi vurgulanır.

Harekete Geçmesi İçin Destekleme

Şiddet gören kadınların çelişkili duyguları ve örselenmiş özgüvenleri de kendileri için iyi olanın ne olduğunu bilmelelerine rağmen bunun için harekete geçmelerine engel olabilir. Bu süreçte kadının yanında olan, onun kararlarını destekleyen, kararlarını uygulamasında pratik önerilerde bulunan, kendini güçsüz hissettiği zamanlarda manevi olarak destek sunan bir kişinin varlığı son derece önemlidir. Dayanışma sürecinde, kadınların belirledikleri hedefler doğrultusunda harekete geçmeleri desteklenir.

2. Güçlendirici Bir Görüşme İçin Sosyal Çalışmacı veya Gönüllüde Olması Gereken Özellikler

Dayanışma, bu konuda yeterli donanıma sahip kişiler tarafından yürütülmesi gereken bir süreçtir. İyi bir dayanışma süreci için kişinin sahip olması gereken temel nitelikler şöyle sıralanabilir:

- Kendini iyi tanıması, maruz kaldığı şiddet deneyimleri

ile yüzleşmiş olması,

- Cinsiyete dayalı şiddet ve güç ilişkileri konusunda farkındalığının yüksek olması,
- Feminist ilkelerle hareket etmesi,
- Etnik, sınıfsal, toplumsal önyargılarının olmaması,
- Konu ile ilgili eğitim almış olması,
- Merkezin amaçlarını içselleştirmiş olması,
- Eşit ilişki kurması,
- Aktif dinleyebilmesi ve geribildirim vermesi,
- Sorun çözme becerilerine sahip olması,
- Destekleyici ve güven verici olması,
- Ayrımcı ve önyargılı davranmaması,
- Doğru zamanda doğru soru sorabilmesi,
- Kendi değerlerini dayatmaması,
- İyi bir gözlemci olması,
- Planlı olması,
- Gelişmeleri takip etmesi, kendini sürekli geliştirmesi.

Kadın danışma merkezinde görev alacak sosyal çalışmacı veya gönüllülerin kadınlara ilişkin aşağıdaki farkındalıklarla hareket etmesi oldukça önemlidir. Sosyal çalışmacı veya gönüllülerin kendileri ile ilgili farkındalıkları da olabildiğince eşit ilişki kurmalarını ve eşit bir dayanışma sürecini mümkün kılar.

- Kadınlar, kendilerine bağımlı olmaları öğretildiği için çoğu zaman yaşamlarının kontrolünü ele alamazlar. Karar verme ve kararlarını kabul ettirme eksikliğinden dolayı harekete geçme potansiyellerinin olmadığını düşünebilirler.
- Kadınlar cinsiyet temelli yönlendirildikleri için alternatifleri göremeyebilirler, bu yüzden de sınırlı davranışsal ve duygusal seçenekler söz konusudur.

- Genel olarak “süper anne, süper eş, süper çalışan” olamadıkları için kendilerine öfkeli dirler. Karşılama ları gereken beklentiler gerçekte olmak istedikleri ile çatıştığı için kızgındırlar. Gerçek öfkenin sebeplerine yönelmektense kendilerine kızarlar ve bu da yoğun olarak kadınların depresyona girme sebeplerindendir.
- Kadınların, kendilerini başkalarına bakmaya adanmaları ve kendileri ile ilgilenmemeleri nedeniyle kim oldukları ve neler yapabileceklerine ilişkin düşünmeye ihtiyaçları vardır. Yaşamları boyunca çok özverili olmuşlardır ve bağımsız biri olmayı düşünemeyip yaşama dair ne istediklerini bilmeyebilirler.
- Bağımsızlık ile bağıllığı dengelemek konusunda sıkıntı yaşarlar. Bağımlı olmak sürekli başka birine ihtiyaç duymak ve o kişinin kontrolünde olmak demektir. Bağımsız olmak ise kendi başına hayata devam edebilmektir. Feminist sosyal çalışmacılar kadının duygusal ihtiyaçlarına odaklanır ve aşırı bağımlı olmakla tamamen bağımsız olmak arasındaki farkı anlamasına yardımcı olurlar.
- Kadının kendi kararlarını alması konusunda güven eksikliği olabilir. Eğer bir kadının özgüveni düşükse, bağımsız hareket etmek konusunda az tecrübesi varsa, karar almak ve kendisini yönlendirmek konusunda zorluk çekmesi de normaldir (Dominelli, 2002).

Kadına yönelik planlanan sosyal çalışmada, feminist yaklaşımın benimsediği temel ilkeler her adımda geçerli olmalıdır. Sosyal çalışmacı ile başvuruda bulunan kadının ilişkisi eşitlik temellidir. Danışanın sorun ve meseleleri sosyopolitik bir bütün içinde değerlendirilir. Kadının yaşantısındaki güç ilişkilerinin değerlendirilmesine özel bir dikkat verilir. Sos-

yal çalışmacı veya gönüllü, ilgili yaşam deneyimlerini paylaşmaya açıktır. Destek süreci, güçlendirmeyi vurgular ve cinsiyetçilik, cinsiyet rolleri, kalıp yargıları, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, kadınlara ilişkin tavırları etkileyen sosyal ve tarihsel etkenlere ve kadının kendisini nasıl görmesi gerektiğine ilişkin bilinçlendirme sürecini kapsar. Kadının sürece aktif katılımı beklenir, güçlü yönlerine dikkat çekilir (Sheafor ve Horejsi, 2002: 95). Feminist sosyal çalışma ile kadınların biricikliğinden hareket edilir, geleneksel sosyal çalışma yaklaşımlarına eleştirel yaklaşılır (Herman, 1992).

Feminist sosyal çalışmanın özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Kadınların şiddetsiz yaşama hakkını temel almak,
- Kadınların kendileri hakkında konuşmasını desteklemek,
- Teorileri pratikle birlikte araştırmak,
- Her kadın için kişiliğine ve bireyselliğine saygı duyarak işbirlikçi çözümler bulmaya çalışmak,
- Kadınların katkılarına değer vermek,
- Sosyal gerçekle bağlantı kurabilmek için kadınların bireysel deneyimlerinden yararlanmak,
- Kadınların şiddet ile mücadele sürecinde aktif özneler olduğunu, hayatta kalan olduğunu farkında olmak.

3. Sosyal Çalışmacı veya Gönüllünün Farkındalığı

Feminist ilkelere dayanan bir sosyal hizmetin temel amacı kadını güçlendirerek toplumsal cinsiyet ile ilgili farkındalığını arttırmaktır. Dolayısıyla ilişki kurarken kadına güçlü yönleri hatırlatılır, başvuru sürecini başlatmanın kendisi için ne denli değerli bir başlangıç olduğu sürekli ifade edilir. Bu, "mağdur

kadın" anlayışından çıkışın başlangıç noktasıdır.

Kadın merkeze bir travma yaşıyarak ve çoğunlukla kendi ile ilgili özsaygısı düşmüş olarak başvuruda bulunur, bu yüzden görüşmeler sırasında kendi hayatına yönelik karar vermek istemeyebilir, "Sizce ne yapmalıyım?" diye sorabilir ve sosyal çalışmacı veya gönüllünün onun yerine karar vermesi beklentisi içine girebilir. Kadınların hayatları hakkında başkalarının karar aldıkları bir sistemde bu durum kadınlar için kolayca değişmeyecektir. Bu gayet normal olduğu kadar, baş etmesi zor bir durumdur. Sosyal çalışmacı, onun bu beklentisi karşısında farkına varmadan yönlendirme yapan ve hatta kurtarıcı rolüne giren birine dönüşebilir. Bu durumun önüne geçilmesi çok önemlidir. Zira ataerkil tahakküm ilişkisi içinde sıkışıp kalmış kadınlar da meslek elemanlarını bu yönde etkileyebilmektedir. Söz konusu durumdan kaçınmak için gerekli duyarlılığa ve bilgiye sahip sosyal çalışmacıların istihdamı son derece önemlidir.

Görüşme sırasında ortaya çıkabilecek hiyerarşik ilişkiden kaçınılması gerekir. Sosyal çalışmacı veya gönüllü ile kadın arasında güvene ve dayanışma duygusuna dayalı bir karşılıklı ilişki kurulmalıdır. Dayanışma desteği veren sosyal çalışmacı da aynı toplumda büyümüştür, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz kalmıştır. Sosyal çalışmacılar ve gönüllüler toplumsal yapı içinde kendilerine eşit bir yer bulan, büyüyen ve hayatlarını şiddetten bağımsız sürdüren kişiler değillerdir. Görüşmede kendi deneyimlerinden bahsedebilirler. Dolayısıyla, görüşmelerde dayanışma ilkesinin kullanılması, danışanın hem kendini kurban gibi algılamasını engeller hem de kendi yaşamı ve hayata dair algısı üzerinden maruz kaldığı ya da tanık olduğu şiddeti gözden geçirebilmesini sağlar. Dayanışma sürecinde, başvurana ilişkin gözlem ve de-

ğerlendirmeler son derece önemlidir. Sosyal çalışmacının gözlemlerini zaman zaman başvuran ile paylaşması kadının kendine ilişkin farkındalığının artmasına yardımcı olacaktır. Aynı zamanda sosyal çalışmacı kadının bu duygusal ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli tedbirleri alabilecektir.

Kadına uygulanan şiddetin kadınlık ve erkeklığe atfedilen değer ve buna bağlı güç eşitsizliğinin bir sonucu olduğunun fark edilmesi, şiddetle daha etkili mücadele yöntemlerinin geliştirilmesine katkı sunacaktır. Cinsiyete dayalı ayrımcılık, ruh sağlığını olumsuz etkileyen pek çok faktörle ilişkilidir. Cinsiyet temelli ayrımcılığa bağlı olarak kadınların, erkeklere oranla hayatlarına ilişkin daha az kontrole sahip olması ve kaynaklara ulaşmak bakımından dezavantajlı konumda bulunması, kadınların toplumsal yaşamda pek çok olumsuz durumla baş etmek zorunda kalmasına neden olmaktadır. Depresyon, anksiyete bozuklukları, psikosomatik semptomlar gibi psikolojik sorunları ortaya çıkaran düşük gelir, düşük sosyal statü, devamlı olarak başkalarının bakımından sorumlu olmak, cinsiyete dayalı şiddet gibi risk faktörleri, cinsiyet rolleriyle yakından ilişkilidir. Örneğin kadınların erkeklere oranla daha fazla cinsel şiddete maruz kalması ve buna bağlı olarak ortaya çıkan travma sonrası stres bozukluğu, kadınların kendilerine yüklenen roller nedeniyle güzel ve ince görünmek zorunda hissetmeleri ve buna bağlı olarak erkeklere oranla daha fazla görülen yeme bozuklukları, toplumsal cinsiyetle ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi açıkça ortaya koymaktadır.

Cinsiyet farklılıkları sağlığı şu açılardan etkilemektedir:

- Risk faktörlerine maruz kalma,

- Hastalıkların önlenmesi ve kontrolü konusunda bilgiye ulaşma,
- Hastalıkla ilgili deneyimler ve buna verilen önem,
- Kişinin kendisinin ve diğere aile üyelerinin sağlığını korumaya yönelik tutumları,
- Hizmetlerin kullanım örüntüleri,
- Bakım/tedavi kalitesine ilişkin algılar.

Şiddete uğrayan kadınların genellikle karar almakta güçlü çektii, önemli kararları tek başına almaktan kaçındığı gözlenir. Bu tür durumlarda kadınların sosyalleşme sürecinde başkalarına bağımlı yetiştirilmeleri, karar almalarına müsaade edilmemesi, girişken davranışlarının pekiştirilmemesi ya da cezalandırılması, erkeklere oranla kamusal hayattaki sorunlarla başa çıkma konusundaki pratiklerinin sınırlı olması gibi cinsiyete bağılı deneyimlerin kadınların karar alma sürecine etkisi mutlaka değerlendirilir. Kadınların bu rollerin etkilerinin farkında olması olumsuz sonuçlarla baş etmeyi kolaylaştırır. Sosyal çalışmacılar ve gönüllüler, kadınların kişisel noksanlık olarak algıladığı bu tür deneyimlerin toplum kadınlardan beklentilerinden doğduğunu belirterek deneyimlerini yeniden kavramsallaştırmalarına yardımcı olur.

Cinsiyetlerinin yanı sıra kadınlar, üye oldukları sosyal gruplar veya özellikleri nedeniyle de ayrımcılığa maruz kalmış olabilir. Bu nedenle sosyal çalışmacı ve gönüllülerin farklı kimliklere veya özelliklere bağılı muhtemel riskli ve koruyucu deneyimler ve bu deneyimlerin kadınlar üzerindeki etkilerine ilişkin farkındalığının olması farklı ihtiyaçlara sahip kadınlar açısından önemlidir. Sosyal çalışmacı ve gönüllüler, farklılaşan ve kadınlara özgü olan kürtaj, doğum sonrası depresyon, menopoz, meme kanseri gibi deneyimlerin kadınlar

üzerindeki etkileri konusunda bilgi sahibidir, ayrıca kadınlara özgü deneyimler hakkında daha fazla bilgi üretilebilmesi için bu tip konuları içeren araştırmalara öncelik tanınır.

Sosyal çalışmacı ve gönüllülerin, kadınlara inisiyatif veren ve kadınları güçlendirici uygulamaları tercih etmeleri yerinde olacaktır. Uygulamalarda, toplumsal yaşamdaki iktidar ilişkilerini devam ettirmeyen ve kadınların sürece aktif katılımını sağlayan yaklaşımların sergilenmesi güçlenme amacına hizmet edecektir, merkezin "kadının iyiliği için" kadın adına karar veren bir işleyişe sahip olmasının engellenmesi gibi.

Kadınlara yönelik uygulamalarda kadınların içinde bulunduğu koşullar ve sahip oldukları özelliklere bağlı genellemelerden kaçınılır. Cinsiyete dayalı ayrımcılığın kadınlar üzerindeki etkilerinin benzerlik gösterdiği unutulmadan her kadının kendine özgü benzersiz deneyimlere sahip olduğu hatırlanır. Sosyal çalışmacılar, kadın dayanışmasının kadınlar üzerindeki güçlendirici etkilerinin farkındadır. Uygulamalarında bu tür dayanışma deneyimlerini teşvik edicidir.

Sosyal çalışmacılar, kadınlara yönelik uygulamalarında, kadınların içinde bulunduğu kültürel ve politik koşulları dikkate alır. Örneğin farklı bir şehirden gelmiş olan kadının yaşadığı coğrafyanın, kültürün ve politik koşulların kadınların başkalarına güvenmek konusundaki fikirleri üzerindeki etkileri göz önünde bulundurur. Başvuruda bulunanın cinsel yönelimi, cinsel kimliği, etnik kimliği, sınıfsal özellikleri, mültecilik statüsü nedeniyle yaşadığı deneyimlerden hareket edilir. Böylece kadınların farklılıkları göz önünde bulundurulduğunda güven ilişkisi hızlı kurulacak, kadının güçlenmesi mümkün olacaktır.

Sosyal alıŐmacılar, sosyal kaynaklara ulaŐmanın kadınları güçlendirici etkisinin farkında olup kadınları bu kaynaklar hakkında bilgilendirilir. Merkezlerde kadınları eğitimler, kurslar, konferanslar, iş olanakları, geziler, spor alanları, ilgili dokümanlar vb. hakkında bilgilendirecek bir mekanizma vardır. Merkez alıŐanlarının bu tür faaliyetler hakkında bilgi sahibi olmaları bu yöndeki bilgilendirmelerini daha somut ve ulaŐılır kılacaktır.

Sosyal alıŐmacılar, merkezde ayrımcılıkla, Şiddetle, kültürel farklılıkları yok sayan ya da geleneksel cinsiyet rollerini pekiştiren uygulamalarla karŐılaŐtıŐında müdahale ederler. AŐırlıklı olarak kadınlara çocuk bakımı konusunda eğitimler organize edilmesi, mesleki kursların belli bir alana sıkıŐtırılması, kadın adına karar alınması ve kadını çalışanlara baŐımlı hale getirecek uygulamalar bu tür müdahale edilmesi gereken uygulamalara örnek olarak gösterilebilir.

Cinsiyete dayalı ayrımcılıŐı sonlandırmayı amaçlayan çalışmalara katılır. Sosyal çalışmacının kadınları özgürleŐtiren ve güçlendiren politikaların üretilmesi ve uygulanması için çaba harcaması, bu alandaki deneyimlerini paylaşması, bu yönde araştırmalar yapması kadınların güçlenmesinin önündeki dışsal etkilerin azaltılmasına katkıda bulunacaktır.

4. Dayanışma Sürecindeki İlkeler

Kadınlarla sürdürülecek çalışmalarda dayanışmak için tüm çalışanlar aŐaŐıdaki feminist sosyal hizmet ilkeleri üzerinde ortaklaŐmalıdır (Dominelli, 2002):

- Kadınların farklılıklarını tanımak,
- Kadınların güçlerini deŐerli kılmak,
- Farklı kadın grupları arasında farklılıŐın eşitsiz güç

ilişkileri için bir temel olmasını önlemek için ayrıcalıklar-
rı ortadan kaldırmak,

- Yaşamlarının tüm boyutlarında kadınların kendi kararlarını verebilmede aktif olduğunu göz önünde tutmak,
- Birey olarak kadınların sosyal koşullar içindeki yerini belirleme, birey ve kolektif birim arasındaki karşılıklı bağlantıyı onaylamak,
- Kadınlara, kendi ihtiyaç ve problemlerine buldukları çözümleri ifade edecekleri bir alan sağlamak,
- "Kişisel olan politiktir" ilkesi ile hareket etmek,
- Bireysel güçlük ve sıkıntıları genel konular olarak yeniden tanımlamak,
- Kadınların ihtiyaçlarını yaşamlarının her alanında başkalarıyla etkileşimlerde bulunan diğer tüm insanlar gibi ele almak,
- Kadınların maruz kaldıkları şiddetin toplumsal bir sorun olduğu bilinciyle hareket etmek.

Gizlilik ve Güvenlik: Destek sürecinde gerçekleşen hiçbir uygulama kadının güvenliğini tehlikeye atmaz Bunun için risk analizi ve güvenlik planları mutlaka yapılır, kadının izni olmadan hiçbir bilgi kimse ile paylaşılmaz.

Tarafılık: Şiddet karşısında tarafsız olmaya çalışmak, kaçınılmaz bir biçimde güçlü olanın tarafında olma sonucunu doğurur. Sosyal çalışmacı, şiddete maruz kalan kadının tarafında olduğunu ve şiddeti hiçbir koşulda onaylamadığını açıkça ifade eder, gösterir.

Ayrımcılık Yapmama: Destek süreci, adil bir süreç olmalıdır. Sosyal çalışmacı hem çalıştığı kurumun kaynaklarını hem

de kendi zamanını ve enerjisini herkes için dengeli biçimde kullanır. Sosyal çalışmacının ayrımcılık yapması durumunda kadınlar ve çocukların adalet duygusu sarsılabilir. Bu da değersizlik duygusunun derinleşmesine neden olabilir.

Farklılıkları Tanıma: Kadınlar cinsel kimlikleri, sınıfsal pozisyonları, etnik kimlikleri, mültecilik statüleri ile daha dezavantajlı konumlarda olabilirler. Toplumsal cinsiyet diğer kimliklerle iç içe geçmiş bir şekilde yaşanır. Dayanışma sürecinde tüm bu farklılıklara kesişimsel bir yaklaşımla bakılır. Bu bakış açısı toplumsal cinsiyet rollerinin işaret ettiği soyut kadın erkek ikiliğinden sıyrılmamızı sağlar. Farklılıklarını açıkça ifade edebilme olanağı bulan kadın, kendi bilincini daha bütünlüklü bir şekilde kavrar ve bu durum farkındalığının artmasına zemin hazırlar.

Güçlenmenin Desteklenmesi: Kadınları sosyal çalışmacı veya gönüllülere bağımlı hale getirecek her türlü uygulamadan kaçınılır. Kadınlar karar alma ve kararlarını uygulamaları konusunda desteklenir. Sosyal çalışmacı asla kadın adına karar almaz.

Eşit İlişki: Kadın danışma merkezleri yardım kuruluşları değil, toplumsal bir sorun olan kadına yönelik şiddete karşı örgütlenmiş direnme ve dayanışma mekanizmalarıdır. Sosyal çalışmacı kendini kurtarıcı olarak görmez. Aynı şekilde, zavallı bir kadına yardım eden kişi olarak da algılamaz. Kadınlarla her zaman eşit ve dayanışma temelinde ilişki kurar.

Kadının beyanı esastır: Ataerkil toplumsal cinsiyet ilişkileri nedeniyle kadınlar maruz kaldıkları şiddetin sebebi olarak görülürler. Yaşadıkları şiddeti dile getirdiklerinde yargılanır-

lar, yalan söyledikleri düşünülür. Bu durum özellikle cinsel şiddet için geçerlidir. Bu nedenle görüşmeler kadının beyanı üzerinden şekillendirilir. Sorgulayıcı, yargılayıcı bir tavır söz konusu olamaz. Kadınların ataerkil toplumsal cinsiyet ilişkileri nedeniyle maruz kaldıkları şiddeti dile getirmeleri zaten başlı başına zor bir deneyimdir. Bu zorluğun farkında olarak hareket edilir, kadınların anlatımları esas alınır, şüpheci, ispat bekleyen tavırdan uzak durulur.

5. Dayanışma Sürecinin Aşamaları

Değerlendirme: Sosyal çalışmacı veya gönüllüler, feminist ilkeler ışığında ilk görüşmeyi gerçekleştirdiğinde kadının risk durumu ve ihtiyaçlarını tespit eder. Bu ihtiyaçların hangilerinin öncelikli olduğu birlikte belirlenir. Kadını zorlayacak ve destekleyecek koşullar ortaya konur, gerekli bilgilendirme yapılır.

Planlama: Kadının ihtiyaçlarının hangi kişiler/kurumlar tarafından nasıl karşılanacağı, ne zaman karşılanacağı belirlenir. Kadınlar bu sürece aktif biçimde katılır ve karar verici konumdadır. Eğer risk yüksekse ve karmaşık sorunlar var ise ekip halinde çalışmak yararlı olabilir.

Uygulama: Kadınlarla birlikte oluşturulan plan uygulamaya konur. Uygulamada şiddet tehdidi, uzaklaştırma kararının ihlali gibi acil sorunların çözüme kavuşturulmasında öncelik gösterilir. Planlar koşullara göre esneklik gösterebilir. Uygulamada mutlaka ilgili kurumlarla iş birliği yapılmalı, süreci mümkün olduğunca kadının yürütmesi sağlanmalıdır. Planın etkin bir şekilde uygulanması için kadın ve sosyal çalışmacı arasında iyi bir iletişim kurulur.

İzleme ve Değerlendirme: Kadının uyguladığı planla ilgili bilgiler raporlanır. Kadınların hangi amaçlara ulaőtıęı, hangilerine ulaşamadığı belirlenir. Karşılaşılan güçlükler ve bunlarla nasıl baş edildiği değerlendirilir. Bu değerlendirme, bundan sonraki başvurularda uygulanacak planlara da katkı sunar, deneyim birikimi sağlar. Böylece merkez, Şiddet ile mücadelede kurumsal aksaklıkları daha iyi tespit eder. Her birey biricik olduğu için bu deneyimler kadınların güçlendirilmesi zeminini zenginleőtirmiş olur.

6. İlk Görüşme

Psikososyal destek çalışmasının birinci ve en önemli adımı, feminist ilkelerden hareketle gerçekleştirilen ilk görüşmedir. İlk görüşme, güven kurulması bakımından son derece önemlidir. Görüşmeyi yapan kişinin yeterliliği, duyarlılığı, görüşmenin gizliliği konusunda kadının detaylı biçimde bilgilendirilmesi, gerekli gizlilik protokollerinin yapılması, görüşme yapılan yerin güvenli ve rahat olması, varsa, kadının çocukları için güven duyacağı bir ortam sağlanması önemlidir. İlk görüşmeyi yapan sosyal çalışmacı, kadını dikkatle dinlemeli, yargılamamalı ve ihtiyaçlarını belirlemelidir. Görüşmede kadının beyanından hareket edilir.

Görüşme Ortamı: Görüşme ortamı resmîyetten uzak, rahat, aydınlık ve gürültüsüzdür. Konuşulanlar dışarıdan duyulmamalıdır. Görüşme odasında masa bulunur, karşılıklı koltuklarda oturulur. Bu kadına eşit bir ilişki içerisinde olduğunu hissettirecektir.

İlk Karşılaşma ve Güven Oluşturma: Sosyal çalışmacı kendini tanıtır, merkezdeki rolünü, yapılan görüşmenin amacını ve bundan sonraki sürecin nasıl takip edileceğini net bir

biçimde ortaya koyar, kadının bu konularla ilgili sorularını yanıtlar. Merkezin faaliyet alanını net bir şekilde açıklar, bu, danışanın karşılanamayacak beklentiler içerisine girip hayal kırıklığına uğramasını engeller. Bahsedilenlere ek olarak, gizlilik, çalışmalar sırasındaki haklar, kayıt tutma gibi diğer hususlarda bilgi verilir, kayıt tutmak için izin istenir. Bilgilendirilmiş onam olarak adlandırılan bu izin, sözlü yapılabileceği gibi yazılı da yapılabilir. Görüşme sırasında sıcak ve samimi olunmalıdır. Sosyal çalışmacı/gönüllü kadını tanımaya ve içinde bulunduğu durumu anlamaya yönelik sorular sorar. Sorular açık uçludur. Zorlayıcı sorulardan kaçınılır, yanıtlaması için ısrar edilmez. Kadının anlattıkları dikkatle dinlenir, söz ve mimiklerle dinlendiği gösterilir, göz teması kurulur; fark edilen kaygı ve korkuları hakkında konuşulur, güven verilir. Sosyal çalışmacı bu süreçte kendi düşünce, duygu ve tepkilerini de inceler.

Duygusal Boşalma: Kadınların yaşadıklarını detaylı olarak anlattığı, korkularını, kaygılarını, üzüntüsünü, beklentilerini paylaştığı aşamadır. Bu süreçte fazla soru sorulmaz, yönlendirici olmaktan kaçınılır. Ağlamasına, duygularını çekinmeden ifade etmesine imkân tanınır. Anlattıkları sorgulanmaz. Bu süreçte sosyal çalışmacı suskun kalarak kadının duygularını açıkça ifade edebilmesine zaman tanır. Yaşadığı olumsuz deneyimleri paylaşmanın ne denli zor bir durum olduğu ile ilgili empati yapar ve bu tutumunu kadına hissettirir. Sosyal çalışmacı sabırlı, sakin ve destekleyicidir.

Şiddeti ve Mevcut Durumu Tanımlama: Kadının maruz kaldığı şiddetin boyutları ve riskleri anlaşılmaya, baş etme yöntemleri tanımlanmaya çalışılır. Maruz kalınan olumsuz deneyimlerin açıkça şiddet olarak tanımlanması, ne tür bir şiddet olduğunun belirlenmesi son derece önemlidir. Ataer-

kil toplumsal cinsiyet ilişkileri nedeniyle kadınlar yaşadıkları şiddet deneyimlerini "kader" gibi nitelemelerle katlanmaları gereken bir durum olarak görebilir. Maruz kaldıkları deneyimlerin açıkça şiddet olarak tanımlanması, şiddeti önlemeye ve şiddetten korunmaya yönelik hukuki haklarının olduğunun ve şiddetin toplumsal bir sorun olarak görüldüğünün söylenmesi son derece önemlidir. Bu tutum, kadını güçlendirir, yargılanmadığını, anlaşıldığını hissettirir. Özellikle cinsel şiddete maruz bırakıldıklarında kadınlar kendilerini suçlama, sorumlu görme eğilimindedirler. Şiddetin hiçbir gerekçesi olmadığı, kadının hangi eylemde bulunmuş olursa olsun şiddetin sebebinin kendisi olmadığı, kadının rızası dışındaki tüm cinsel temaslara şiddet olduğu, hukuken suç teşkil ettiği vurgulanır.

Neye ihtiyacı olduğu, kimlerden destek alabileceği, durumu nasıl algıladığı tespit edilir. Riskleri değerlendirilir, acil sorunlar birlikte tanımlanır. Bu süreçte kadının kendini suçlamasına izin verilmez. Bu aşamada kadınlar genellikle konuyla ilgili çok fazla şey anlatır, dağılırlar. Bu doğal karşılanır, kadının kendini ifade etmesi desteklenir. Zaman zaman sorulacak sorular kadının soruna odaklanmasına yardımcı olacaktır.

Alternatifleri Ortaya Koyma: Kadının kendini dinlemesi ve düşüncelerini berraklaştırabilmesi için zamana ihtiyacı olacaktır. Acele çözüm önerileri sunmaktan kaçınılır, öncelikli olarak acil ihtiyaçların neler olduğu ve bunların nasıl giderilebileceği tespit edilir. Kısa vadeli çözümlere odaklanılır, kadın destek alabileceği mekanizmalar hakkında bilgilendirilir. Kadının mevcut seçenekleri değerlendirmesine destek olunur, her bir seçeneğin artı ve eksileri değerlendirilir. İsteddiği zaman tekrar merkeze ulaşabileceği, acil durumlarda çekinmeksizin araması gerektiği bildirilir. Kadınlar, şiddet sonra-

sı yaşadıkları duygusal karmaşa nedeniyle karar vermekte zorlanırken merkeze geldiğinde kendisinden net bir karar beklendiğini, net bir karar vermediği, hatta süreci yarıda bıraktığı için yargılanacağını düşünebilir. Kadına kararlarına saygı duyulduğu, asla yargılanmayacağı, hayatı adına karar verecek tek kişinin kendisi olduğu sürekli ifade edilmelidir. Kararsızlık yaşadığı anlarda yaptığı seçimler sorgulanmaz, merkezin rolü destekleyicidir. Yani kadın kararsızlıklar yaşasa da ihtiyaç duyduğu, kararlı olduğu anda tekrar güvenle merkeze başvuruda bulunabilmelidir.

Sonuçlandırma: Son aşamada kadının görüşme sonunda ne düşündüğüne ve nasıl hissettiğine odaklanmak gerekir. Mümkünse kadının görüşmeyi özetlemesi sağlanır, bir karar aldıysa, bu kararın uygulama adımları gözden geçirilir. Merkezin kadına hangi aşamalarda destek olacağı net bir şekilde belirtilir. Gerekliyse bir sonraki görüşme için iki gün sonra ya da bir hafta sonra gibi bir tarih belirlenir.

7. Görüşmelerde Kullanılabilecek Teknikler

Aktif Dinlemek

Aktif bir şekilde dinlemek görüşmelerde kurulacak ilişkinin temelini oluşturur. O zamana kadar sık yaşadığı yalnızlık duygusunu bu görüşme sırasında yaşamaması, onu duyduğunuzu ve anladığınızı hissetmesi gerekir. Ancak bunu yaparken nasihat vermekten, suçlayıcı tepki göstermekten, ona kendisini çaresiz hissettirmekten, ya da onun sorumluluklarını üstlenmekten kaçınmak gerekir. Onu anladığınızı ona hissettirdiğinizde iletişim yolları önemli ölçüde açılmış demektir.

Odaklanmak

Sosyal alıŐmacı veya gönüllünün görüşmelerde dikkatini vermesi kadına ve yaşantısına verdiğiniz değeri hissettiren ilk mesaj olup, aılmasını, sorununu anlatmasını teşvik eder. Varlığına saygı duyduğunuzu, onu destekleyebileceğinizi göstermek için gülümsemeniz, göz kontağı kurmanız, söylediklerini yer yer kadının kendi ifadelerini de kullanarak özetlemeniz olumlu etki bırakır. Ancak sabit bir Şekilde bakmak, özellikle kadın bakmaktan kaınıyorsa sakıncalıdır. Böyle durumlarda ona zaman zaman bakıŐlarınızı yöneltmeniz gerekir.

Fiziksel temas onun izin verdiği oranda olmalıdır. Maruz kaldığı Şiddet nedeniyle fiziksel temas kurmaktan kaçınabilir ya da fiziksel temasın olmadığı bir görüşmeyi mesafeli ve soğuk olarak değerlendirebilir. Bu sebeple sosyal çalışmacı kadının tepkilerini dikkatlice gözlemleyerek ona göre hareket eder. Görüşme sırasında kollarını açık tutmak gibi iyi dinleme göstergesi olan mimik ve jestlerle onu dikkatle dinlediğini ve önemseydiğini hissettirir.

Empati

Kendinizi karşı tarafın yerine koyup, olayları onun bakış açısından görmek, algılamak ve o bakış açısını yansıtmaktır. Önemli olan kadının bakış açısını kavrayabilmektir; kadının cinsel yönelimi, sınıfsal pozisyonu, etnik kimliği ve mülteci-lik statüsü gibi farklılıkları değerlendirmeye katılır. Empatinin, kendini karşısındaki gibi görüp, onun yaşadığı duyguları hissetmek olan sempatiye dönüşmemesine dikkat edilir, çünkü sempati veriminizi düşürebilecek, objektifliğinizi zedeleyecek bir duygudur.

Geri Yansıtma

Karşınızdakine "seni anlıyorum" mesajını vermeye yönelik yöntemlerdir:

Tekrarlama/Tekrarlatma

Son cümlesini benzer şekilde özetleyerek kendisine söylemek. Örneğin "Ne yapacağımı bilemiyorum, çok şey denedim."

"Ne yapacağınızı bilemiyorsunuz, çok şey denemişsiniz."

Anlatılanı Bölme

İlgisiz şeyler anlatıldığında, benzer şeyleri grupta, öncelikli şikâyeti öne çıkarma, onun ya da sizin en iyi çözebileceğiniz sorunu öne çıkarma şeklinde bir yönlendirmede bulunmak gerekir.

Soru Sorma

Görüşme esnasında sorunun soruluş şekli, zamanlaması ve yoğunluğu önemlidir. Soru sorma konusunda aşağıdakilere dikkat edilmelidir:

- Spesifik bilgiye yönelik olarak sorulur. Örneğin "Kaç kişi yaşıyorsunuz?", "Ücretli bir işte çalışıyor musunuz?", "İş dışında ayrı bir gelir kaynağınız var mı?"
- "Evet-hayır" yerine açık uçlu, anlatmayı teşvik edici sorular sorulur.
- Sorular net ve anlaşılır olmalıdır.
- Çelişkili mesajlar verilmemeli, suçlayıcı, itham edici bir dilden kaçınılmalıdır.

- Birbiri ardına soru sorulmaz.
- Kadının kendisini istediği biçimde ifade etmesine olanak tanınır.

Sessizlik

Başlangıçta, ürkütücü gelen ancak, bazen doğal olarak yaşanan, kimi zaman karşı tarafın sorulan sorunun cevabını düşündüğü, kendini, düşüncelerini ve söyleyebileceklerini toparlamaya çalıştığı bir zaman dilimidir. Kimi zaman da konuşmaya zorlayan bir baskı unsurudur. Bu nedenle gerektiğinde bilinçli olarak sessiz kalmanız yararlı olacaktır.

Sisleme

Eleştiri ve saldırılara hedef olduğunuzda kullanabileceğiniz bu yöntem savunmaya geçmek yerine gelen eleştiri ve suçlamaların içinden aynı fikirde olduğunuz bir kısmını alıp onu geriye yansıtmaktır.

Örnekler Verme

Benzer durumda işe yarayış yöntemleri içeren örnekler verilebilir. Bu yöntem çok dikkatli kullanılmalıdır, zira her kadının içinde bulunduğu durum ve yaşadıkları kendine özgüdür, karşılaştırılmaması gerekir. Şiddet ile mücadele konusunda rekabetçi bir tutum veya kadını güçsüz hissettirecek nitelikte olmamalıdır. Aksine yaşadığı sürecin zor bir süreç olduğu sıkça ifade edilirken şiddetin toplumsal bir sorun olduğunu vurgulayan ve şiddet ile mücadelenin kadınları güçlendiren bir deneyim olduğuna dair örnekler verilebilir.

8. Mülteci Kadınlarla Yapılacak Görüşmelerde Nelere Dikkat Edilir?

Mülteci kadınlar çoğunlukla kendi ülkelerinden başka bir ülkede yaşamının zorluklarını deneyimlemektedirler. Başvurularına neden olan şiddet dışında mülteci olmaktan kaynaklanan zorluklar, görüşme süresince sosyal çalışmacı tarafından göz önünde bulundurulmalıdır. Danışan kendini güvende hissetmeli, vatandaşlık sahibi olanlarla aynı muameleyi gördüğünü bilmelidir. Ancak bu şekilde eşitlikçi bir görüşmenin temelleri atılabilir, daha önce bahsedilen görüşmelere dair dikkat edilmesi gereken noktalar burada da geçerlidir.

- Eğer mümkünse sosyal çalışmacı mülteci kadınlarla aynı dili konuşuyor olmalıdır. Yani merkezde Arapça, Farsça gibi dilleri bilen sosyal hizmet uzmanları yer alır.
- Türkçe yapılacak görüşmeler için sosyal çalışmacı dil farklılığının yaratacağı zorlukların farkında olmalı, ona göre hareket edilmelidir.
- Görüşmenin başlangıcında kadınların farklı kimlikleri olsa da benzer şeyleri yaşadıkları için ortaklaştıkları vurgulanır. Başvuruda bulunan kadına mülteci olmasından kaynaklanan önyargılarla karşılaşmıyacağı bir ortamda olduğu hissettirilir.
- Kültürel farklılıklar ayrımcılık içerecek şekilde asla kullanılmaz. Örneğin "Suriyeliler çok çocuk yapıyor."
- Sosyal çalışmacı ve kadın arasında vatandaşlık bağı sahibi olmaktan kaynaklı eşitsizliği aşabilmek için sosyal çalışmacı çaba sarf etmelidir. Mültecilik deneyiminin üstelik de kadın olarak yaşamının ne denli zor olduğunu bildiğini hissettirir.

- Kadın, mültecilik kimliğinden kaynaklanan zorluklarla baş edebilmesi güçlendirici ifadelerle desteklenir.
- Kültürel farklılıkların olabileceği fakat maruz kalınan Şiddetin bu farklılıklar ile ilgisi olmadığı vurgulanır.
- Hakları konusunda kadın açık bir şekilde bilgilendirilir.

9. Tercüman ile Birlikte Çalışırken Nelere Dikkat Edilir?

Başvuruda bulunan kadın ve sosyal çalışmacının aynı dili konuşmasının mümkün olmadığı durumlarda görüşmeler tercümanlar eşliğinde yürütülebilir. Tercüman ile yürütülen görüşmelerde tercümanın rolü sosyal çalışmacı kadar önemlidir. Bu sebeple tercüman ile birlikte yürütülecek çalışmaların ön çalışmalarla desteklenmesi gerekir.

- Tercümanın toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve ayrımcılığının farkında olması beklenir. Aksi hallerde merkez içerisinde ve dışındaki eğitimlerle tercümana destek olunur.
- Kadınların kendilerini ve yaşadıkları Şiddet deneyimini ifade ederken daha rahat hissedebilmeleri için mümkünse tercüman kadın olarak seçilir.
- Dil birliği görüşmelerde önem kazanır. Görüşmede hedeflenen dildeki kavramlar ile Türkçedeki karşılıkları önceden belirlenir. Örneğın Türkçedeki bayan ve kadın sözcüklerini ele alalım. Bayan sözcüğü kadının cinselliğini örten ataerkil bir niteleme iken kadın sözcüğü cinsiyet eşitliğinden yana olan tutumu vurgular ve feminist mücadele ile kullanımı yaygınlaştırılmıştır. Hedeflenen dilde diŐil olanı ifade eden sözcükler önceden tartışılarak, kültürel anlamları temel alınarak görüşme-

de kullanılacak temel kavramlar belirlenir.

- Görüşme esnasında tercüman âdetâ kadının sesi gibi hareket eder. Sosyal çalışmacının ve kadının sözlerini bire bir çevirir. Kendi başına soru sormaması, yorum yapmaması gerekir.
- Sosyal çalışmacı hem kadın hem tercümanla dengeli bir biçimde göz kontağı kurar.
- Tercüman eşliğinde yürütülen görüşmeler ortak dilin kullanıldığı görüşmelere göre daha uzun sürecektir. Bu sebeple sosyal çalışmacı süre kısıtını göz önünde bulundurarak hareket eder.
- Danışanın öyküsü alınırken tarihlere, kişilere, talep ve beklentilere dikkat edilir. Sosyal çalışmacı emin olmadığı bilgileri tercüman aracılığıyla teyit eder.
- Görüşmede çeviri yapılacak hedeflenen dilde kadın danışma merkezinin nasıl bir yer olduğu, ne tip çalışmaları yürüttüğü, nasıl işlediğine dair tercüman kısa bir giriş konuşması hazırlar.
- Görüşmeler mümkün olduğunca yüz yüze sürdürülür. Bu iletişimi kolaylaştıracaktır. Yüz yüze görüşme imkânı olmayan durumlarda tercüman kendini ve danışma merkezini kısaca tanıtarak konuşur, bire bir ardıl çeviriyi sürdürür.
- Mültecilerle ilgili çalışmalar çok dinamik bir çalışma alanıdır. Mevcut sivil toplum örgütlerinin destekleri sürekli güncellenir. Hukuki çerçeveye dair yapılan değişiklikler sürekli takip edilir. Tercüman yeniliklerden haberdar edilmeli, gerekirse eğitimlerle bilgileri güncellenmelidir.

10. Telefonla Yapılan Başvurularda Nelere Dikkat Edilir?

Kadınlar çoğu durumda kadın danışma merkezlerine tele-

fonla başvuru yapmayı tercih eder. Bunun çeşitli nedenleri vardır:

- Kadınların şahsen başvurmaya hazır olmaması: korkması, çekinmesi, utanması,
- Danışma merkezinin kadının yaşadığı bölgeye uzak olması, merkeze nasıl geleceklerini bilmemeleri,
- Evden çıkmalarına izin verilmemesi,
- Bir kuruma doğrudan başvuru yapmaktan çekinmeleri,
- Yaşadıkları duygusal kararsızlık nedeniyle doğrudan yüz yüze iletişim kurmaktan çekinmeleri.

Sosyal çalışmacı, kadınların telefonla başvuru yapmalarının ardındaki çekincelerin farkında olarak hareket eder. Bu görüşmenin kadın açısından şiddet ile mücadelede atılan ilk adım olduğu, kendini güvende hissetmesi, cesaretlendirilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Merkezde telefon ile başvuru alan sosyal çalışmacıların tecrübeli olması ve görüşme tekniklerine hâkim olması gerekir. Telefon ile başvurular sırasında:

- Sosyal çalışmacı öncelikle kendini ve danışma merkezini tanıtmalıdır. Bu, kadına güven verirken diğer yandan kendini endişe duymaksızın ifade edebilmesini kolaylaştırır.
- Sosyal çalışmacı sakin ve güven verici bir ses tonuyla konuşur.
- Öncelikle başvuran kişinin anlattıklarını dinler.
- Kadın ile ilgili şiddet tehdidi, uzaklaştırma kararı ihlali, yaşamına yönelik bir tehdit gibi acil bir durum olup olmadığını öğrenir.
- Kadının güvenliğine ilişkin sorular sorar.

- Kadının hukuki durumu, eğer varsa dava süreci, içinde bulunduğu ekonomik koşullar gibi somut bilgiler edinir.
- Görüşmeyi aceleye getirmeyerek konuşma için gerekli zamanı ayırır.
- Kadının ihtiyaçlarını ve beklentilerini anlar, ne yapmak istediğini kendisine sorar.
- Kadının beklentileri ve hedefleri doğrultusunda sahip olduğu hakları aktarır. Bu hakları nasıl kullanacağına ilişkin net bir şekilde bilgi verir. Örneğin 6284 Sayılı Kanun başvurusunda bulunacak ise başvuru yöntemini açıkça aktarır.
- Olası şiddet tehdidine yönelik acil durumlar için önerilerde bulunur. Örneğin banyo, mutfak gibi kesici aletlerin olduğu yerlerden uzak durmasını, güvendiği bir komşusuna gitmesini, karakolu aramasını söyleyebilir.
- Kadına imkânı varsa danışma merkezine gelerek yüz yüze görüşmeyi önerebilir.
- Şiddet tehdidi gibi acil bir durumda evden ayrılmadan önce kimlik belgesi gibi yanında alması gereken gerekli belgeleri hatırlatabilir.
- Tekrar iletişim sağlamak için numarasını sorulur. Merkezin kendisi ile iletişime geçmesini isteyip istemeği öğrenilir. Şiddet uygulayan kişinin bir şekilde bu görüşmelerden haberdar olması kadını şiddete daha açık hale getirebilir. Dolayısıyla iletişimin kurulup kurulmayacağını, kurulacak ise şeklini ve zamanını kadın belirler. Kendine ait bir telefon olmadığı durumlarda ona ulaşılabilecek bir telefon numarası istenir.
- Kadının can güvenliği tehlikede ve evden çıkamayacak durumdaysa adresi olarak polis aranır, durum aktarılarak kadının güvenli bir yere getirilmesini sağlar.
- Görüşme kaydedilir. Birçok kurum telefonla ya da yüz

yüze başvurular için ayrı form tutmayabilir.

- Kadının uzak bir yerden araması ihtimaline karşı yönlendirilebilecek merkezlerin ve adreslerin yazılı olduğu bir liste telefonun yakınında bulundurulur.
- Kadına verilecek bilgilerin, yapılacak yönlendirmelerin güncel ve geçerli olmasına dikkat edilir.

11. Çocuklarla Çalışma İlkeleri

Kadın danışma merkezleri temel olarak toplumsal cinsiyet temelli şiddet ile mücadele eden kurumlardır, sınırlı kaynaklarla çalışır. Bu sebeple çocuklar için ayrı bir çalışma yapma imkânlarına sahip olunamayabilir. Diğer yandan kadınların "anne", eş" kimlikleri ile sınırlandırıldıklarının farkındalığıyla, kadın bağımsız bir birey olarak görülmelidir.

Toplumsal cinsiyet temelli şiddetten kadınlar kadar, çocuklar da zarar görebilir. Eğer danışma merkezinin imkânı varsa çocuklara yönelik çalışmalar yapılabilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, merkeze çocuğu ile gelen kadının "annelik" kimliğinin görmezden gelinmemesi diğer yandan kadınla sadece annelik kimliği üzerinden ilişki kurulmamasıdır. Dolayısıyla çocuklara yönelik yapılacak çalışmalarda son derece dikkatli olunmalıdır.

Danışma merkezine gelmek, bir kadın için çoğu zaman, şiddet ile mücadelede atacağı ilk adım olarak devrim niteliğindedir, fakat bu durum çocuk için söz konusu olmayabilir. Çocukların şiddete tanık olma nedeniyle travma yaşadıkları, onların da şiddet mağduru oldukları göz önünde bulundurulmalıdır. Çocukların özel gereksinimlerine yönelik hizmetler geliştirilmesi gereklidir. Bu nedenle kadın danışma merkezlerinde çocuk özelinde hizmet verilecek ise bu konuda donanımlı uzmanlar yer almalıdır.

Çocuklarla yapılan çalışmalar öncelikli olarak Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme temel alınarak yapılandırılmalıdır. Çocuk hakları çocukların fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımdan özgür, saygın, onurlu ve sağlıklı olarak gelişebilmesini amaçlar.

Çocuk hakları;

- Evrenseldir,
- Yetişkin haklarından daha değersiz değildir,
- Bir yardım biçimi ya da "hayır işi" değildir.
- Haklar ancak hak sahiplerinin güçlenmelerine destek olarak, güçlenmelerine yönelik imkânlar sunarak tam olarak gerçekleştirilir.
- Haklar bölünmezdir.
- Çocukların en iyi biçimde yaşamaları ve kendilerini tam olarak gerçekleştirebilmelerini amaçlar.
- Çocuklar, kendilerine ait özel algılayışları ve gereksinimleri olan insanlardır. Ayrıca:
 - Her çocuk farklıdır, özeldir.
 - Her çocuk farklı zamanda, yönde ve hızda gelişir.
 - Her çocuk kendisini özgün bir şekilde ortaya koyar.
 - Etkinlikler sırasında çocuklar arasında herhangi bir nedenden dolayı ayrımcılık yapılamaz.
 - Çocukların potansiyel güçlerine inanılır.

Çocuklarla Çalışan Uzmanlar Cinsiyete Dayalı Şiddet ve Bunun Çocuklar Üzerindeki Etkilerinin Farkında Olmalıdır.

Şiddetin etkileri ile çocuk, danışma merkezine psikolojik ve sosyal krizler, psikosomatik birtakım olumsuzluklar, motor

becerilerinde bozukluklar, çaresizlik ve tükenmişlik, odaklanma ve iletişim sorunları, özgüven kaybı ve belki de en uç noktada duran suçluluk hissi gibi sıkıntılar altında gelir. Ev içi şiddet ortamında yaşayan çocuklar genellikle ihmal ve istismar açısından risk altındadırlar (Kara vd, 2004).

Çocuklara yönelik çalışmalar, sadece çocuklarla çalışarak gerçekleştirilemez. Bunun için özellikle anne ile yakın çalışmak, annenin güçlenmesine yönelik çalışmalar yürütmek gerekir. Bu güçlenme sürecinin iyi yönetilebilmesi için çalışanların, cinsiyete dayalı şiddetin kadın ve çocuklar üzerindeki etkilerin farkında olması gereklidir. Çocuğa ve anneye şiddetin sorumlusunun kendileri olmadığı, yalnız ve çaresiz olmadıkları anlatılmalı, şiddetin etkileri hakkında bilgi verilmelidir. Çocuğun annesi ile yakın iş birliği halinde çalışırken anneyi suçlayıcı yaklaşımlarda bulunulmamalıdır. Anne ve çocuğa sağlanacak destekler ve destek alabilecekleri kuruluşlar hakkında bilgi verilmelidir. Çocuğun duygularını ifade etmesi teşvik edilmelidir. Yürütölen çalışmalarda çocuklara çeşitli seçenekler sunulmalı ve kendi kararlarını vermesi teşvik edilmelidir. Çocuğun zayıflıklarından çok güçlü yanlarına odaklanılmalıdır. İlgili kurumların, çocukların ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yapması için savunuculuk yapılmalıdır. Politika ve yasaları etkilemelidir.

Çalışmalar Kültüre Duyarlı Olmalıdır

Bu ilke, ilgili belgelerde yazılı olarak ifade edilmelidir. Kadınlarla çalışma ilkelerine benzer şekilde çocukların cinsel yönelimleri, sınıfsal pozisyonları, etnik kimlikleri ve mültecilik statüleri gibi farklılıkları göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuklara yönelik farklı dillerde çalışma yürütölebilmelidir.

Çocuklar asla bir tercüman olarak kullanılmamalıdır. Yaşanan şiddeti aktarmak çocuk için travmatik etkilere neden olabilir. Farklı dillerde kitap ve materyaller bulundurulmalıdır. Çalışanlar farklı kültürlerin inanç ve değerleri hakkında temel bilgilere sahip olmalıdır. Çalışmalar, farklı kültürlerden sosyal çalışmacıların ve gönüllülerin desteği ile yürütülmelidir. Farklı kültürlerden çocukların geribildirimleri alınmalı ve önemsenmelidir. Kurumda farklı kültürlerden kişilerin çalışması sağlanmalıdır. Yürütülen çalışmalara ilişkin broşür ve afişler farklı dillerde hazırlanmalıdır.

Çalışmalar Herkes için Ulaşılabilir Olmalıdır

Çocukların yürütülen çalışmalara katılması önündeki fiziksel, zihinsel, kültürel vb. engeller ortadan kaldırılmalıdır. Merkezin fiziki koşulları bedensel ve görme engelliler düşünülerek düzenlenmelidir. Çalışmalar, engellilerle çalışan kuruluşlarla iş birliği halinde yürütülmelidir. Çalışanlar, zihinsel engelliler ve psikiyatrik sorunlar yaşayan çocuklarla iletişim kurma konusunda eğitilmelidir.

Çalışmalar Çocuk Merkezli Olmalıdır

Çocuk merkezli yaklaşım çocuğun ihtiyaçlarının anlaşılması ve giderilmesine dayanır. Çocuğun ihtiyacı her zaman annenin istedikleri ile örtüşmeyebilir, buna dikkat edilmelidir. Çocuklar haklarını bilmeleri ve savunmaları için desteklenmeli, ihtiyaçlarını ifade etmeleri konusunda cesaretlendirilmelidir. Çalışanlar, çocuklarla güvene dayalı bir ilişki geliştirmek için çaba göstermelidir. Çocukların yürütülen çalışmalara ilişkin görüş ve önerileri dikkate alınmalıdır. Çocuğun istek

ve ihtiyaçlarına göre planlama yapılmalı ve uygulanmalıdır. Çocuklar bu planların uygulanmasından sorumlu olduklarını bilmelidir. Çocuk ve annelerinin sosyal ağlarını geliştirmesi teşvik edilmelidir. Çocuklara yönelik terapi desteği sağlanmalıdır.

Merkezin fiziki koşulları da çocuklara uygun biçimde düzenlenmelidir. Çocuklar için ayrılan oda çocukların güvenlik, iletişim, yaratıcılık gibi ihtiyaçlarını karŐılamalıdır. Çocukların yaş ve özelliklerine uygun kitap, oyuncak bulunmalıdır.

Çalışmalar Çocuğun Güvenliğini Sağlamalıdır

Çocuğun tanık olduğu ve maruz bırakıldığı Şiddet değerlendirilerek bir risk değerlendirmesi yapılmalıdır. Çocuklar için güvenlik planı oluŐturulmalı ve çocuklara bu planın nasıl uygulanacağı öğretilmelidir. Çalışmalar, 3 yaŐından itibaren çocukların yaşlarına uygun planları anlayabileceğini göstermektedir. Çocukların gizliliğinin sağlanması için ilgili kuruluşlarla iş birliği yapılmalıdır.

Çalışmalar Çocuğun Haklarına Dayanarak Yürütülmelidir **Çocukların;**

- Çocukluğunu güvenli biçimde geçirmek,
- Yetişkinler tarafından dinlenmek ve ciddiye alınmak,
- Hislerine ve duygularına güvenilmesi,
- Mahremiyet,
- İstenmeyen yakınlığa ve dokunmaya hayır diyebilme,
- Fiziksel ve duygusal cezayı reddetme,
- YetiŐkinlerin yanlış veya saçma taleplerini yerine getirmeme,

- Kim tarafından nasıl bakılacaklarını söyleme,
- Kötü sırları gizli tutmama,
- Yetişkinler tarafından saygı görme,
- Yardım isteme,
- Tehdit, korkutma ve şiddet görmeden eğitime,
- Kendi gelecekleri ile ilgili konularda dinlenilme ve danışılma hakları vardır.

Çalışmalar, İlgili Kuruluşlarla Koordineli Biçimde Yürütülmelidir

Çocuklara yönelik çalışmalar yürüten kuruluşlar ile yakın ve iyi ilişkiler kurulmalıdır. Bu kuruluşlarla protokol yapılarak sorumluluklar tarif edilmelidir. Periyodik olarak toplanarak hizmetler geliştirilmelidir. Çocuklarla çalışanlar, ilgili konferans ve toplantılara katılım sağlamalıdır. Annelerin destek alabileceği kuruluşların bir listesi olmalı ve gerekli durumlarda annelerle paylaşılmalıdır.

Çalışmalar Etkin Bir Biçimde Yürütülmelidir

Çalışanlar rollerinin farkında olmalı, yürütecekleri çalışmalar hakkında eğitilmelidir. Yürütülen çalışmalar ile ilgili düzenli toplantılar ve raporlamalar yapılmalıdır. Çalışmaların planlanmasına, uygulanmasına ve değerlendirilmesine çocuklar ve anneler dahil edilmelidir.

Çalışmalar, Yetkin Çalışanlar Tarafından Yürütülmelidir

Çalışanların çocuk istismarı gibi konularda adli bir kaydı olmadığından emin olunmalıdır. Çalışanlar, çatışma çözme, pozitif ilişki kurma, iyi iletişim kurma gibi konularda çocuklara

rol modeli olmalıdır. Çocukların hakları, gelişim dönemleri, şiddetin etkileri, travma, çocuklara destek sağlayacak kuruluşlar, ilkyardım gibi konularda bilgi sahibi olmalıdır. Tüm çalışanların görev ve sorumlulukları tanımlanmalı, düzenli olarak gözden geçirilmelidir.

Çalışmalar Sürekli Geliştirilmelidir

Planlar sürekli revize edilmelidir. Çocuklar, anneler ve çalışanlar bu sürece dahil edilmelidir. Çalışmalar, yeni araştırmalar ışığında gözden geçirilmelidir. Sorunların çözümüne ilişkin yeni stratejiler geliştirilmelidir. Çalışanlara, çalışmalarını daha iyi yürütebilmesi için süpervizyon sağlanmalıdır. İlgili kuruluşlarla bir araya gelerek görüş alışverişinde bulunulmalıdır. Çalışmaların değerlendirilmesi için dış uzmanlardan yararlanılmalıdır.

12. Çocuklara Yönelik Çalışmalar

Değerlendirme: Çocuğun tanık olduğu veya maruz kaldığı şiddetin boyutları ile ihtiyaçları değerlendirilir.

Bireysel Çalışmalar: Çocuğun yaşadığı şiddete ilişkin duygu ve düşüncelerini ifade etmesi, birey olarak değerlendirilmesi, ihtiyaç ve isteklerinin öğrenilmesi, güvenlik planı yapılması ve uygulanması, şiddetin etkilerinden kurtulmasına destek olunması amacıyla uygun bir ortamda ve konunun uzmanı ile bireysel, sosyal çalışmalarla sağlanır. Bireysel, sosyal çalışmalar bir plan dahilinde yürütülür ve süreç takip edilir.

Grup Çalışmaları: Benzer yaş grubundaki çocukların oluşturacağı gruplarda çocukların kendilerini ifade etmesi, iletişim

kurma becerilerini geliştirmeleri, birbirlerini desteklemeleri ve güçlenmeleri desteklenir. Çocuklara toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili eleştirel bir bakış açısı kazandırmaya yönelik çalışmalar yapılabilir.

İhtiyaç Duyulan Konularda Destek: Çocukların tıbbi, psikolojik, hukuki ve eğitimleri ile ilgili ihtiyaçlarından danışma merkezi tarafından karşılanabilenler merkezde karşılanır, karşılanamayan ihtiyaçlar için gerekli yönlendirme yapılır.

Sanat Terapisi: Resim, müzik, drama, dans gibi sanatsal etkinlikler aracılığıyla çocukların eğlenerek ve üreterek güçlenmeleri desteklenir.

Oyun Terapisi: Çocukların yaşlarına uygun oyunlarla, kukla veya çeşitli oyuncakları kullanarak şiddete ilişkin duygu ve düşüncelerini simgesel olarak ifade etmeleri sağlanır.

Akademik Destek: şiddet, çocukların akademik gelişimlerini olumsuz yönde etkiler. Bu nedenle çeşitli konularda gönüllülerin de desteğini alarak çocukların akademik olarak desteklenmesi sağlanır.

Anne ile Çalışma: Anneler, şiddetin çocuklar üzerindeki etkileri, iletişim kurma becerileri, şiddet içermeyen ebeveynlik, çocuğunun ihtiyaçlarının farkına varma gibi konularda desteklenir.

Duruşma Sürecinde Destek: Çocukların duruşmalara katılımının gerektiği durumlarda önceden çocukla duruşma salonuna gidilir, nasıl bir süreç yaşanacağı anlatılır.

Çocuk ile İlgili Yönlendirmeler: Anneyle yapılan görüşmeler ve dikkatli bir izleme sürecinin ardından ihtiyaçlar belirlenmeli, çocuk için gerekli yönlendirmeler yapılmalıdır. Çocuk

İzlem Merkezleri (ÇİM), Çocuk Koruma Merkezleri, AÇSHB, Baro Çocuk Hakları Merkezleri, bunun yanında çocuklar için sağlık ve eğitim yönlendirmeleri de çocuğun ihtiyaçları doğrultusunda yapılabilir.

13. Çocuklara Yönelik Sosyal Çalışmalar

- Görüşme için güvenli ve rahat bir ortam yaratılmalıdır. Çocukla yakınlık kurabilmek için bu ortamda oyuncaklar, kitaplar, oyunlar bulunmalıdır.
- Görüşme, çocukların rahat hissettikleri ve mümkünse alışkın olduğu bir ortamda yapılmalıdır.
- Çocuklarla bireysel görüşmeleri, sadece çocukların özel ihtiyaçları ve hakları konusunda eğitilmiş personel yapmalıdır.
- İlk görüşme öncesinde çocuk hakkında bilgi edinmeli ve çocuğa açık ve arkadaşça yaklaşılmalıdır. Görüşmeye başlarken çocuğun aşına olduğu bir konudan bahsedilmesi çocukla yakınlık kurmaya yardımcı olacaktır.
- Çocuğa görüşmenin amacını açıklanmalıdır.
- Görüşme için yeterli vakit ayrılmalıdır.
- Uygun ve çocuğun anlayabileceği bir dil kullanılmalıdır. Çocuğun kullandığı ifadelerin kullanılması iletişimi güçlendirir.
- Çocukla göz teması kurulmalıdır.
- Korkuları ve endişeleri hakkında konuşulmalı, kendini ifade etmesi için cesaretlendirilmelidir.
- Maruz kaldığı şeylerin kendi suçu olmadığını vurgulanmalıdır. Özellikle cinsel şiddete maruz kalan çocuklar, bu şiddetin sebebini kendileri olarak görebilir, kendilerini suçlayabilirler. Görüşmede çocuğa yaşadık-

larının şiddet olduğu, şiddetin gerekçesinin olamayacağı açıklanmalıdır.

- Konular, çocuğun kolaylıkla anlayabileceği bir şekilde mümkünse görsel yardımcı malzemelerden faydalanarak aktarılmalıdır.
- Açık uçlu sorularla başlayarak çocuğun kendi hikâyesini anlatmasına olanak sağlanmalıdır.
- Görüşme teşekkür ederek sonlandırılmalı, tekrar konuşmak istendiği takdirde her zaman konuşmaya hazır olunduğu belirtilmelidir.

BÖLÜM V

RUHSAL TRAVMA VE KORUNMA YÖNTEMLERİ

*Tülinay Kambur ve İpek Demirok'un katkılarıyla hazırlanmıştır.

1. Ruhsal Travma

Travmatik Yaşantı

Bu bölümde kadın danışma merkezlerine başvuran kadınların yaşadığı temel psikolojik zorluklara ve bu zorlukların merkez çalışanları üzerindeki etkilerine değinilecektir. Başvurucunun psikolojik değerlendirmesinde, yaşadığı olayların travmatik özelliklerinin ve bu olayların sebep olduğu duygusal, bilişsel ve davranışsal zorlukların belirlenmesi önemlidir. Travmatik olay, kişinin maruz kaldığı ölüm tehdidi veya kaza sonucu ölüm ihtimali, tecavüz, tecavüz tehdidi, yaralanma veya yaralanma tehdidi benzeri yaşamı tehlikeye sokacak olaylar olabildiği gibi başkasının başına gelen bu tür olaylara tanık olmayı da kapsamaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013). Tanımdan da anlaşılacağı üzere travmatik yaşantılar, kişinin iç dünyasında büyük sarsıntıya yol açarak var olan anlam dünyasını sarsar (Neimeyer & Anderson, 2002). Her kişinin kendi zihninde kendi kişiliğine, deneyimlerine ve rutin günlük yaşantısına göre olaylara nasıl anlam vereceği ile ilgili çeşitli açıklama biçimleri vardır. İnsanlar yaşadıkları olayları kendilerine göre, kendi hayat hikâyeleri içinde orta-

lama bir güvenlik ve tutarlılık beklentisiyle bir yerlere oturabilirler. Travmatik bir yaşantıda ise güvenlik tehdidi yüksektir; neden olduğu yoğun stres, olayları anlamlandırmayı, hayatın içinde hikâyeleştirmeyi güçleştirir ve travmaya maruz kalmış kişiler olaylara nasıl anlam vereceklerini ilk başta bilemezler. Bildiklerinin, travmatik olay için çoğunlukla işe yaramadığını görürler ki bu da kendileri ve dünya ile ilgili o ana kadar bildikleri ve inandıklarının yanlış olduğunu düşünmelerine ve bu yeni güvensiz durumda kendilerini çaresiz ve yalnız hissetmelerine yol açabilir. Travmatik olayı diğer tüm olaylardan farklı kılan noktalardan biri de olayın kişinin o zamana kadarki deneyimleriyle tutarsız, beklenmedik olması ve aniden başlamasıdır. Bazı travmatik olaylar tek sefere mahsus olup biterken, örneğin bir trafik kazası, deprem, bir yakının ani beklenmedik ölümü gibi, bazı travmatik olaylar ise beklenmedik şekilde başlayıp sistematik bir biçimde devam edebilirler; örneğin ev içi süreğen şiddet, sistematik işkence gibi.

Süreğen travmatik yaşantıları anlamak için Judith Herman'ın (2016) kullandığı kompleks travma kavramı önemlidir. Herman'a göre geçmişlerinde uzun süre (aylar, yıllar) totaliter kontrole tabi olan kişiler kompleks travma yaşarlar. Örneğin süreğen ev içi şiddete, çocuklukta fiziksel veya cinsel istismara veya organize cinsel sömürüye maruz kalan kişiler bu kapsama girer. Yani kompleks travma uzamış, tekrarlayan travmayı takip eden sendromdur. Travmaya verilen yanıtlar tekil bir bozukluktan çok bir durumlar yelpazesi olarak ele alındığında daha iyi anlaşılır. Alanı, kendi kendine düzelen ve hiçbir zaman bir tanı olarak nitelenmeyen kısa bir stres reaksiyonundan, klasik ya da basit travma sonrası stres bozukluğuna, uzamış, tekrarlayan travmanın kompleks

sendromuna kadar uzanır. Herman'a göre kompleks travma sonrası stres bozukluğunda, kendilik algısında değişim; çaresizlik duyguları, kirlenmişlik hisleri, utanç, suçluluk, faili algılamada değişiklik; faile gerçekçi olmayan güç atfetme, faili idealleştirme, fail ile özdeşim kurma, başkalarıyla ilişkide değişiklik; yakın ilişkilerde kopukluk, inatçı güvensizlik, kendini korumada tekrarlayan başarısızlık, anlam sisteminde değişiklik; destekleyici inanç kaybı, çaresizlik ve ümitsizlik duyguları gibi sonuçlar görülebilir. Bu konu ayrıntılı incelenmek istendiğinde Herman'ın "Travma ve İyileşme" kitabı okunabilir.

Tüm bilgiler ışığında, unutulmamalıdır ki her insan her travmatik olaydan aynı şekilde etkilenmez; travmatik olayın biçimine ve olayı deneyimleyen kişinin bireysel ve deneysel farklılıklarına göre tepkiler de farklılık göstermektedir. Farklı iki kişi aynı olaydan çok farklı etkilenirken, aynı kişi iki farklı travmatik olay yaşadığında ikisine de farklı tepkiler verebilir. Travmatik olaylara dair yapılan çalışmalarda vurgulanan en önemli farklardan biri, olayın deprem, sel gibi doğal bir felaket mi yoksa savaş, tecavüz gibi insan eliyle gerçekleştirilmiş bir durum mu olduğudur. İnsan eliyle gerçekleştirilen travmatik olaylara maruz kalan insanların, insanlığa dair güven ve iyilik algısının daha çok sarsıldığı dolayısıyla da insanlara karşı güvensizliğin daha yüksek seyrettiği ve bu sonucun, kaygı sorunları başta olmak üzere birçok psikolojik zorluğun sağaltımını güçleştirdiği düşünülmektedir. Bu ayrımı akılda tutmak, başvurucuların merkeze ve merkez çalışmalarına yönelik güvensizlik hissi de taşıma ihtimalini göz önünde bulundurmak açısından önemlidir. Travmatik olaylar, insanların hayata dair bakışı ve inançlarına değil, aynı zamanda insanlara ve içinde buldukları topluluğa karşı bir güven krizi

yaratır (Herman, 2016). Bir insan veya insanlardan dolayı yıkıma maruz kalmak, ne yazık ki sadece kişinin kendisiyle ilgili değil, hayata, insanlarla ilişkilere karşı da tedirginlik yaşamasına neden olabilir.

Travmatik yaşantı ve zorlu yaşantı farkı

Değerlendirme sürecinde travmatik yaşantılarla zorlu yaşantılar arasındaki farka dikkat etmek de kişinin deneyimini anlamak için önemlidir. Yukarıda bahsedildiği gibi travmatik yaşantılar beklenmedik, hayatı tehdit eden ve kişinin anlam dünyasını derinden sarsan yaşantılardır. Zorlu yaşantı ise yaşantı eşliğinde gelen tüm zorlu duygulara rağmen anlamı bilinen ve ve zihinde zor da olsa uygun bir yere oturtulabilen olaylardır. Kişi için çok zor olmasına rağmen yaşamının bütünlüğünü ve zeminini tümünden sarsmaz. Örnek vermek gerekirse, güvende ve değerli hissedilen bir ilişkinin kişinin arzusu olmadan bitmesi yani kişinin terk edilmesi o kişi için oldukça zorlu bir yaşantı olacaktır. Belki uzun bir süre bu kişi, sona eren ilişkisinin yasını tutacak ve hayata adapte olmakta zorlanacaktır fakat bu durum kişinin anlam verebildiği ve tüm zeminini sarsmayacak bir durumdur. Öte yandan bırakıp gitmek istediği halde partneri tarafından ayrılması halinde ölümlü tehdit edilen, kapatılan, fiziksel şiddete uğrayan biri, zorlanmanın ötesinde güvenlik hissini zedeleyen ve hayata dair inançlarını sarsan travmatik olaylar yaşıyor diyebiliriz. Travmatik olaylar insanların çaresizlikleri, kırılganlıkları ve dolayısıyla ölümlü oluşlarıyla yüz yüze gelmelerine neden olur; insanların yaşamlarını, öncesi ve sonrası diye ikiye böler ve hem kişisel hem de çevresel birçok şeyi değiştirir ve böylesi bir durumla karşılaşan insan kendi varoluşunun derinden sarsıldığını hisseder ve yaşamı sorgulamaya başlar (Dürü, 2006).

Travma Sonrası Stres Bozukluğu

Travma Sonrası Stres Bozukluğu, psikiyatrik hastalıkların tanınması ve sınıflandırılması el kitabında (APB, 2013), travmatik yaşantılar sonucunda ortaya çıkan belirtiler bütününe verilen addır. Tanımlamada önemli değişkenlerden biri zamandır, olayın ertesinde birkaç gün boyunca yaşanan psikolojik zorlanmalar olağan travmatik stres belirtileri olarak düşünülürken, olaydan üç gün sonradan bir aya kadar olan süreçte yaşanan belirtiler bütünü akut travmatik stres bozukluğu olarak tanımlanır. Bir ayı geçen süreğen belirtiler varsa kişide travma sonrası stres bozukluğu olduğu söylenebilir. Burada önemli olanın, tanıdan ziyade bu belirtilerin kişinin hayatı üzerindeki etkisini anlamak ve ihtiyaç duyulan çalışmayı eşzamanlı olarak yürütebilmek olduğu unutulmamalıdır. Belirtiler; yeniden yaşantılama, kaçınma semptomları, duygu ve bilişlerde negatif değişimler; aşırı uyarılmışlık ve tepkisellik belirtileri olarak dört grupta toplanır. Belirtiler ve kadınların yaşadığı belli başlı sorunlar aşağıda detaylı olarak açıklanmıştır.

Yeniden yaşantılama belirtileri:

- Travmatik olayların önlenemeyen ve stres yaratan hatıralarının istemsiz bir şekilde tekrar tekrar hatırlanması,
- İçeriği ve duygu durumu olaylarla ilişkili olan tekrarlı sıkıntı veren rüyalar görmek,
- Travmatik olayın yeniden oluyormuş gibi hissedildiği (flashbackler) veya yaşandığı disosiyatif reaksiyonlar (Bu tür reaksiyonlar bir spektrum şeklinde görülmekle

birlikte en uç noktasında etrafa dair farkındalığın tamamen kaybolması oluşturabilir.),

- Travmatik olayın bir yönünü çağrıştıran, andıran içsel veya dışsal uyaranlarla karşılaşma sonrasında ortaya çıkan yoğun veya uzun süren psikolojik sıkıntılar,
- Travmatik olay(lar)ı hatırlatan veya bu olay(lara) benzeyen iç ve dış uyaranlara karşı anlamlı/önemli fiziksel reaksiyonlar.

Bu yeniden yaşantılama belirtilerini yaşayan kadınlar, karşılaştıkları olayların bir kısmı veya tamamını unutabilirler; olayın zaman akışında bozulmalar olabilir, istemsiz bir şekilde olumsuz duygular eşliğinde olayı yeniden hatırlayabilir ve travmatik olayı sık sık kâbuslar şeklinde rüyalarında görebilirler. Ayrıca yaşadıkları travmatik olayı istemsizce tekrar yaşıyormuş gibi hissedebilir, canlı bir şekilde olayın içindeymiş duygusunu yaşayabilir, ardından yoğun rahatsız edici duygularla baş edemez hale gelebilirler. Bunlarla birlikte zaman zaman kendilerini rüyada gibi hissedebilir, zamanın çok yavaş geçtiğini düşünebilirler. Kendi bedenlerinin kendilerine ait olmadığını veya kendilerini dışarıdan izliyormuş gibi hissedebilirler.

Kaçınma belirtileri:

- Travmatik olay(lar)la doğrudan veya yakından ilişkili stres verici anılarından, düşüncelerden veya duygulanımdan kaçınma veya kaçınmaya çalışma,
- Travmatik olay(lar)ı doğrudan veya yakından ilişkili olarak hatırlatan ve stres yaratan anıları, düşünceleri ve duygulanımları uyandıran dışsal hatırlatıcılarından

(kişiler, yerler, aktiviteler, nesnelere, durumlar) kaçınma veya kaçınmaya çalışma.

Duygularda ve bilişlerde negatif değişimler:

- Travmatik olay(lar)ın önemli bir özelliğini hatırlayamama,
- Kişinin kendisi, başkaları veya dünya hakkında süregelen ve abartılı negatif düşünceleri ve beklentilerinin olması ("Ben kötüyüm", "Hiç kimseye güvenilmez", "Tüm sinir sitemim kalıcı bir şekilde zarar gördü", "Dünya tamamen tehlikeli bir yerdir"),
- Travmatik olay(lar)ın sebepleri veya sonuçları hakkında kendini ve başkalarını suçlamaya neden olan süregelen bozulmuş bilişlere sahip olma,
- Süregelen olumsuz duygulanımlar (korku, dehşet, öfke, suçluluk veya utanç),
- Önemli aktivitelere yönelik önemli bir ilgi veya katılım kaybı,
- İnsanlardan uzaklaşma ya da insanlara yabancılaşma,
- Olumlu duyguları deneyimleyememe (mutluluk, tatmin ve sevgi duygularını deneyimleyememe).

Danışma merkezine başvuran kadınlar; travmatik olaylar sonrasında kaygı, korku, çaresizlik, utanç, suçluluk, öfke, tiksinti, huzursuzluk, üzüntü, acı, panik, güvensizlik, umutsuzluk, değersizlik, intikam arzusu veya çökkünlük gibi duygular hissedebilirken olumlu duygulardan tamamen uzaklaşmış olabilirler (Kambur, 2018). Kendilerinin kirli, insanlıktan çık-

mış, diğer insanlardan farklı veya başka bir yaratık gibi olduklarını; artık güvende olmadıkları ve bir daha asla olmayacaklarını, dünyadaki hiçbir yerin de güvenli olmadığını, dünyanın tamamen tehlikeli bir yer olduğunu düşünebilirler. Kendilerini korumalarının mümkün olmadığına, travmatik olayın sürekli tekrar edeceğine, tüm sinir sistemlerinin kalıcı bir şekilde zarar gördüğüne ve tamamen yalnız olduklarına inanabilirler. İnsanların kendilerine bundan sonra hep kötü davranacağını ve karşılaşacakları olumlu davranışların altında mutlaka bir zarar verme planı olduğunu düşünebilirler. Yaşadıkları travmatik olayın sebebinin kendileri ve kendi davranışlarının cezası olduğuna, kötü insanlar oldukları için yaşanan travmatik olayı hak ettiklerine inanabilirler. Önceden kendileri için önemli olan aktivitelere karşı ilgileri azalabilir. Yaşamlarında inisiyatif almaktan çekinebilirler ve kendilerinin öz bakımını ve varsa çocuklarının bakımlarını sürdürmekte güçlük çekebilirler.

Aşırı uyarılmışlık ve tepkisellik belirtileri:

- Sürekli tetikte olma hali ve insanlara veya nesnelere yönelen sözel veya fiziksel şiddete neden olan öfke patlamaları (olmayan veya az bir provokasyon durumunda),
- Pervasız veya kendine zarar verici davranışlar,
- Hipervijilans (aşırı uyarılmışlık ve yoğun kaygı hali),
- Aşırı irkilme tepkileri,
- Konsantrasyon problemleri,
- Uyku bozuklukları (uykuya dalmakta, uykuyu sürdürmekte güçlük veya huzursuz uyku).

Kadınlar, aşırı uyuma isteği, uykuya dalamama, uykuların sıklıkla ve kâbuslar eşliğinde bölünmesiyle karşılaşabilir veya uyanmakta zorluk yaşayabilirler. Yorgun, bitkin, çökkün, halsiz veya zaman zaman aşırı enerjik hissedebilirler. Yoğun hafıza sorunları yaşayabilir hem günlük olayları hem geçmiş hatırlamakta güçlük çekebilirler. Kalp atımı sürekli hızlanabilir, nefes alamıyormuş gibi hissedilebilir, terleme artabilir. Bağışıklık sisteminde bozulmalar, iştahın artması veya azalması, kendini durduramadan yemek yeme davranışı, fiziksel hastalıklarda artış ve ağrılardan çokça yakınma gözlenebilir. Seslere veya görüntülere karşı aşırı irkilme tepkileri geliştirilebilir. Yakın ilişkilerinde bozulma görülebilir, ilişkilerinde aşırı bağımlılık geliştirme, kendilerini kurtaracak birilerini arama veya bağlanmaktan kaçınma, diğer insanlarla görüşmek istememe, insanlara veya kendine yabancılaşma veya hiç yalnız kalamama gibi davranışlar gelişebilir. İçe çekilme veya ani saldırgan davranışlar, insanlara veya nesnelere yönelen sözel veya fiziksel şiddete neden olan öfke patlamaları gözlemlenebilir. Sigara, ilaç ve alkol kullanımında artış olabilir. Kadınlar kendilerine doğrudan veya dolaylı zarar verici tutumlar edinebilirler. Toplumsal veya mesleki alanlarda işlevsellikte bozulmalar gözlemlenebilir.

2. İkincil Travmatik Stres, Eşduyum Yorgunluğu ve Tükenmişlik

Danışma merkezlerinde, özellikle sosyal çalışmacılar, psikologlar, avukatlar gibi çalışanlar/gönüllüler, başvuruçuların travmatik yaşantılarını detaylı olarak ve tekrar tekrar dinlerler. Bu durum nedeniyle yaşadıkları/yaşayabilecekleri psikolojik zorlukların fark edilip çözümü için çalışılması, güvenli bir çalışma ortamı ve çalışanların uzun vadeli psikolojik iyi-

liği bakımından önemlidir. Psikoloji literatüründe çalışanların/gönüllülerin yaşayabileceği psikolojik zorluklar için ikincil travmatik stres, eşduyum ve tükenmişlik gibi adlandırmalar kullanılmaktadır.

İkincil Travmatik Stres

Yukarıda travma sonrası stres bozukluğu açıklanırken kişilerin sadece yaşadığı değil tanık olduğu yaşamı tehdit edici olaylar sonucunda da travmatik olay yaşamış kabul edileceğinden bahsedilmişti (APB, 2013). Bir başvurucunun hayat hikâyesinde olayların detaylarını dinleyen çalışmacılar / gönüllüler için tanıklık kaçınılmazdır. Bu meslek gruplarında görev alan kişilerin psikososyal destek sağlayarak kişilerin yaşadıkları travmatik olayların etkilerini en aza indirgemeye çalışırken, çalıştıkları kişilerin acılarını görmeleri, dinlemeleri ve paylaşmaları nedeni ile travmatik yaşantılardan etkilene ihtimalleri yüksektir (Yılmaz ve Karakuş, 2019: 578). İkincil travmatik yaşantı, bu alanda çalışan meslek grupları için âdeta olayı bire bir yaşamış gibi psikolojik zorluklara neden olabilmektedir. İkincil travmatik stresin tanıklık dışında bir diğer nedeni, duyguların, özellikle de kaygı, öfke, yoğun üzüntü gibi duyguların bir insandan diğerine geçişinin dolaımsız olarak da gerekleēebilmesidir, bunu vurgulayan yaklaşıma göre tüm duygular bulaşıcıdır (Ekman, 1992). Özellikle empati yoluyla dinleme sırasında çalışanlar travmatik yaşantıya sahip kişilerin duygularını kendi duygularınıymış gibi hissedebilirler. Örneğin nedenini anlamaksızın üzgün ve çökkün hissetmek, günlük kaygı seviyesinde artış veya çabuk öfkelenme ikincil travmatik stresin en yaygın görünümlerindedir.

- Başvurucunun yaşadıklarına duyulan üzüntü, çalışanın günlük hayatını etkileyebilirken, eğer varsa kendi geçmiş travmatik yaşantılarını da hatırlatabilir; böyle durumlarda çökkünlük ve çaresizlik hislerinde yoğunlaşma yaşanabilir.
- Kendisi ve yakınlarının başına tehdit edici ve yıkıcı olayların gelme ihtimalinin de daha yüksek algılanmasına dolayısıyla da günlük stresin ve kaygı seviyesinin daha da yükselmesine neden olabilir. İnsan eliyle yaşanan bu yıkım karşısında yine travmatik olayı yaşayan kişi kadar insanlara ve insanlığa karşı güvensizliklerinde artış yaşayabildikleri düşünülür.
- Suçluluk duyguları travmatik olayı yaşayan kişilerde olduğu gibi çalışanlar/gönüllülerde de sıklıkla yükselir. Başvuran kişinin maruz kaldığı şiddet ve yıkımı görüyor olmak, insanların yaşattıklarından dolayı bir suçluluk uyandırabildiği gibi, olayı yaşamamış bir insan olmanın getirdiği bir mahcubiyet ve suçluluk hissettirebilir. Yine tanık olunan şiddet ve yıkım, faillere ve adaletsizliğe karşı yoğun bir öfke duymaya neden olabilirken bu öfke kişinin sosyal çevresine, ilişkilerine ve çalışma ekibine de farklı şekillerde yansiyabilir.
- Tüm bu duygusal ve davranışsal etkileriyle birlikte travma sonrası stres bozukluğu yaşayan kişilerde olduğu gibi uyku sorunları, uykuya dalmada veya sürdürmede güçlük ve rüya/kâbus görme, konsantre olmada zorluk dolayısıyla başka işlere veya günlük hayata odaklanamama, sık sık dinlenen travmatik olaylara dair detayların hatırlanması ve bunlara eşlik eden süregelen stres, insan ilişkilerinden uzaklaşma ve yalnızlaş-

ma görülebilir. Hatta travma sonrası stres bozukluğu belirtilerine benzer bir şekilde işyerinin hatırlatıcı olmasından kaynaklı çalışılan mekândan kaçınma isteği veya davranışları gelişebilir. Alkol ve sigara gibi madde kullanımlarında artış olabilir.

Kadın danışma merkezlerinde çalışırken dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri başvuran kadınlarla çalışanlar/gönüllüler arasında gelişebilecek olan farklı dinamiklerdir. Bunlardan en önemli olanları kurtarıcı/mağdur, saldırgan/kurban dinamikleridir.

Kadın danışma merkezine başvuran kadınlar oldukça zor ve çaresiz bir durumun içinde olabilirler ve çalışanlara yardım çok ihtiyaçları olduğu hissini verebilirler. Hakikaten de pek çok kadının yaşadığı travmatik deneyimler çok zordur. Hele bu deneyimlerle başa çıkmaya çalışırken denedikleri yolların çözüm getirmemesi, kadınların da dinleyen kişilerin de kendilerini son derece çaresiz hissetmelerine yol açabilir. Örnek vermek gerekirse, eşinden uzun süredir çoklu şiddete maruz kalmış ve bu durumla ilgili defalarca adli kurumlara başvurmuş, belki zaman zaman sığınaklarda kalmış ama sonuçta ulaşamamış bir kadın muhtemelen kendisini oldukça çaresiz hissediyor olacaktır. Danışma merkezinde çalışan/gönüllü kişiler ise travmatik yaşantıları olan kadınları mağdur olarak görmeye başladığı noktada kendilerini de kurtarıcı rolüne sokabilirler. Durum böyle olduğunda çalışanlar/gönüllüler kadının hayatını tamamen değiştirmek ve onu tamamen kurtarmak için büyük bir çabaya girebilirler. Yine aynı örnekten devam etmek gerekirse kurtarıcı rolüne girmiş bir çalışan/gönüllü pek çok yol denemiş ve sonuç alamamış bir kadının hayatını tamamen kendi elleri ile değiştirmeye çalışabilir. Tüm vaktini bu kadına çözüm yolu bulmaya ayı-

rabilir, hatta mesai saatleri dışında da bu konu ile uğraşabilir veya kadına tavsiye vermede hatta tavsiyelerine uyması konusunda oldukça ısrarcı ve zorlayıcı olabilir. Kurtarıcı rolüne girmiş bir çalışan/gönüllü birdenbire kendi başına çok uğraşarak sistemdeki tüm sorunları çözebileceğine inanabilir. Aslında bahsettiğimiz örnekteki kadının yaşadığı sorun, tamamen sistemdeki sorunlarla ilgilidir. Aksi takdirde zaten denediği pek çok yoldan çoktan çözüm bulmuş olacaktır, zaman zaman çalışan/gönüllü kendisinin tüm bu sorunlarla baş edebileceği yanılgısına düşebilir. Eğer çalışanın/gönüllünün uğraşları sonuç verir ve kadın eşinden güvenle uzaklaşmanın bir yolunu bulursa, çalışan/gönüllü kendisini bir mağduru kurtarmış bir kurtarıcı gibi görebilir ki asıl risk bu noktada devreye girer. Başvuran kadın, olur da eşine dönüş yaparsa, çalışan/gönüllü kendisini hayal kırıklığına ve ihanete uğramış gibi hissedebilir. Verdiği tüm yoğun uğraşların boşa gittiğini hissederek öfkelenebilir ve kendisini kurban gibi hissetmeye başlayabilir. Dinlediği tüm hikâyelerde hissettiği empati duygusu bu sefer kendisinin kurban olduğunu düşünmesine sebep olabilir. Eğer kendisini böylesine kurban hissederse o zaman kendisini son derece haklı göreceği saldırgan bir tutuma geçebilir. Eşine dönmek veya uzak kalmak konusunda kararsız olan bir kadına oldukça sert bir tutumla eğer eşine dönecekse yardımcı olmayacağını ifade etmesi gibi. Dolayısıyla çalışanların/gönüllülerin kendilerini zaman zaman kurtarıcı, mağdur, kurban veya saldırgan hissedebileceği durumlar mutlaka olacaktır. Mühim olan tüm bu durumlara karşı çalışanın/gönüllünün kendi iç dünyasına karşı uyanık olmasıdır.

Eşduyum (Merhamet) Yorgunluğu

Bu kavram ilk olarak acil servis hemşirelerinde tükenmişliğin araştırıldığı bir çalışmada dile getirilmiş, sonrasında detaylı olarak tanımı yapılmış ve kullanımı yaygınlaştırılmıştır (Joinson, 1992). İlk tanımı itibariyle sürekli yorgunluk, aşırı uyarılmışlık hali ve süreğen mutsuzluk durumunu anlatırken, bugünkü kullanımında ikincil travmatik stres belirtilerinde olduğu gibi yeniden yaşantılama, zihnin sürekli travmatik yaşantıları olan insanlarla meşgul olması, kaygıda yükselme ve öfke kontrol sorunlarına da neden olduğu düşünülmektedir (Figley, 2002). Kadın danışma merkezi çalışanları/ gönüllülerinin çalışma alanı itibariyle travmatik yaşantıları olan kişilerle çalıştığı düşünüldüğünde eşduyum yorgunluğu yaşama ihtimallerinin de yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Tükenmişlik

Eşduyum yorgunluğu ve tükenmişlik birbirine benzer kavramlar olsalar da birkaç farklılık içerir. Tükenmişlik doğrudan travmatik yaşantılarla çalışmayı gerektirmez; ancak iş koşullarından dolayı duygusal olarak talebin süreğen ve yoğun olduğu durumlarda uzun vadede yaşanan duygusal, zihinsel ve fiziksel zorlanmaları tanımlamak için kullanılır (Pines & Aronson, 1988). Tükenmişlik zaman içinde birikimle ortaya çıkar. Tükenmişlik yaşayan kişiler fiziksel yorgunluk, çaresizlik, günlük hayata dair keyifsizlik ve isteksizlik ve geleceğe dair umutsuzluk hissedebilirler. İşe dair yetkinlik ve yeterlilik algılarında zamanla oluşan değişiklik, çalışanın yaptığı işle ilgili tatmininde ve başarı algısında düşüklüğe neden olarak motivasyonunu ciddi anlamda düşürebilir. Zihinsel olarak işe odaklanmada zorluk, planlama ve karar alma gibi düşünsel işlevlerde yavaşlama görülebilir. Tükenmişlik yaşayan çalı-

şanların fiziksel hastalıklara karşı da daha savunmasız olduğu düşünülmektedir.

Tükenmişliği anlamakta en önemli değişkenler kurumun imkânlarıyla ilişkilidir; çalışma ortamının koşulları, aşırı iş yükü, yönetsel engeller ve çalışma süresi gibi faktörlerin tükenmişliğin ortaya çıkmasında payı olduğu belirtilmektedir. Tükenmişlik, başlarda kişiyi bireysel düzeyde etkilerken zamanla olumsuz etkileri kişinin çevresine yayılan ve hem iş hem de sosyal yaşantısını önemli ölçüde etkileyen bir duruma dönüşmektedir. Gerekli gibi müdahale edilmez ve iş koşullarında uygun değişiklikler yapılmazsa sonuçları, kişinin işten uzaklaşmasına ya da işi bırakmasına kadar gidebilmektedir. Tükenmişlik 1970'li yıllardan bu yana araştırılmaktadır ancak son dönemlerde çoğu araştırmacının daha çok ilgisini çekerek üzerinde durduğu bir konu haline gelmiştir. Rehber öğretmenlerin, polislerin, sağlık ve ruh sağlığı alanında çalışanların arasında yapılan araştırmalar artmış ve bu araştırmaların genelinde insanlara yardım etmeyi amaçlayan meslek elemanlarının tükenmişlik açısından risk grubunda oldukları bulgulanmıştır (Özkul, 2019).

İkincil Travmatik Stres, Eşduyum ve Tükenmişliği Etkileyen Faktörler

Göçmenlere destek veren bir kuruluşun çalışanları ile yapılan eğitimlerde, personel sayısının azlığı, görev tanımlarının net olmaması, sağlık ve güvenlik önlemlerinden yoksun çalışma koşulları, personel için motivasyon sağlayacak pekiştiricilerin azlığı (örneğin takdir edilme, güven duyulması vs.), süpervizyon desteğinden, hizmet içi eğitim olanağından yoksun olma gibi etmenlerin görevle ilişkili zorluklarla başa çıkmayı güçleştirdiği görülmüştür.

Buna karşılık, ekip içi dayanışma, iş dışı sosyal etkinlik olanakları, sosyal destek ağlarını oluşturan kişilerle sorun ve sıkıntıları paylaşmanın ise görevle ilgili zorluklarla başa çıkmada bireylere kolaylık sağladığı ifade edilmiştir. Yukarıda özetlenen tüm bilgi ve bulgular dikkate alındığında, yaptıkları işten kaynaklı olarak travmatik olaylara yoğun bir şekilde maruz kalan psikososyal destek çalışanlarında, önleyici ve koruyucu müdahaleler için müdahalenin uygulanacağı meslek grubuna özgü travmatik stresle ilişkili değişkenlerin belirlenerek gruplara ve kültüre özgü destek programlarının geliştirilmesi önemli görünmektedir.

Özetle, destekleyici olmayan bir çalışma ortamında olmak, uzun çalışma saatleri ve aşırı iş yükü, iş tanımının belirsizliği, genç ve deneyimsiz olmak, mesleki eğitim, süpervizyon, akran desteğinin vb. olmaması, çalışanların/gönüllülerin kendilerinden beklentilerinin yüksek olması, önceden yaşanmış çözülmemiş travmatik yaşantı deneyimlerinin olması çalışanlarda/gönüllülerde, yapılan işin anlamının ve amacının önemini yitirmesine yol açabilir ve tanık olunan travmatik yaşantılar dolayısıyla ikincil travma yaşanması ihtimalini kuvvetlendirebilir.

Psikososyal destek çalışanlarının/gönüllülerinin çalışma süresi, travmatik yaşantı deneyimi olan kişilerle çalışma düzeyi, kurumsal faktörler, yaptığı görev, aldığı eğitim, katıldığı seminer ve kurslar gibi unsurlar mesleki faktörler başlığı altında değerlendirilmektedir. Mesleki faktörler bağlamında yapılan araştırmalarda, daha genç ve deneyim süresi kısa olan çalışanların/gönüllülerin ikincil travmaya maruz kalma düzeyinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (Gürdil, 2014: 173). Bunun yanında çalışanların/gönüllülerin çalışma arkadaşları ve idarecileri tarafından desteklendiğini düşünmesi,

çalıştığı kuruluştta çalışanların motivasyonlarını sağlayan kaynakların bulunması çalışanların/gönüllülerin ikincil travmaya uğrama düzeyini azaltabilmektedir (Gündüz, 2020: 7).

Kadın Danışma Merkezi Çalışanlarının Desteklenmesi

Şiddet yaşantılarını dinlemek, dinleyen kişide travmatik etkiler bırakabilir. Sığınakta veya danışma merkezlerinde çalışanlar/gönüllüler yıllar boyunca, kadın ve çocuklarla aynı mekân içerisinde, yakın temas halinde çalışırlar ve ikincil travmaya maruz kalırlar. Bunları azaltmak ve destek ve dayanışmayı sunan kişinin kendisini koruyabilmesini sağlamak çalışmayı sürdürürebilmek için gereklidir. Buna dair bazı uygulamalar şunlardır:

Dinlenen şiddet yaşantısını ve oluşturulan destek ve dayanışma planını paylaşıp geri bildirimler almak ve ortaya çıkması olası duyguları dile getirmek kendini korumak için önemlidir. Gizlilik ilkesi dâhilinde kadınlarla dayanışan gönüllüler/çalışanlar arasında sistemli bir paylaşım oluşturulmalıdır. Düzenli toplantılar yapmak bu paylaşımı sağlayabilir. Bu toplantılar, kadın ve çocukların durumunu ekip olarak değerlendirmeyi sağlamanın yanı sıra, yapılan çalışma üzerine düşünmeye alan açar ve onu farklı perspektiflerle besler, zorluklara ekip olarak çözümler üretilebilir. Bireysel terapiler ve grup terapileri ile süpervizyon destekleri de bu paylaşım alanını sağlar. Düzenli olarak süpervizyon desteği almak; çalışanların kendi duygularını anlamaya çalışması, yürüttüğü çalışmayı mesafe alarak değerlendirmesi, çalışmanın sınırları ve çerçevesini tekrar hatırlaması ve yaşadığı zorluklara yönelik destek almasını sağlar. Ekip çalışması ve süpervizyon, sığınak ve danışma merkezi çalışmasının önemli bir ayağıdır

ve hem çalışanları/gönüllüleri hem de başvuran kadın ve çocukları koruyucu işlevi vardır.

- Kadına yönelik şiddetin politik olduğunu bilmek, dolayısıyla kısa vadeli sonuçlar beklememek ve kendisinin kurtarıcı, yardım eden, hayırsever olmadığını farkında olmak, başvuru alanın çalışmayı sürdürürken kendini korumasında yararlı olacaktır.
- Başvuru alanın kişisel sınırlarını ve kurumunun sınırlarını iyi bilmesi ve destekleri buna göre planlaması yararlı olacaktır. Başvuru alan kişinin, sunamayacağı destekleri başvuranla açıklıkla paylaşıp gerekirse başvurunu başka kurumlara yönlendirmesi gerekir.
- Gönüllü ve çalışanlar için zaman zaman bu çalışmadan uzaklaşma ihtiyacı oluşabilir. Bunun için kurum içinde farklı pozisyonlar arasında, belirli aralıklarla rotasyon yapılabilir.
- Kadınların kendi hayatlarıyla ilgili kararlar alıp güçlenmelerine destek olmak, dayanışma kuran gönüllü ve destek veren uzmanların yapması gereken şeylerdir. Ancak bunu yaparken kadınlar adına karar almamak, yol gösterici olmamak, bağımlı bir ilişki oluşturmamak çalışanların kendini koruması ve kadınların güçlenmesi için gereklidir (Morçatı, 2017).
- Ayrıca feminist mücadelenin bir parçası olmak, kişisel olanın politik olduğunu bilerek erkek şiddetine karşı kadın dayanışmasını hayata geçirecek faaliyetler içinde bulunmak da çalışanların güçlenmeleri açısından önemlidir.

Bireysel düzeyde korunmak için çalışma alanı itibariyle stres

düzeyinin zaman zaman yükselmesinin olağan olduğunu unutmadan, kişilerin kendi duygu durumlarındaki değişimleri gözlemlemesi önemlidir (Demirok, 2020). Her bireyin duygularının, yaşama ve zorluklarla baş etme yolunun farklı olduğunu unutmadan kişinin kendi yöntemleri konusunda farkındalık geliştirmesi, zorlu durumların içinden çıkılmasını kolaylaştıracaktır. Bununla birlikte mümkünse birlikte çalışılan kişilerden ve/ya daha önce destek alınmış yakın/sosyal çevreden destek istemek, odağı iş dışı stresi azaltacak olan faaliyetlere (hobilere) yönlendirmek, yürüyüşe çıkmak, düzenli spor faaliyetlerine katılmak gibi hem bedeni hem de zihni rahatlatacak aktivitelerde yer almak faydalı olacaktır. Rahatlama egzersizlerinin kaygı ve korku yaşanan durumlarda etkili olduğu bilinmektedir, ihtiyaç durumunda kullanmayı öğrenmek koruyucu olacaktır. Her zaman için bir uzmandan yardım almanın bir seçenek olduğu akılda tutulmalıdır.

Kurumsal düzlemde ise tükenmişliği engellemenin en önemli yöntemleri; iş yükünün dengeli bir şekilde dağıtılmasına özen göstermek, çalışılan kişi ve grupların yaşadıkları zorluklar göz önüne alınarak, zorlu yaşantılara dair çalışmalarını farklı kişilere ya da aynı kişi için farklı zamanlara denk gelecek şekilde paylaşmaktır. Aynı zamanda çalışanların/gö-nüllülerin ihtiyaç duydukları takdirde çalışmaya belli bir süre ara vermelerini sağlayacak esnek çalışma sistemlerinin de göz önünde bulundurulması tavsiye edilmektedir. Yaşanan zorlukların paylaşılmasına yönelik süpervizyon, paylaşım ve destek gruplarının planlanması, gerektiğinde çalışanların bireysel destek alabileceği kanalları açık tutması, uzun vadeli çalışmaların korunmasında ve çalışanların/gö-nüllülerin iyilik hallerinin devamlılığının sağlanmasında etkili olacaktır.

Sonuç olarak ruhsal travmayı anlamak, hem başvuran ka-

dınların yaşadığı ruhsal süreci hem de psikososyal destek çalışanlarının/gönüllülerin kendi ruhsal süreçlerini anlamaları açısından oldukça önemli bir konudur. Kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışmak konunun içeriği itibari ile çok zordur. Buradaki zorluk, yalnızca konunun travmatik olmasından değil hem başvuru hem çalışan/gönüllü hiçbir kadının şiddetten azade, kurtarılmış kadınlar olmamalarından kaynaklanır. Çalışan/gönüllü kadınlar da şiddetle mücadele ederken bir yandan da kendi şiddet deneyimleri ile başa çıkmaya çalışabilirler. Tüm bu mücadelenin içinde ruhsal travma ile dayanışma içinde başa çıkabilmek kişilerde ruhsal bir büyüme hissi yaratabilir, kişilerin hayatla ve diğer tüm canlılarla bağlarının güçlenmesini, güven duygusunun gelişmesini ve daha derin, olgun bir insan haline dönüşmesini sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, F. (2014) "CEDAW'dan İstanbul Sözleşmesine: Kadınların İnsan Hakları ve Kadınlara Karşı Şiddete İlişkin Uluslararası Standartların Evrimi", Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet, Der. F. Kaya, N. Özdemir ve G. Uygur), Savaş Yayınevi, Ankara, 61-77.
- Akçabay, C. (2020a) "Aslında Feminizm 'Ezilenlerin Beyanı Esastır' Diyor", Gazeteduvar, 08.03.2020. <https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin/2020/03/08/ceren-akcabay-aslinda-feminizm-ezilenlerin-beyani-esastir-diyor> Erişim: 21.10.2020
- Akçabay, C. (2020b) "Bir Garip İmza Hikayesi: İstanbul Sözleşmesi", Gazeteduvar, 5 Temmuz 2020. <https://www.gazeteduvar.com.tr/konuk-yazar/2020/07/05/bir-garip-imza-hikayesi-istanbul-sozlesmesi> Erişim: 21.10.2020
- Aleman, C. (2009) "Şiddet (Biçimleri)", Eleştirel Feminizm Sözlüğü, Ed. Helena Hirata, Françoise Laborie, Helene le Doare ve Daniele Senotier, Çev. Gülnur Acar- Savran, İstanbul: Kanat Kitap, 312.
- Altınay, A. ve Arat, Y. (2008) Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet (2. Basım), İstanbul: Metis Yayınları.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013) Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, 5. baskı (DSM5). Washington DC: Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013, E Köroğlu (Çev. Ed.), Ankara: HYB.

Avrupa Konseyi (2011) "Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi; İstanbul Sözleşmesi: Korkudan Uzak, Şiddetten Uzak".

<https://rm.coe.int/istanbul-sozlesmesi-brosu-ru-tr/16809e40c9> Erişim: 26.10.2020

Balta, E. ve Barın, Ö. (2015). "Canilik Değil Erkek Şiddeti". <http://www.sosyalistfeministkolectif.org/web-yazilari/bedenimiz-ve-erkek-siddeti/canilik-degil-erkek-siddeti/> Erişim: 20.10.2020

Berber, N. (2016) "Kadına Yönelik Şiddet", Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları, Haz. Feryal Saygılıgil, Ankara: Dipnot Yayınları.

Bianet (2020a), "Pandemi Sürecinde Kadına Şiddet Yüzde 27,8 Arttı", Bianet,11.04.2020.

<http://bianet.org/bianet/kriz/222804-pandemi-surecinde-kadina-siddet-yuzde-27-8-artti> Erişim: 28.10.2020

Bianet (2020b) "Erkekler 2019'da En Az 328 Kadını Öldürdü" Bianet, 04.02.2020.

<http://bianet.org/bianet/erkek-siddeti/219203-erkekler-2019-da-en-az-328-kadini-oldurdu> Erişim:28.10.2020

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) (2001) "Tüm Mültecilerin Yaşadığı Koruma Sorunları Kadınlar Tarafından da Paylaşılır".

<https://www.unhcr.org/tr/tum-multecilerin-yasadigi-koruma-sorunlari-kadinlar-terafindan-da-paylasilir>

Erişim: 21.10.2020

Boyacıoğlu, İ. (2016) "Dünden Bugüne Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet ve Ulusal Kadın Çalışmaları: Psikolojik Araştırmalara Davet" Türk Psikoloji Yazıları, Kasım, 19 (Özel Sayı), 126-145.

Cankurtaran, Ö., ve Albayrak, Ö. (2019) Suriye'den Türkiye'ye Kadın Olmak. Ankara: Merdiven.

Cockburn, C. (2004) Mesafeyi Aşmak / Barış Mücadelesinde Kadınlar, İstanbul: İletişim.

Demirok, İ. (2020) "Afet Alanlarında Çalışana Destek", Afetlerde ve İnsan Eliyle Yaratılan Travmalarda Psiko-sosyal Destek Çalışmaları, Haz. Albayrak, H.; Kolbüken Çavdar, Y.; Toksöz M. F.; Ünal, H. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Ankara Şubesi.

Ekman, P. (1992) "An Argument For Basic Emotions", Cognition and Emotion, 6, 169-200.

Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (2014) Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması İzleme Modeli, Ankara: Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği.

http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/565_1.pdf Erişim: 21.10.2020

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği (2019) Kavramlar Sözlüğü, İstanbul: Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği.

<https://cinselsiddetlemucadele.org/yayinlar/kavramlar-soz-lugu-kitapcik/> Erişim: 03.11.2020

Dominelli, L. (2002) Feminist Social Work Theory and Practice. New York: Palgrave.

Dökmen, Zehra Y. (2006) Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açılımlar, İstanbul: Sistem.

Dürü, Ç. (2006) Travma Sonrası Stres Belirtileri ve Travma Sonrası Büyümenin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi ve Bir Model Önerisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Engelli Kadın Derneği (2016) Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Engelli Kadın El Kitabı. Ankara: Engelli Kadın Derneği, Örgütlenme,

- Savunuculuk ve Engelli Kadın El Kitabı. <http://engellikadin.org.tr/wp-content/uploads/2017/11/O%CC%88rgu%C-C%88tlenme-ve-Engelli-Kad%C4%B1nlar-BASIM.pdf> (Erişim: 21.10.2020).
- Ertürk, Y. (2015) Sınır Tanımayan Şiddet, İstanbul: Metis Yayınları.
- Eyüboğlu, M. (2011) "Şiddet Değil, Erkek Şiddeti".
<http://www.sosyalistfeministkolektif.org/?s=%C5%9E-iddet+De%C4%9Fil%2C+Erkek+%C5%9Eiddeti> Erişim:27.10.2020
- Filmmor (2016) Kadın Cinayetleri Önlenebilir, Filmmor Kadın Kooperatifi.
- Gökçe, G. ve Yılmaz, B. (2017) "Afetlerde Yardım Çalışanları: İkincil Travmatik Stres ve Başa Çıkma", Türkiye Klinikleri Psikoloji – Özel Konular, 2(3): 198-204.
- Figley, C.R. (Ed.), (2002) Treating Compassion Fatigue, New York: Brunner-Routledge.
- Gürdil, G. (2014) Üstlenilmiş ve İkincil Travmatik Stresin Travmatik Yaşantılara Müdahale Eden Bir Grup Üzerinde Gestalt Temas Biçimleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi, (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Herman, J. (2016) Travma ve İyileşme (4. Basım). İstanbul: Literatür Yayınları.
- İçli, T. G. (1994) "Aile içi şiddet: Ankara-İstanbul ve İzmir örneği", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 11(1-2), 7-20.
- Joinson, C. (1992) "Coping with compassion fatigue", Nursing, 22, 116-120.
- KA-DER (2006) Bir de Buradan Bak. Cinsiyet Eşitsizliği Bir "Kadın Sorunu" Değil Toplumun Sorunudur, Ankara: KA-DER.

- Kadın Dayanışma Vakfı. (2007). İç Anadolu Bölgesinde Kadına Yönelik Şiddete Duyarlılık Geliştirilmesi ve Yerel İşbirlikleri Geliştirilmesi Projesi Eğitim Rehberi. Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.
- Kadın Dayanışma Vakfı (2017) Kadına Yönelik Şiddet Nedir?, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.
- Kadın Dayanışma Vakfı (2018a) Kadına Yönelik Şiddet El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.
- Kadın Dayanışma Vakfı (2018b) Kadınlarla Eğitici Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.
- Kadın Dayanışma Vakfı (2018c) Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.
- Kadın Dayanışma Vakfı (2019). Mülteci Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyet Temelli Ayrımcılık ve Şiddetle Mücadele, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.
- Kadın Dayanışma Vakfı (2020a) "Ben Susmadım Diğer Kadınlar da Susmasın" Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet ve Ayrımcılık: Ankara'da Yaşayan Suriyeli Mülteci Kadınların Deneyimleri, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.
- Kadın Dayanışma Vakfı (2020b) Kadın Dayanışması Yaşatır: Kadın Dayanışma Vakfı Suriyeli Kadınlarla Çalışma Deneyimi, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.
- Kadın Dayanışma Vakfı (2020) Pandemi ve Şiddet Kısacasında Kadın Mücadelesi Deneyimleri, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.
- Kambur, T. (2018) "Sığınmaevindeki Kadınlar", Sığınmaevinden Yaşama: Kadınlar ve Çocuklar için Güçlendirme Temelli Uygulama, Haz. Hatiboğlu Özateş Gelmez, Ö.; Taşdemir, S. Ankara: Yeryüzü Kalkınma Kooperatifi Yayınları.
- Kaos GL (2013) Heteronormatif Olmayan Bir sosyal Hizmet İçin, Ankara: Kaos GL.

- Kaos GL (2019) LGBTİ'nin İ'si: İnterseksler Vardır, Ankara: Kaos GL.
- Kara, B., Biçer, A., Gökalp, S. (2004) "Çocuk İstismarı", Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 47: 140-151.
- Kaya, N. (2015) Sağlık Çalışanlarında Ruhsal Travma Belirtilerinin İncelenmesi: Van Depremi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Kilmartin, C., & McDermott, R. C. (2016) "Violence and masculinities", In Y. J. Wong & S. R. Wester, Der, APA handbooks in psychology®, APA Handbook of Men and Masculinities (615–636), American Psychological Association.
- Kuyucu, N. (2020) "İstanbul Sözleşmesi İç Hukukta Nasıl Uygulanıyor?", Bianet, 08.10.2020. <https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/187286-istanbul-sozlesmesi-ic-hukukta-nasil-uygulaniyor> Erişim: 30.10.2020
- Lundgren, E. (2012) Şiddeti Normalleştirilme Süreci, Çev. Berna Ekal, İstanbul: Mor Çatı Yayınları.
- Mor Çatı (2017) Kadın Da(ya)nışma Merkezleri ve Sığınaklar Nasıl Olmalı? Pratik Bilgiler El Kitabı, İstanbul: Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, <https://www.morcati.org.tr/attachments/article/430/siginak-nasil-olmeli.pdf> Erişim: 28.10.2020
- Mor Çatı (2020) Erkeklerin Şiddetine Karşı Dur! Yaşamı Değiştir!, İstanbul: Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, No: 187.
- <https://morcati.org.tr/yayinlarimiz/brosurler/187-erkeklerin-siddetine-karsi-dur-yasami-degistir/> Erişim:24.10.2020
- Neimeyer, R. A., & Anderson, A. (2002) "Meaning Reconstruction Theory" (Ed.) N. Thompson, Loss and Grief (pp. 45-64). London: Palgrave.
- Özgün, Y. (2015) "Feminizm", Der. E. Atilla Aytekin ve Gökhan Atılğan, Siyaset Bilimi Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler, İstanbul: Yordam Kitap.

- Özkazanç, A. (2016) "Kadına Yönelik Şiddet Sorununa Queer Bir Yaklaşımına Doğru", Der. Fulya Algın Tomak, İçimizdeki Şiddet: Ruhsaldan Toplumsala Şiddet Görüngüleri, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 113-114.
- Özkul, M. (2019) Psikososyal Destek Elemanlarının Algılanan Sosyal Destek İle Yaşadıkları İkincil Travmatik Stres Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Hizmet Politikaları Ve Uygulamaları Programı, Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Öztürk, A. B. (2013) "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Neredeyiz? Feminist Sosyal Çalışma Bağlamında Bir Değerlendirme", Der. H. Acar, E. Akman, N. Negiz, Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları, Ankara: Maya Akademi.
- Pembe Hayat (2020) Eşitlik Manifestosu, Ankara: Pembe Hayat. <http://www.pembehayat.org/yayinlar/detay/1641/18-haziran-esitlik-manifestosu> Erişim: 21.10.2020
- Pines, A., & Aronson, E. (1988) Career Burnout: Causes and Cures, New York: Free Press
- Sheafor, B., Horejsi, R. (2002) Techniques and Guidelines for Social Work Practice, Sixth Ed. New York: Allyn & Bacon.
- Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (2008) Sivil Toplum Kuruluşları İçin Toplumsal Cinsiyet Rehberi, Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.
- Şener, G. vd. (2019) Cinsiyetçi Dijital Şiddetle Mücadele Rehberi, Toplumsal Bilgi ve İletişim Derneği, Ankara: Sivil Düşün.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2019) Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK).
- Ünal, B. ve Gülseren, L. (2020) "Covid-19 Pandemisinin Görünmeyen Yüzü: Aile içi kadına yönelik şiddet", Klinik Psikiyatri Dergisi, 23 (Ek 1): 89-94.

- Yaman Öztürk, M. (2012) "Ataerki: Bir Kavramın Yeniden İnşası: "Eski" Ataerkiden Ataerkil Kapitalizme", Eğitim Bilim ve Toplum, 10 (38): 72-115.
- Yılmaz, B. ve Gökler-Danışman, I. (2017) Sığınmacı ve Göçmenlerle Çalışan Yardım Çalışanlarında İkincil Travmatik Etkiler: Başaçıkma Yönelik Psikoeğitim ve Destekleyici Yaşantısal Grup Çalışması Değerlendirme Raporu.
- Yılmaz, M. (2020) Biseksüel Aktivistler Açısından Toplumsal Cinsiyetin Performatifliği ve Ayrımcılıkla Baş Etme Stratejileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Yılmaz, T. ve Karakuş, C. (2019) "Klinik Psikoloji Bağlamında Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Değerlendirilmesi: Kadın, Çocuk ve Meslek Elemanlarının Psikolojisi Üzerine Bir Gözden Geçirme Çalışması", Mediterranean Journal of Humanities, IX (2): 573-587.

EK-1 KADIN DANIŞMA MERKEZİ ÖN BAŞVURU FORMU

1. Tarih:

2. Görüşmeyi yapan:

3. Başvuru şekli:

Yüz yüze Telefon E-mail Mektup

4. Bize nasıl ulaştı?

İnternet TV/Radyo Etkinlik STÖ

Arkadaş/Tanıdık Resmi kurumlar.....

Diğer.....

5. Nereden arıyor/geliyor?

6. Kim için aradı/geldi? Kendisi Yakını/Tanıdık

Yakını için ise başvuran kişinin adı soyadı.....

Danışanın nesi oluyor?

Başvuran kişinin iletişim bilgileri:

Danışana ait bilgiler:

7. Adı-Soyadı:

8. Telefon numarası:

9. Başvuru nedeni:

Şiddet nedeniyle destek alma

İş arama

Eleman arama

Ayni/Nakdi ihtiyaç

Ayni/Nakdi Bağış

Gönüllü çalışma.....

Yakınını arama

Bilgi alma (Sığınak, SYDV, SHM, SED, Vakıf vb.).....

Bilgi toplama (akademisyen, öğrenci, araştırmacı, medya, vs.).....

Etkinlik/Konuşmacı Daveti

Diğer.....

10. Biz ne yaptık?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

EK-2 KADIN DANIŞMA MERKEZİ GÖRÜŞME FORMU

1. Tarih:

2. Görüşmeyi yapan:.....

3. Başvuru şekli:

Yüz yüze Telefon E-mail Mektup

4. Bize nasıl ulaştı?

İnternet TV/Radyo Etkinlik STÖ

Arkadaş/Tanıdık Resmi kurumlar.....

Diğer.....

5. Nereden arıyor/geliyor?

6. Kim için aradı/geldi? Kendisi Yakını/Tanıdık

Yakını için ise başvuran kişinin adı soyadı.....

Şiddete maruz kalan kadının nesi oluyor?

İletişim bilgileri:

Şiddete maruz kalan kadına ait bilgiler:

7. Adı-Soyadı:

8. Yaşı:.....

9. Telefon numarası:

10. Medeni durumu: Resmi nikâhlı Dini nikâhlı
 Birlikte yaşıyor Bekâr Eşi ölmüş Boşanmış
 Ayrı yaşıyor

11. Eğitim durumu: Okuma-yazma bilmiyor
 Okuma-yazma biliyor İlkokul mezunu
 İlköğretim/Ortaokul mezunu Lise mezunu
 Üniversite mezunu

12. Çalışma durumu nedir?

Ev kadını Maaşlı Eleman.....
 Kendi Hesabına..... İşsiz/İş arıyor Öğrenci
 Evde üretim (el işi, parça başı iş, vs.) Emekli
 Diğer.....

13. İş dışında bir gelir kaynağı var mı? Evet Hayır

14. Sosyal/sağlık güvencesi var mı? Evet Hayır

15. Bedensel/zihinsel engeli veya sürekli tedavi gerektiren bir hastalığı var mı?

Evet Hayır

16. Kız çocuk sayısı.....Büyükten küçüğe kız çocukların yaşları ...

Oğlan çocuk sayısıBüyükten küçüğe oğlan çocukların yaşları

Toplam çocuk sayısı ____

17. Varsa çocuğa/çocuklara da doğrudan şiddet uygulandı mı?

Evet Hayır

18. Başvuru nedeni (şiddet öyküsü):

.....
.....
.....
.....
.....

19. Maruz kaldığı şiddetin türü:

- a) Psikolojik şiddet
- b) Ekonomik şiddet
- c) Cinsel şiddet
- d) Fiziksel şiddet
- e) Dijital şiddet
- f) Israrlı takip
- g) Diğer

20. Şiddeti uygulayan kişiye dair bilgiler:

	Birincil	İkincil	Üçüncül
Kim:
Yaşı:
Eğitim durumu:
Ne iş yapıyor?:
Uyguladığı şiddetin türü:.....

21.Yaşadığı şiddeti daha önce bir kişi ya da kurumla paylaştı mı?

- Evet Hayır

22.Daha önce herhangi bir kuruma başvurdu mu?

- Evet Hayır

Güvenlik Kurumu (Polis, Jandarma)

Adli Birimler (Av., Savcı, Mahk., Adli Yard., vs.)

Sağlık Kurumu

Belediye

ŞÖNİM / ASPİM / ASPB / SHM / ALO 183.....

STÖ

SYDV.....

Diğer.....

23. Başvurusuna dair olumlu/olumsuz deneyimi ve geribildirimi var mı?

.....

24. 6284 sayılı kanun başvurusu/kararı var mı?

Evet Hayır

Evet ise tedbire dair bilgi (hangi tedbirler/maddeler, süresi, nereye başvurdu, vb.):

.....

25.Şiddetle ilgili olarak suç duyurusu/ dava başvurusu/ kendisine karşı açılmış dava var mı?

Evet Hayır

Evet ise davaya dair bilgi (ne davası, ne zaman/ kim açtı, ne durumda, vb.):

.....

26.Vakıf desteği.....

27. Yönlendirme

Sosyal destek

Güvenlik Kurumu.....

Hukuki destek.....

Siğınak yönlendirmesi

Psikolojik destek.....

Adli Birimler.....

Yönlendirme.....

Ekonomik.....

Ayni/Nakdi destek

STÖ

Sağlık Kurumu

Diğer.....

EK-3 KADIN DANIŞMA MERKEZİ GÖRÜŞME FORMU-ÇOCUK

Anne Başvuru No

Giriş Tarihi

Görüşmeyi Yapan

ÇOCUĞUN

Adı Soyadı	Doğum Yeri	Doğum Tarihi/Yaşı

Eğitimi	Sosyal Güvence Türü

ÇOCUĞUN ÖYKÜSÜ

ÇOCUĞUN YAŞADIĞI ŞİDDETE İLİŞKİN BİLGİLER

Şiddet Uygulayan

Adı Soyadı	Yakınlığı	Uygulanan Şiddetin Türü	Şiddetin Süresi

Bildirilen hayati
tehlike var mı?
Açıklayınız.

Çocuk için daha önce bir yere başvuruldu mu? Daha önce başka bir sığınmaevinde kaldı mı?

Şiddet nedeniyle sağlık raporu aldı mı? (Süre, tarih, alınan yer)
- Şu anki fiziksel durumu

Daha önce evden ayrıldı mı? Ne zaman? Ne kadar süre?

İntihara teşebbüs etti mi? Ne şekilde?
(Dikkat: Bu soru doğrudan sorulmayacaktır)

İHTİYAÇLAR					
Psikolojik		Ekonomik		Sosyal Etkinlik	
Tıbbi		Giyecek		Burs	
Hukuki		Refakat		Diğer	
Eğitim/Okul		Kreş		Diğer	
Kurs		Destek Grubu		Diğer	

Çocuğun akademik yaşantısına ilişkin bilgi

Hobileri, ilgileri

Çocukla ilgili önemli notlar
(Anne, kardeşler ve arkadaşlarla ilişkiler ve diğer önemli bilgiler)

Notlar

EK- 4 BİREYSEL PLAN

DANIŞMAN

OLUŞTURMA TARİHİ

Destek Alanı	İhtiyaçlar	Sorumlu Kişiler	Kimlerden Destek Alınacağı	Ne Zaman Uygulanacağı
Yapılanlar				
Yapılanlar				
Destek Alanı	İhtiyaçlar	Sorumlu Kişiler	Kimlerden Destek Alınacağı	Ne Zaman Uygulanacağı
Yapılanlar				
Yapılanlar				

EK- 5 ÇOCUKLAR İÇİN BİREYSEL PLAN

DANIŞMAN	OLUŞTURMA TARİHİ	ANNE ADI

Destek Alanı	İhtiyaçlar	Sorumlu Kişiler	Kimlerden Destek Alınacağı	Ne Zaman Uygulanacağı
Yapılanlar				
Yapılanlar				
Destek Alanı	İhtiyaçlar	Sorumlu Kişiler	Kimlerden Destek Alınacağı	Ne Zaman Uygulanacağı
Yapılanlar				
Yapılanlar				

EK- 6 GÖNÜLLÜ BAŞVURU FORMU

Adınız soyadınız	
Yaşınız	
Telefon numaranız	
E-mail adresiniz	
Okuyor/çalışıyorsanız nerede?	

Kadın Dayanışma Vakfı'ndan nasıl haberdar oldunuz?

Kadın Dayanışma Vakfı'nda neden gönüllü olmak istiyorsunuz?

Daha önce kadın çalışmaları içinde yer aldınız mı? Nerede?
Ne şekilde? Ne kadar süre ile?

Kadın Dayanışma Vakfı'ndan beklentileriniz nelerdir?

Gönüllü destek verebileceğiniz gün ve saatler?

Kadın Dayanışma Vakfı'na hangi alanlarda gönüllü katkı sunabilirsiniz?

EK- 7 İŞVEREN VE İŞ ARAYANLAR İÇİN FORM

No	Tarih	İşverenin Adı-Soyadı	İletişim Bilgileri	İşin Özellikleri	Çalışma Yeri	Çalışmada Aranılan Nitelikler	Sonuç

No	Tarih	İşverenin Adı-Soyadı	İletişim Bilgileri	İşin Özellikleri	Çalışma Yeri	Çalışmada Aranılan Nitelikler	Sonuç

EK- 8 GÜVENLİK PLANI

GÜVENLİK PLANIM

Bir güvenlik planı yapmak şiddet karşısında benim (ve çocuklarımla) güvenliğini artırmaya yarar. Bana şiddet uygulayan kişinin davranışlarını kontrol edemem ama ne yapacağımı planlarsam kendimi (ve çocuklarımla) güvende tutabilirim. Bu planı belli aralıklarla gözden geçirip güncelleyeceğim. Bu sayede hep hazırlıklı olacağım.

ŞİDDET ÖNCESİNDE NELER YAPABİLİRİM?

- Bir çanta hazırlayıp çabuk ve kolay ulaşabileceğim bir yerde saklayabilirim.
Çantada şunların olması işimi kolaylaştırabilir:
Evin ve arabanın anahtarları, para, kimliğim, çocukların kimlikleri, banka kartlarım, pasaportlar, ehliyetim, tapu, kira sözleşmesi, sigorta poliçesi, mahkeme belgeleri, adres defteri, şiddeti kanıtlayacak belgeler (darp raporu, fotoğraf vs.), ilaçlar, giysiler.
- Çok acil durumlar için paramı, kimliğimi ve anahtarlarımı üzerimde taşıyabilirim.
- Kendi adıma ayrı bir banka hesabı açtırabilirim. Hesabın ve varsa kredi kartı ekstrelerimin başka bir adrese gönderilmesini isteyebilirim.
- Bana şiddet uygulayan kişiyle ortak banka hesabım varsa hesapta ne kadar para olduğunu takip edip, acil bir durumda para çekebilirim.
- Engellilik durumum nedeniyle evden çıkamıyorsa, şiddet uygulayan kişi orada değilken ulaşımımın sağlanması için güvendiğim biriyle konuşup ayarlama yapabilirim.
- Sokakta şiddete maruz kalırsam bağırma ve hızla kalabalık bir ortama doğru uzaklaşmaya çalışabilirim.

- Kendimi fiziksel, psikolojik olarak savunmak ve geliştirmek için eğitime/kursa katılabilirim.
- Gerekli durumlarda borç alabileceğim kişileri belirleyebilirim.

ŞİDDET SIRASINDA NELER YAPABİLİRİM?

- Şiddet ortamından çabucak uzaklaşmaya çalışmalıyım. Eğer bana şiddet uygulayan kişi ne yaptığımı, nereye gittiğimi sorarsa ona önceden planladığım cevabı verebilirim.
- Aileme ve/veya arkadaşıma haber vererek yardım çağrılarını için önceden belirlediğimiz kodu söyleyebilirim. Telefonumun hızlı arama tuşlarına 155'i ve acil durumda destek alabileceğim kişilerin numaralarını ekleyebilirim.
- Banyo, mutfak gibi içinde bıçak vs. olan, zarar görebileceğim odalardan uzak dururum. Bulduğum ortamda en iyi kaçış yerini düşünürüm.
- Sağduyuma güvenirim. Eğer benim (ve çocuklarımın) can güvenliği tehlike altındaysa (şiddet uygulayan o anda elinde silahla, bıçakla beni öldürmeye çalışıyorsa ve kaçmaya çalışırken zarar görme olasılığım yüksekse) onu sakinleştirmeye çalışır ve kendimi korurum.

ÇOCUKLARIMIN GÜVENLİĞİ

- Çocuklarımla kaçış planı yapabilirim. Onlara 155 Polis İmdat ve 112 Acil Yardım ve Kurtarma telefon numaralarını öğretebilirim. Telefonda nasıl konuşacaklarını önceden onlarla prova yaparım. Adresimizi ezberlediklerinden emin olurum.
- Güvendiğim birinden acil durumlarda çocuklarıma bakmasını isteyebilirim. Şiddet sırasında çocuklarımla yapabileceği en iyi şey kaçıp kendilerini korumalarıdır. Onlara şiddet başladığında hemen kilidi olan ve içinde telefon olan bir odaya kaçmalarını söyleyebilirim.

- Telefonla yardım istemelerini, eğer evde güvenli şekilde telefona ulaşma imkanları yoksa, komşunun telefonunu ya da en yakındaki telefonu kullanmalarını söylerim.
- Ev dışında çocuklarımla buluşmak için güvenli bir yer belirler ve oraya nasıl gidebileceklerini onlara öğretirim. Ortam güvenli hale geldikten sonra onlarla buluşabilirim.

İŞYERİMDEKİ GÜVENLİĞİM

- Patronuma/idarecime, çalışma arkadaşlarıma, varsa güvenlik personeline vs. durumu anlatabilirim.
- Kendi telefonuma gelen aramaları izleyebilmek için telesekreter kullanabilirim. Çalıştığım yerin operatöründen veya sekreterinden bana gelen aramaları izlemelerini isteyebilirim.
- Eğer şiddet uygulayan kişinin e-postalarımına erişimi varsa, şifremi değiştirebilirim. Bana karşı hakaret ve tehdit içeren e-postaları, mesajları, telefon konuşmalarını, sosyal medyada yayınlanan yazıları kaydedip bunlarla birlikte Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunabilirim.
- İşyerinden ayrılırken arkadaşşıma benimle arabama, durağıma vs. kadar gelmesini rica edebilirim. Sosyal medya hesaplarımdan bana şiddet uygulayan kişiyi engelleyebilirim. Telefonumun konum bildirme özelliğini kapatabilirim.

YAŞADIĞIM YERDE GÜVENLİĞİM

- Şiddet uygulayan kişinin anahtarı varsa kilitleri değiştirip pencerelere parmaklık koyabilirim.
- Komşuma evimden bağırışma-kavga sesleri gelmesi halinde polisi aramasını söyleyebilirim. Şiddet anında yardıma ihtiyacım olduğu anlamına gelen bir parolayı önceden komşularıyla belirleyebilirim. Bu parola bir

işaret, bir ses veya kelime olabilir. Çocuklarıma, şiddet uygulayan kişi gelirse polisi vs. aramalarını söyleyebilirim.

- Mahkeme kararlarının (koruma, uzaklaştırma, velayet vs.) fotokopilerini hep yanımda taşıyabilirim. Bunları çalıştığım yere, kreşe, vs. verip, şiddet uygulayan kişiyi gördüklerinde bana haber vermelerini isteyebilirim. Bu insanlara şiddet uygulayan kişinin fotoğraflarını verebilirim, bu sayede onu tanıyabilirler. Çocuklarımı okuldan kimin alacağını söyleyebilirim.
- Gittiğim marketi, hastaneyi vs. değiştirebilirim ya da eskisine göre farklı saatlerde gidebilirim. Adımın oturduğum apartmanın ya da kapımın zilinde yazmadığından emin olurum.
- Bana şiddet uygulayan kişiyle buluşmayı kabul edersem kalabalık bir yerde buluşmalıyım.

Polis: 155

Jandarma: 156

Ambulans:112

ALO 183 (Aile, Kadın, Çocuk, Engelli Danışma Hattı)

ALO 157 Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER)

Ankara Barosu Gelincik Merkezi (Kadına Yönelik Şiddet Hattı): 444 43 06

**ŞÖNİM-Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi:
0 312 348 36 86 - 351 65 63**

Kadın Dayanışma Vakfı:

0 312 430 40 05 - 432 07 82

EK- 9 ŞİDDET UYGULAYANIN PROFİLİ

(İhtiyaç dahilinde kadın danışma merkezinde özellikle de sığınmaevinde kullanılabilir.)

Şiddet Uygulayanın Profili

İlişki türü: _____ Adı: _____ Soyadı/lakabı: _____

Cinsiyeti: _____ Doğum tarihi: _____

En son adresi: _____

Mahalle: _____ Şehir: _____

Posta Kodu: _____ Ev tel: _____

İş tel: _____ Cep tel: _____

Boy: _____ cm. Kilo: _____ kg. **Sağ Sol** elini kullanır

Göz rengi: _____ Saç rengi: _____ Saç stili/uzunluğu: _____

Ten rengi: **Koyu Buğday Açık**

Şiddet uygulayan gözlük takıyor mu?

Evet Hayır Gözlüğün rengi/şekli: _____

Ayrırdedici fiziksel özelliği var mı? Evet Hayır

Yara izi: _____ Yeri _____ Tanımı _____

Dövme: _____ Yeri _____ Tanımı _____

Piercing: _____ Yeri _____ Tanımı _____

Doğum lekesi: _____ Yeri _____ Tanımı _____

(Yakın zamanda çekilmiş) bir fotoğrafı var mı?

Evet Hayır

Şiddet uygulayanın silahı ya da silaha erişimi var mı?

Evet Hayır

Evet ise, ne tür bir silah?

Hiç polis tarafından hakkında işlem yapılmış mıydı?

Evet Hayır

Evet ise suçlamalar nelerdi ve ne zaman oldu?

Şiddet uygulayanın arabası var mı?

Evet Hayır

Evet ise, rengi: _____ Yılı: _____

Markası: _____ Modeli: _____

Plaka No: _____

Fotoğraf iliştin (fotoğrafın sığınma evinden ayrılırken istedikleri takdirde kendilerine verileceğini belirtin.)

EK- 10 ŞİDDET DESTEK TELEFON HATTI BAŞVURU FORMU

GÖRÜŞME TARİHİ	GÖRÜŞENİN ADI SOYADI
<input type="text"/>	<input type="text"/>

Arayanın Adı-Soyadı	<input type="text"/>
Kim için arıyor?	<input type="text"/>
Neden arıyor?	<input type="text"/>
Telefon hattına nasıl ulaştı?	<input type="text"/>

ŞİDDETE UĞRAYAN KADINA İLİŞKİN BİLGİLER

Adı-Soyadı	<input type="text"/>
Yaşı	<input type="text"/>
Medeni Durumu	<input type="text"/>
Eğitim Durumu	<input type="text"/>
Mesleği	<input type="text"/>
Çalışma ve gelir durumu	<input type="text"/>
Çocuk sayısı, yaşları ve cinsiyetleri	<input type="text"/>
İletişim bilgileri	<input type="text"/>

Başvuruya neden olan olayın özeti

Maruz kaldığı şiddet biçimleri

Fiziksel	Cinsel	Ekonomik	Psikolojik
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Şiddet uygulayana ilişkin bilgiler (Yakınlığı, yaşı, işi)

Daha önce bir kuruma başvurdu mu?

Başvurucunun talepleri?

Görüşmenin sonucu (Ne şekilde destek sağladığı, nerelere yönlendirildiği)

İzleme için aranılmak istiyor mu?

www.kadindayanismavakfi.org.tr

[kadindayanismavakfi](https://www.facebook.com/kadindayanismavakfi)

[kadin_dv](https://twitter.com/kadin_dv)

[kadindayanismavakfi](https://www.instagram.com/kadindayanismavakfi)

KADIN DAYANIŞMA VAKFI

Mithatpaşa Cad. No:61/12 06420 Kızılay /Ankara

Tel : (0312) 430 40 05 – 432 07 82

E-posta : bilgi@kadindayanismavakfi.org.tr